

IZR. TANÜGYI ÉRTESÍTŐ

Felelős szerkesztő:

Dr. MÁLNAI MIHÁLY.

Szerkesztő:

PINTÉR IGNÁC.

Megjelenik minden második hónapban. — Kiadja az Orsz. Izr. Tanító-egyesület. — Előfizetési ára: nem tagok számára egész évre 20000 korona. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak az Orsz. Izr. Tanítóegyesület címére: **VII., Sip-utca 12. sz.** alá küldendők. — A szerkesztőség címe: **VII., Sip-utca 12. sz.**

Tartalom: Ünnepi megnyitó az Orsz. Izr. Tanítóegyesület Jókai Mór centennáris ünnepélye alkalmából. Tartotta: *Schichtancz Ármin.* — Jókai és az ifjúság. Elmondta: *Dr. Szegő Arnold.* — Zárószámadásunk. Irta: *Pintér Ignác.* — Pályám kezdete. Irta: *Munkácsi Bernát.* — Utazás a jubiláris szám körül. Irta: *Dr. Bolgár Ferenc.* — A legújabb német pedagógia főirányai. Irta: *Dr. Cseh Arnold.* — Új eszközök a hitoktatás szolgálatában. Irta: *Dr. Fényes Mór.* — Egyesületi élet. — Tudósítás. — Nyugtázás. — Zárószámadások. — Levelezés. — Nekrolog. Major J. Gyula. Irta: *Major Róbert.* — Vegyesek.

Ünnepi megnyitó az Orsz. Izr. Tanítóegyesület Jókai Mór centennáris ünnepélye alkalmából.

1925. március 8-án.

Tartotta: *Schichtancz Ármin.*

Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában, hiszek egy isteni örök igazságban, hiszek Magyarország feltámadásában.

Hiszek! — Minden hitnek alapja és kútforrása: az igazság, a megismerés, a meggyőződés. Ezeket a forrásokat a primitív embernél és a néptömegeknél a *csoda* pótolja. Mózes jeleket és csodákat tesz a nép előtt, hogy isteni küldetésében higgyenek; az Egyiptomból kiszabadított népről olvassuk, hogy *látta* a csodatételeket, amelyeket Isten mivelt *vajjaminu* és hittek; Szent László a pogány ősvallás visszaállítását követelő népet nem tudja lecsendesíteni és imígyen imádkozik: „Mindenható Isten! Tégy *csodát* e népnek, *hisznek*, mikor *látnak*.”

Tisztelt díszgyűlés! Csoda nem csak az a fizikai jelenség, amelyet véges tudásunkkal megmagyarázni nem tudunk, csoda az is, ha a Teremtő milliók közül egyet páratlan — a többi halandóból kiemelkedő, csodálatraméltó szellemi tulajdonságokkal ruház fel, olyan tulajdonságokkal, amelyeket felbecsülni alig tudunk és csak hódolattal borulhatunk le nagysága előtt dicsérve a Mindenhatót, aki emberben ilyen csodát mivelt. Ilyen csoda Jókai Mór, akinek emlékét ma ünnepeljük. Száz éve, hogy született, 21 éve, hogy meséltó ajkai elnémultak, hogy csodálatos szemei örökre lezárultak. Csodás, az optika ismeretes törvényeit megdöntő tulajdonságai voltak ezeknek a szemeknek. Befelé néztek és a távolba láttak. A közelfekvő dolgokat alig látták meg, de minél távolabbra tekintettek időben, vagy térben, annál tisztábban láttak. Soha sem látott tájakat a legaprólékosabb részleteiben tudja leírni, a múlt ködébe burkolt események látó szemei előtt folynak le. Ismeretes, hogy pl. évek során át a nyarat a Balaton mellett töltötte és mégsem a *nyári* Balaton ihlette meg, hanem felülmúlhatatlan remeklése a *téli* Balaton leírása,

amelyet — saját vallomása szerint — sohasem látott. És mintha szemének azt a varázslatos tulajdonságát a maga személyére vonatkoztatva, örökségképen szétosztotta volna nemzetének tagjai között, most két évtizeddel halála után — amikor a halhatatlanság próbaéveit kitöltötte, Jókai szemével látjuk meg Jókait és a távolban jobban, tündöklőbbben látjuk, jobban tiszteljük, nagyobbra becsüljük, mint amikor közöttünk járt.

Mindenki a magáénak vallja; reflektorokkal világítják meg nagy alakját minden oldalról, új csodálatraméltó kvalitásokat találnak benne.

A tanítók ezen gyülekezetében hadd világítsam meg a tanító szerény mécsesével és a világításnál nézzük, hogy Jókai milyen volt *mint tanító*?

Ideáizmusa és optimisztikus világfelfogása, természetének alaptulajdonságai már tanítói tulajdonságok. Hiszen ezek nélkül senki sem léphet a tanítói pályára, vagy ha mégis oda kerül, hamarosan letér róla. Optimizmus és ideáлизмus nélkül senki sem haladhat a tanító poros és sáros országútján, mert az az út csenevész fákkal van szegélyezve, amelyek nem nyujtanak védelmet sem a viharok sem a nap perzselő ereje ellen és amelyek csak kényszeredve hoznak fanyar gyümölcsöt.

De ezek a tulajdonságok, amelyek nélkül tanító el nem lehet, egymagukban nem elegendők a tanítói hivatás betöltésére.

Nézzük Jókait, a nagy tanítót és szívleljük meg tanítását és példaadását.

Magam előtt látom Jókait a katedrán ülve, lábai előtt a magyar nemzet apraja, nagyja, fiatalja öregje: a nagy tanítványsereg lesi a szót a *Mester* ajkairól. — Jóságos tekintetével végigsimogatja tanítványait, *szeretetet áraszt és bizalmat kelt*. Azután mesélni kezd. Első szavaival leköti a hallgatók érdeklődését, megragadja lelküket, leköti figyelmüket; ez a figyelem, ez az érdeklődés el nem lankad egész tanítása folyamán.

Nem fáraszt, *szórakoztatva tanít* és tanítása soha sem tendenciózus olyan értelemben, hogy a tanítványok a tendenciát észreveszik. — Észrevétlenül lopja bele a szivekbe azt, amit oda plántálni óhajt; a tanítás eredményét a tanítványok maguk vonják le a hallottakból.

Hazaszeretetre, áldozatkésztségre oktat, de nem hangzatos hazafias szólam által —; erkölcsiségre oktat, de nem moralizál, becsületességre tanít, hirdeti az erkölcsi világrendet, a jó diadalát a rossz fölött . . . oktat különböző tudományágokban . . . mindezt úgy, hogy mesél, mesél.

A tanítás tárgya a legváltozatosabb; igyekszik az érdeklődés sokoldalú felkeltésén és ez fényesen sikerül neki. Témái kifogyhatatlanok és végnélküliek mint ezeregyéjszaka meséi — ha egyikkel végez, alig várjuk, hogy a másikba belekezdjen.

Herczeg Ferenc megállapítása szerint „mesemondó mohosága olimpusi szarkaként kering az Élet fölött és ha odalent valami fényeset lát, arra lecsap, azt felkapja és felviszi a felhőfészkébe“. — Ezt a megállapítást kiegészítem: nem kell annak fényesnek lenni, amit Jókai felkap. Ha a legszürkébb hétköznapi eseményt megragadja, azt szivárványszínekbe mártja és pompás, érdekesítő, rendkívülivé válik kezében, — ha fakó kavicsot szed fel, az az ő kezében csiszolt gyémánt vakító fényében ragyog: mert ő az Aranyember. Tér és idő korlátlanul szolgáltatja tanítása anyagát. A civilizált nyugattól Európa országain keresztül vezet a mesetermő búbájós keletig. Felhatol „Az északi polusig“ és az örökös jéghezájától „Minden poklokon keresztül“ elkalauzol Arábia pálmaligetes oázisaiba, vagy a mesés Oceániába.

Elvezet a föld mélyébe a „Fekete gyémántok“ birodalmába és a bujdosó patakok rejtett barlangjaiba, majd léghajót szerkeszt és felvisz a levegőbe.

Üstökösre kap és elrepül velünk a kőszénkorszak páfrányöserdeibe, ott elbujva meglessük a Mastodonokat, saurusokat és egyéb óriásokat. — Végigszáguldunk az egész világűrön, vezetése mellett csillagokat pillantunk meg, amelyeket a csillagászok tökéletesített teleszkópjaikkal csak később fedeznek fel, — végigmegyünk a világtörténeten és hazánk történetén és előre repülünk a „Jövő századba“ a regenerált boldog új Magyarországba.

Nincsen az időnek és a térnek olyan pontja, amelyen az ő üstökös útjának nyomai ne sziporkáznának.

Tanítótestvéreim! Tanuljanak Jókaitól tanítani, tanuljuk meg az érdeklődés sokoldalúságának felkeltését és tanuljuk meg Jókai magyar nyelvét! Jókai nyelvkincse minden eddig ismert író szókincsét fölülmulja. Eddig Shakespeare-t tartották a leggazdagabbnak: megállapították műveiből, hogy ő 18 ezer szót használt, — Jókainál már eddig is 20 ezernél több szót állapítottak meg, pedig még nem fejezték be a kutatást, még nem aknázták ki politikai és alkalmi beszédeit és hirlapi cikkeit. Bámulatos itt is sokoldalúsága. Különböző foglalkozások és mesterségek szavait nagyrészt ő használja először a magyar nyelvben; a regényeiben bemutatott különböző társadalmi és műveltségi osztályokba tartozó egyének nyelvi sajátosságai mint jellegzetes, már a kifejezésben is jellemző adalékok szerepelnek. Ehez a magyar nyelv bámulatra méltó ismerete szükséges. Jókait ebben senki sem érhetette utól. Ismeri a külföldi nevelésű magyar főúr sajátos, affektált beszélőmodorát épügy mint a cigánynak, vagy tolvajnak penészes börtönszagu zsargonját; munkáiban megtaláljuk Pázmány Péter pattogó erejét és Károlyi Gáspár zsoldáros hangját, az erdélyi magyarság zamatját, az alföldi nép nyelvének nemes egyszerűségét és tulajdoni izességét; a vándorló lantosok, a németes burgerek, a félmívelt tudakos ember és a tudós kutató szavait, a nyelvújítás furcsaságait és a krónikák nehézkes, régies kifejezéseit — és mindez eggyéolvad az ő koponyájában és mint a magyar irodalom kincse szóroodik szét a magyar nép közé.

Bámulatos könnyedséggel és szaporasággal ömlik a szó mesélő ajkairól: ahogy a gondolat, a szó megszületik, menten papírra veti és útjára bocsátja. Más író csiszolja, faragja, formálja szavait mielőtt útjára bocsátja, mint ahogy a fukar a fogához veri a garast, mielőtt kiadja — Jókai bőkezűen bánik kincseivel: mint a régi fejedelem, aki lóháton ülve a szegény nép közé dobja aranyait. Tehette, mert kincsháza felbecsülhetetlenül gazdag volt: „Ő volt a magyar nyelvnek is Aranyembere, a szavak Magyar Nábobja.“

Akármilyen oldalról nézzük, nagynak, bámulatosnak, csudaszerűnek látjuk a nagy költőt és őt szemlélve hódolattal borulunk le Isten előtt, aki mindenhatóságában ilyen emberi csodát alkotott és azt nemzetünknek ajándékozta. Meghallgatta Szt. László könyörgő imáját: „Mindenható Isten, tégy csodát a népnek, hisznek, mikor látnak.“

Látjuk a csodát és hiszünk. Hisszük, hogy egy nemzet, amely rövid egymásutánban Arany, Petőfi és Madách centennáriumát ülhette, — egy nemzet, amelynek lelkéből egy Széchényi, egy Kossuth, egy Deák Ferenc lelkedzett, — ameynek humuszából egy Jókai Mór termelődött: nem maradhat csonkán, gyászba sújtva, megcsúfolva. Annak a nemzetnek joga van az élethez, ereje a feltámadáshoz. Ezt a hitet valljuk napról-napra és minden magyar ember szívéből fakad a meggyőződésen alapuló hitvallomás: Hiszek, hiszek

Magyarország feltámadásában!

Jókai és az ifjúság.

Ünnepi beszéd, elmondta az Orsz. Izs. Tanítóegyesületnek március 8-án tartott Jókai-
ünnepélyén Dr. Szegő Arnold.

Mint valami hatalmas ünnepi kórus, száll a hódolat a magyar szivekből a költő felé, születésének századik évfordulóján. Kicsinyek és nagyok, ifjak és öregek éneklik az ő dicséretét a szeretet és a csodálat tiszta hangjain. Gyönyörűség hallgatnunk ezt a meleg, áhitatos himnuszot, mert nem csupán a költő dicsőségét hirdeti, hanem nemzetünk gyógyulását is, mert erőt jelent gyöngeségünkben, felemelkedést megaláztatásunkban, reményt reménytelenségünkben, egységet és egyetértést szétszaggatottságunkban és meghasonlásainkban.

A mi ajkunkról is felszáll az egyszerű ének és észrevétlenül beolvad a körülöttünk zengő harmoniába. De bármily szerényen ünnepeljük is, el nem fojthatjuk magunkban azt a büszke gondolatot, hogy lelkünk, a magyar tanító-lelke, találkozott a költő lelkével abban a nagy munkában, amelynek ő is, mi is életünket szenteltük. A nép lelkét művelte ő is, bár más módon és más eszközökkel, mint mi, inkább ösztönösen, mint tudatosan, időben és térben kevésbé elhatároltan s éppen ezért állandóbb és gazdagabb eredménnyel. De ez a különbség a kettőnk munkája között inkább formai természetű és jórészt a tudomány és az irodalom különbözőségéből folyik, viszont motivumaink és céljaink rokonsága az iskola munkáját lényegében és karakterében teszi hasonlóná Jókai népnevelő munkájához.

De nem szabad megfeledkeznünk egy másik kapcsolatról sem, amelyet nem mindig méltatunk figyelemünkre, noha általános érvényű és elsőrendű fontosságú. Minden írónak a tömegekre való hatását az iskola készíti elő és alapozza meg. És itt nem csupán azokra az írókra gondolunk, akiket az iskola a maga félmjelzésével tüntet ki, hanem gondolunk minden íróra és költőre, aki a szélesebb néprétegekkel éritkezésbe jutott. Az ő sikerüknek, hatásuknak, dicsőségüknek mi, tanítók vagyunk a pionirjai, a mi kezünkben van a kulcs ahhoz a kis kapuhoz, amelyen át be tudnak jutni a tömegek kulturális vérkeringésébe.

De van e kapcsolatnak iskola és irodalom között egy másik oldala is, amely úgy tünteti fel az irodalmat, mint valami népszerű továbbképző tanfolyamot, mely folytatja és kiegészíti az iskola tanító és nevelő munkáját. A népművelésnek alig van jelentékenyebb s mélyebb hatásu tényezője az irodalomnál s ezért az iskola minden rendelkezésére álló eszközzel arra törekszik, hogy az irodalom szeretetére és megbecsülésére nevelje az ifjúságot.

A két nagy kulturtényezőnek: iskolának és irodalomnak ez a kölcsönhatása és egymásra utaltsága minden magyar tanítónak megadja az erkölcsi jogcímet ahhoz, hogy magát Jókai munkatársának vallja s ezt annál büszkébben teheti, mert maga a költő is egyik nyilatkozatában szeretettel emlékezik meg „tanítótársairól“ és minden szerénysége mellett sem titkolja, mily sokra becsüli irodalmi munkásságának nevelő értékét.

Jókai hatása a nagy tömegekre szorosán összefügg páratlan népszerűségével, amelynek páncéljáról annak idején még Gyulai Pál kritikájának éles nyilai is erőtlenül pattantak le. Jókai olyan nagy olvasó tábort teremtett magának, aminőt regényírónk közül senki más, sem azelőtt, sem azóta. Mert aki egyszer költészetének bűvös illatát megízlelte, az rabjává lesz, végigolvassa valamennyi kötetét és még gyöngébben sikerült regényei sem józanítják ki mámoros álmából. Legsuggesztivebben az ifjúságra tud hatni, fiukra és lányokra egyaránt, akik tizenkettedik évüktől a tizennyolcadikig valósággal falják regényeit, de igen sok olvasója és rajongója van a nők között is, akiket a legmodernebb irodalom sem tudott teljesen eltántorítani tőle, míg a művelt

férfiolvasóközönség már csak ifjúsága emlékeit tiszteli Jókaiiban és ritkán jut eszébe, hogy egy-egy jobb regényét nyiltabb és látóbb szemmel újra olvassa.

Valóban, ha Jókairól emlékezünk, akaratlanul is elsülyedt ifjúságunkat idézzük, amelynek hűséges utitársa, bűvös szavu mesemondója és álmokba ringatója volt, amely annyira *csak a barátot*, a lelkéből lelkezett ideált szerette Jókaiiban, hogy a költőt szinte meg sem látta benne, mint ahogy édes anyánkban az anyától gyakran nem látjuk meg az embert. Ez a benső, meleg, mondhatnám lírai kapcsolat ifjúságunk elmúltával lassanként annak a hűvös objektivitásnak ad helyet, amely viszont a költő jobb megértéséhez, egyéniségének világosabb megismeréséhez vezet.

Kétségtelen, hogy Jókai, noha népszerűsége korlátokat nem ismer, mégis elsősorban az ifjúság költője, sokkal inkább, mint bárki más irodalmunkban, még Petőfit sem véve ki. Petőfit is úgy szokták emlegetni, mint az ifjúság költőjét, de ez a megjelölés nála két okból is magától értetődő. Egy az, hogy Petőfi mindössze 26 évet élt és így csak természetes, hogy mind egyéniségében, mind pedig költészetében megvannak az ifjúság tipikus sajátosságai. A másik ok az, hogy a Petőfi korát, a 19. század harmincas és negyvenes éveit európaszerte heves, meg-megújuló forradalmi láz jellemzi, amelytől senkisé maradt érintetlen, legkevésbé a fiatalság. Ez a forradalmi láz, amely az érzések, szavak és tettek szertelenségében és szélsőséges voltában jut kifejezésre, Petőfinél úgy jelentkezik, mint az ifjúság attribútuma és nem ok nélkül, hiszen minden ifjú többé-kevésbé fogékony a forradalmi eszmék iránt. De ha sem fiatalságát, sem a korszellem ifjító hatását nem vesszük figyelembe, úgy kevés okunk van arra, hogy Petőfit az ifjúság költőjének nevezzük. Petőfi költészetének realizmusa, amely az élet eszményített valóságát tükrözi, meglepő őszintesége és egyszerűsége, aligha lehet konform az ifjúság lelkével, mely telve van romantikus hajlamokkal, szereti a dagályt és a szónokiasságot s inkább zárkozott és titkolódzó, mintsem nyílt és őszinte. De ha költészetében nem is, életpályája küzdelmeiben, meglepő fordulataiban és misztikus befejezésében sok az ifjúság képzeletére ható romantikus vonás s e körülménynek — úgy látszik — nagy része van abban, hogy Petőfi, mint az ifjúság költője szerepel a köztudatban.

Jókai e tekintetben szöges ellentéte Petőfinek. Az ő életének kevés olyan mozzanata van, amely romantikus varázsával megfogná az ifjúság lelkét. Pályájának emelkedése is inkább lassu és egyenletes, semmint merész ivű és csodálatot keltő. Félénk és passzív, szinte nőies természet volt és a hőseket nevelő fórum lármája csak ritkán csalta ki dolgozószobája magányából. Jókai nem regényhősnek született, az élet sem formálta azzá, és a minden ember lelkében szunnyadó hősi álmodat képzelete alkotásaiba, regényhőseibe álmodta bele. Mig tehát Petőfi, aki a hősi álmodat valóra váltotta és végigélte, mint az élet ragyogó hőse, kápráztatta el az ifjúságot, addig Jókai, aki hősnek kissé szürke is, öreg is, kizárólag költészetével vivta ki a fiatalok rajongó szeretetét.

Jókai nem ifjúsági író olyan értelemben, mint — teszem azt — Gárdonyi Géza és Sebők Zsigmond voltak. Amazt tanítói múltja, emezt őszönös pedagógiai érzéke segítették hozzá, hogy témakörüket, előadásukat, stílusukat mintegy transzponálni tudják a gyermek értelmi fokához és érdeklődéséhez. Ez a transzponálás annyit jelent, hogy az író mintegy kilép önmagából és belép a gyermek lelkébe, de ez korántsem olyan egyszerű dolog, mert az írónak ahhoz, hogy össze tudjon forni a gyermek lelkével, magának is gyermekké kell válnia abban az értelemben, hogy a gyermeket és az ő kis világát ne a felnőtt ember szemével lássa és szívével érezze, hanem úgy, ahogy a gyermek látja és érzi, ami lényeges különbség. Hiszen megfordítva, a gyermek sem olyannak látja a felnőttek világát, aminőnek mi és ha a gyermekszemeknek, e konvex és konkáv tükröcskének titkát valamiképen elleshetnők,

a legtöbbször bizony egészen újszerűnek, talán torznak és nevetségesnek látnók bennök a magunk képét.

Mindezzel csupán jelezni akartuk azokat a nehézségeket, amelyekkel az ifjúsági írónak meg kell küzdenie. Igazán nem is transzponálásról van itt szó, vagyis arról, hogy a gyermeknek *más hangnemben* kell játszanunk, mint a felnőtteknek, sokkal találóbb, ha azt mondjuk, hogy a gyermekeknek egészen *más hangszer* kell, mint nekünk és most már az a kérdés, tud-e az író ezen a hangszeren is játszani, még pedig művész és nem kontár módjára. E tekintetben semmiféle fortéllyal nem lehet a gyermeket megtéveszteni. Ha az ifjúsági író nem tudja magában a felnőtt embert elnémitani, ha az ki-kiütözik belőle úgy, hogy a gyermek lépten-nyomon megbotlik benne, akkor hiába minden erőfeszítése, a gyermekolvasó sohasem fogja igazi barátjának tekinteni.

Gárdonyi és Sebők legkitünőbb ifjúsági íróink közé tartoznak, de azért a gyermek lelkével való asszimilálódásuk nem mindig sikerül, Gárdonyi kissé fáradt és nehézkes, Sebők pedig túlracionális ahhoz. Jókai lényegesen más, mint ezek az ifjúsági írók. Neki nem kellett önmagából kilépnie, az ifjúság lelkével asszimilálnia. Ő teljesen és osztatlanul az ifjúság költője, nem tudatosan az, hanem ösztönösen, mert más nem is tud lenni. Jókai nem az ifjúságnak irt, hanem a nagyközönségnek és mégis százszor inkább az ifjúság költője, mint akár Sebők, akár Gárdonyi. Ezek az írók keresték az ifjúság lelkét. Jókai nem kereste, mert magában érezte. Nem ő közeledett az ifjúsághoz, az ifjúság repült feléje, megtalálván benne önmagát. Mert Jókai lelkének és írói egyéniségének igazi kulcsa: az ő örök ifjúsága. A kegyes sors a Faust ajándékát tette a bölcsőjébe és ő nyolcvan éves korában is az maradt, aki a pápai kollegiumban volt: egy kékszemű, álmodozó nagy gyerek.

Örök ifjúság! Úgy hangzik ez, mint valami frázis, amelynek nincsen magja. A világirodalom nagyjai közül Goethet szokták úgy emlegetni, mint az örök ifjúság csodálatraméltó példáját. Eckermann látta az agg költőt a halálos ágyon és megcsodálta hatalmas mellkasát, pompásan fejlett izmait. Szellemi energiáiból, alkotó erejéből sem igen vesztett Goethe még a pátriárkakor küszöbén sem. Ilyen értelemben szoktunk beszélni Goethe örök ifjúságáról. Ezért nevezte a költő is *daimonnak* magát, vagyis istennek, akit a sors megkimélt attól, hogy megismerje az öregséget. De ha Goethe csakugyan *daimon* volt, én inkább egy Jupitert, mint egy Apollót látok benne. Az Olimpusz hüvös magasságában trónolt és érett, kiegyensúlyozott lángelméjével, az ifjúság merész képzelete és lobogó temperamentuma nélkül alkotta meg a maga költői világát. Goethe költészete még fiatalságában sem mutatja az ifjúság jellemző vonásait olyan szembetűnően és olyan gazdagon, mint pl. a Schilleré, ki ha nem is volt *daimon* a Goethe értelmében, sokkal jobban tudta lánggra gyújtani az ifjú sziveket, mint nagy költőtársa.

A Jókai esete egészen más. Nála nem beszélhetünk a fizikum rendkívüli erejéről, sőt teljes egészségéről sem, legfeljebb a gyenge szervezetük ismert szívósságáról. Nem tudott dacolni a természet törvényével, mint Goethe és mikor ideje érkezett, bizony ő is megöregedett, bár a szenilitás kiütööző vonásai nélkül. Jókai nem is testileg őrizte meg fiatalságát, hanem lelkileg, abban az értelemben, hogy lelkének alkata, amely költői egyéniségét meghatározta, a korról nem igen változott, defektusokat nem kapott úgy, hogy öregkori művei ép oly hiven fejezik ki ezt a lelki alkatát, mint első regényei. Ez a lelkialkat pedig az ifjú ember lelkének tipikus vonásait egyesíti magában úgy, hogy ebből a szempontból és ilyen értelmezéssel igenis beszélhetünk Jókai lelkének el nem múló ifjúságáról.

Ha Jókai emberi és írói arcképét vizsgáljuk, lépten-nyomon jellegzetes romantikus vonásokra bukkanunk. Ezekben a romantikus vonásokban fejeződik ki lelke ifjúsága. Ifjúság és romantika egy törül fakadtak és az irodalmi

romanticizmus voltaképen nem egyéb, mint az ifjúság életösztönének és szellemi energiáinak egyik megnyilvánulási formája. Nincs irodalmi irány, mely több joggal volna forradalminak nevezhető, mint a romanticizmus. Forradalminak nemcsak az általa ostromolt irányokkal szemben, hanem önmagával szemben is, mert a benne rejlő elv erejénél fogva, amely a szertelen és korlátlan szabadságot és a folytonos, megállás nélküli haladást hirdeti, végül magának a romantikus iránynak alapjait ingatja meg. Goethe túlzó állítása, hogy az egészséges klasszicizmussal szemben, a romantikus irányban van valami abnormis, beteges vonás, a romanticizmusnak ezt a forradalmi jellegét érinti és csak annyiban találó, viszont ez a forradalmi jelleg az ifjúság szellemével kapcsolatos, amely a romanticizmust áthatja, élteti és jogosulttá teszi.

Jókai ízig-vérig romantikus regényíró, de nem úgy lett azzá, hogy csatlakozott a divatos irodalmi iskolához. Hiszen a francia romantikus mozgalom, amelynek vezére Victor Hugo volt, 1850-ben már kiélte magát és Jókai akkor még pályája kezdetén állott. Neki a romanticizmus nem irodalmi divat volt, amelyet felvett s aztán eldobott, mint ahogy Petőfi tette, hanem lelki szükséglet, egyéniségének kifejezője. Ha akart sem tudott volna később elfordulni a divatjamult romanticizmustól, mint ahogy Victor Hugo sem lett volna hűtelen művészi ideáljaihoz és iskolája elbukása után még harminc évig szövögette tovább romantikus álmait. Jókai is megérte a realizmus és naturalizmus felülkerekedését és bár népszerűsége később, a nyolcvanas évektől kezdve megfogytakozott, leglelkesebb olvasóközönségét, az ifjúságot mindmáig sem veszítette el.

Az ifjak nemzedéke nem is fogja megtagadni sohasem a nagy romantikus regényírót, hiszen fiatal korunkban mindnyájan romantikusok vagyunk, a romantika álmországát járjuk és leegyszerűsített Jókai regényeket élünk át. Szertelen, vak érzések feszítik a szívünket, „*des Hasses Kraft und die Macht der Liebe*“ mint Faust mondja, mikor visszasóhajtja ifjúságát. Gyűlölünk és szeretünk, szenvedélyesen, mértéktelenül, konvulziók között. Amit szeretünk, azt megszépítjük, ragyogó színekbe öltöztetjük, amit gyűlölünk, azt visszataszítóvá torzítjuk. Érzéseink sűrű, fojtó gőzében nem látjuk meg a fokozatokat, átmeneteket és árnyalatokat és szinte lehetlenné válik az emberi jellem és az életviszonyok primitív megértése. Ki nem ismerne rá ifjú lelkünk vonásaiban a regényíró Jókaira, aki szintén csak szeretni vagy gyűlölni tudja alakjait s ehez képest szépíti vagy torzítja őket s teszi ezt olyan naiv túlzással, az egysíkban való, relief nélküli ábrázolás módszerét követve, hogy első pillanatra feltűnik, minő gyermekes fogalmi vannak az emberi jellemről. S ezenkívül mennyi feltűnő hasonlóság, sőt megegyezés a nagy romantikus regényíró arcképe és az ifjú ember lelki alkata között. A romantikus iskola a képzelet szuverén jogát és korlátlan szabadságát hirdeti. Merészen szárnyal a költő képzelete, szeszélyes és vad játékokat űz, átrepül a tér és az idő korláta felett, sőt elhagyja a valóság talaját is és lépten-nyomon irreálitásokba merül. A romanticizmus az irreálitások költészete, sokkal inkább, mint a népmese. A népmese csak annyiban irreális, amennyiben csodás elemeket is tartalmaz, de egyébként a való élet biztos talajára van ágyazva. A népmese alakjai egyszerű, mindennapi, jó vagy rossz emberek, akiknek szavai és tettei a valóság határán belül mozognak mindaddig, míg egy magasabbrendű hatalom, melyet csodának nevezünk, életükbe be nem avatkozik. Az igazi romantikus regény ellenben érzéketlen az élet és a jellemek realitása iránt. Hősei ritkán tudják megkülönböztetni az elérhetőt az elérhetlentől, a lehető a lehetlentől, felsőbb hatalmak segítsége nélkül is csodákat művelnek, mert magasabbrendűségük és emberfölöttiségük ezt úgy kívánja. — Minden gyermek ifjában egy romantikus költő könnyen izguló, mozgékony és féktelen fantá-

ziája lakik. Ez a fantázia uralkodik szellemi és erkölcsi életén és a maga impulzív erejével elhatározását és tetteit is befolyásolja. Minden pedagógus tudja, hogy a gyermek tipikus tévedései és túlzásai, játékos ösztöne és kalandvágya, könnyelműsége és hajlama a hazudozásra mily szorosan összefügg képzeletének hipertrofiás természetével. A gyermek képzelete varázsvesszejével sajátos lelkivilágot teremt magának, amely csodálatos képekkel, ragyogó víziókkal vagyis irreálitásokkal van tele. Ez álomvilág narkózisában születik meg vágya a rendkívüli, a titokzatos, az exotikum iránt. Szakasztottan mint a regényíró Jókait, vonja a gyermeket is ellenállhatatlan erővel nyugtalan képzelete és égő vágya ismeretlen népek közé, idegen országokba, leszáll a föld sötét mélyébe, felrepül az égi magasságba, mint egy kis Berend Iván, vagy egy Tatrangi Dávid. Sőt gyakran az is megtörténik, hogy a gyermek, ha képzelete túlérzékeny és könnyen irritálható, elveszti kapcsolatát az élet valóságával és exaltáltságában érthetetlen, veszedelmes kalandokra, sőt büntetésekre ragadtatja magát. A képzelet e kóros elfajulásai néha a gyermekkorral sem szűnnek meg és a legmegrázóbb tragédiákat idézik elő.

A képzelet tehát a gyermek lelki életének egyik legfőbb mozgató ereje, de éppen játékos, szeszélyes, csapongó természeténél fogva alkotó munkát nem igen tud végezni. Így Jókai és a romantikusok képzelete is inkább a leleményben, kigondolásban és az előadás ornamentikájában remekel, mint a megalkotásban és az alakításban, mert az ilyen alkotó munka a képzelet fegyelmezését és irányítását kívánja, ami pedig egyenesen beleütközik a romanticizmus alapelvébe.

A képzelet változatos képei nyomán különböző hangulatok támadnak a gyermek lelkében: az öröm és fájdalom, az áhitat és pátosz, a dac és ellágyulás hangulatai. A gyermek hamar kiél egy hangulatot, nem tud mélyebben elmerülni benne; könnyen sír és könnyen nevet. Jókai is képzeletének sűrűn változó képeit mindig friss hangulatokkal festi alá. Ezeket a hangulatokat kedélyvilágának természetes rugalmasságával oly könnyen reflektálja és oly mesteri módon tudja éreztetni, hogy a gyermek lelkében a legnagyobb fokú elragadtatást kelti. Regényeinek a lírai elemei sohasem fárasztók az ifjú olvasóra, mert mint a jellemek rajzában, úgy itt is mindig a felszínen marad.

Az alaktalan, vak érzések dagályával együtt megszületik a szavak dagálya, a retorikai hajlam, amely ép úgy jellemzi az ifjúságot, mint a romantikus költészetet. Jókai szókincsének meglepő gazdagságával, nyelvének bő áradásával, stílusának ritmikus mozgalmasságával, torlódó színeivel és halmozott képeivel tipikusan fejezi ki azt a dagályos szónokiasságot, amely a romantikus érzésnek és elképzelésnek természetes velejárója. Az ifjú ember mindig bőbeszédű, nem ismeri a nyelvbéli kifejezés ökonómiáját, mert az áradozó érzések és a bővérű fantázia a szavak dús és pompázó virágait szeretik és az ünnepélyesnek azt a hangnemét, amely a retorikának sajátja. Emlékezzünk csak rá, mily isteni gyönyörűség volt belémerülnünk Jókai nemes pátoszában és elragadtatásának szózuhatagába, amely ragyogó képeivel és ritmikus változó színeivel elbájolta szívünket. És ne feledjük el, hogy Jókai sokaktól ócsárolt szónokiasságának egyebet is köszönhetünk: köszönjük a köznyelv szókincsének és az irodalmi szótárnak páratlan fel-frissülését és gazdagodását is.

És itt van Jókai kedvesen csipkedő szatirája, meleg, szelid, minden keserűségtől ment humora: bennük is mennyi a fiatalos, diákos vonás. Mintha a pápai és debreczeni kollegisták csúfolódó vidám hangja ütné meg a fülünket. Szatiráját az a szeretet teszi mosolygóvá, amely javítani akar, de megbántani nem tud, humora pedig azt a derűs világszemléletet tükrözi, amely az ifjú ember lelkének természetes produktuma. Boldog optimizmus

ragyogja be költői világának minden kis zugát: hegyeit és völgyeit, kunyhóit és palotáit. Az ő Magyarországnak nincsenek problémái, se politikai, se gazdasági természetűek. Az ő magyarjai jó és vidám emberek, akik gond és aggodalom nélkül néznek a jövőbe. Optimizmusát Istenbe vetett hite, tiszta erkölcsisége és nemes, de naiv hazaszeretete táplálja. Ez a diadalmas optimizmus egyszer már történelmi missziót teljesített: az abszolútizmus korában ébren tartotta a hanyatló nemzeti közérzést és vele együtt a jobb jövő reményét.

Futólagos és kissé hézagos elmélkedésünk során talán sikerült rávilágítanunk arra, hogy Jókai lelki alkata, amelyből költői egyénisége kialakult, éppen legjellemzőbb sajátágaiban mennyire egyezik az ifjú ember lelkialkatával. Ez a lelki rokonság magyarázza delejes hatását az ifjúságra, ezzel vonzza magához a fiúk és lányok szívét, akik mikor regényei olvasásába merülnek, mintha álmaik tündéerkertjében járnának. Ha arról van szó, hogy olyan könyvet adjunk az ifjúság kezébe, amely nemcsak gazdagítja tudásra vágyó elméjét, hanem szívét is nemesíti és emellett képzeletét is minden irányban leköti anélkül, hogy károsan izgatná, akkor a Jókai regényénél nem találunk alkalmasabb, hasznosabb és a gyermeknek kedvesebb olvasmányt. Természetes, hogy Jókainak nem minden regénye egyforma értékű e tekintetben, hiszen irodalmi értékük is különböző, de van 10–15 olyan regénye és néhány kötetre való olyan elbeszélése, amelyek mint az ifjúság könyvei minden bizonnyal túl fogják élni az irodalmi divatok és az izlés változásait.

Jókai nagy mesemondó, nemes szívű, jó ember és lelkes magyar. Tud mesélni, szeret mesélni s mi nemcsak meséjében, hanem mesemondó kedvében is gyönyörködünk. Meséi öreg korára kissé megfakultak, de mesélő kedve mindhaláláig el nem apadt.

Ez lelkének örök ifjúságára vall.

Szive telve volt jósággal és szeretettel és nemes emberi ideálokkal. A jóságban és szeretetben soha el nem fáradt, hite fenkölt ideáljaiban soha meg nem rendült.

Mert mindvégig meg tudta őrizni lelke fiatalságát.

Imádta hazáját és nemzetét és regényeibe belezsúfolta egész Magyarországot, hogy képzeletével bearanyozhassa. Boldognak akarta tudni hazáját és ezért boldognak álmodta. Ha megérte volna azt a rettentő szerencsétlenséget, amely reánk szakadt, bizonyos, hogy újra a nemzeti optimizmust hirdette volna, mert a pesszimizmus a fáradt és öreg lelkek hangulata, Jókai lelke pedig holtáig fiatal maradt.

Ez a virágba borult szent tavasz, ez a ragyogó ifjúság jelenti Jókai Mór halhatatlanságát.

Zárószámadásunk.

Egyesületünk háztartásának az 1924-dik évről szóló képét mutatjuk be, midőn lapunk e számában közzétesszük a lefolyt évi gazdálkodásunk eredményét. Ugy a vagyonmérleg, mint az eredményszámla tételei beszédesen hirdetik, hogy gazdasági életünk egyre fokozódó pangása ellenére is kielégítő eredményről számolhatunk be. Igyekezett a vezetőség a bevételek növelése mellett a kiadásokat a legszűkebb mértékre szorítani, anélkül, hogy a tradicionális segélyezés terén bármely megszorítást alkalmazott volna. Nem volt rá eset, hogy a segélyre szoruló jelentkező kérése meghallgatást ne talált volna, sőt a vezetőség akárhányszor maga kereste fel a szükölködőt és ajánlotta fel a segítséget. Csupán az ügyvezetés költségeinél igyekezett takarékoskodni és abban csak az elkerülhetetlen kiadásokra szorítkozni.

Bevételi forrásaink előteremtésében első sorban áldozatkész hitfeleink

*

jótekonyságára kellett gondolnunk és igyekeznünk az *adományok* tétele alatt feltüntetett 16,749.126 koronányi tételt elérnünk, mely összegnek tekintélyes része a pesti izr hitközség templomaiban a tóra elé járulók adakozásából folyt be. Segítségünkre voltak e mellett azon vidéki lelkes buzgóságu tagtársaink, akik *pártoló tagok* szerzésével jelentékenyen gyarapították bevételeinket. E címen 12,610.800 koronát mutathatunk ki, mely összegből egyedül *Weisz I. Lipót* és *Hauer Bertalan* miskolci tagtársak által szerzett pártoló tagok díjai 8,090.000 koronára rúgnak. *Biedermann Adolf*, *Bonyhádi Ignác*, *Breuer Gyula*, *Friedmann Bertalan*, *Kardos Bertalan*, *Klein Gyula*, *Kun Lajos*, *Polgár Jenő* és még mások szintén elismerésre méltó tevékenységet fejtettek ki ezirányban. Hálás köszönet mindazoknak, kik gyakran fáradságos utánjárással igyekeztek hitfeleink figyelmét egyesületünkre irányítani és ezzel jövedelmi forrásainkat növelni.

A *kamatjövedelemből* befolyt 7,524.401, az *Értesítő* költségeire befizetett 4,600.000, valamint a *könyvkiadványokból* származó 3,575.790 korona a lefolyt év kedvező jelensége, mely összegek lényegesen hozzájárultak az elért kielégítő eredményhez. A *rendes tagdíjak* címen befolyt közel 5 millióra rugó összeg első tekintetre azt látszik igazolni, hogy a jelenleg 550 taglétszámból majdnem 500-an befizették a 10.000 koronában megállapított évi járulékot és csak 50-en nem feleltek meg ebbeli kötelességüknek. Ha tekintetbe vesszük azonban, hogy tagjainknak egy tekintélyes, megértő része, mely tudatában van annak, hogy a 10.000 korona évi tagdíj alig egyenértékű egy békebeli koronának kétharmadrészével, önszántukból 25, sőt 50 és 100 ezer koronákat küldtek be e címen, akkor könnyen megérthetjük, hogy az ezen tétel alatt kimutatott 4,928.552 korona bevétel még megközelítőleg sem fedezi az előirányzatot és tagjaink egy része vagy egyáltalában nem fizetett tagsági díjat, egy másik része pedig nem egészítette ki a múlt év első felében befizetett jóval kisebb járulékát, megfeledkezvén arról, hogy a közp. választmány pénzürtékünk csökkenése folytán kénytelen volt a tagdíjat 10.000 korona minimális összegre emelni. Már pedig a nyáron tartandó közgyűlésünk alkalmával alapszabályaink értelmében csak azon tag gyakorolhatja szavazati jogát, aki az 1924-dik évre szóló tagsági díját befizette.

Örvendetes gyarapodást tüntetett fel egyesületünk kezelésében levő *alapítványok* és különféle célokat szolgáló *alapok* kimutatása. Ezeknek száma 117-ről 126-ra emelkedett, vagyonállaga pedig 12,655.462.60 koronáról 49,364.214.44 koronára nőtt. Ezen 36,708.751.84 korona szaporulatban bennfoglaltatik azon 25 millió, melyet a vezetőség a különféle jótékony célokra befolyt adományokból és a fel nem használt bevételi többletből az eredményszámlában kimutatott 5 különböző alap javára átírt. Ezek közül az *Izr. Tanügyi Értesítő* alapot 10 millióval gyarapította azon célból, hogy a legközelebbi ciklusban módunkban legyen lapunkat havonként megjelentetni. Bár tagjaink a lefolyt évben is elismerésre méltó buzgósággal adakoztak az *Ertesítő* költségeire, annak előállítása ma már oly horribilis kiadással terheli meg az egyesületünket, hogy az egész év folyamán e címen befolyt 4,600.000 korona még a legutóbbi szám előállítására sem volt elegendő, a mellett, hogy a szerkesztő az ezzel járó munkát ingyen végzi.

Új alapítványokat létesítettek: a *pesti aut. orth. izr. tantestület* árva-alapítványt 1,200.000 koronával, a *bajai izr. tantestület* *Kun Lajos-féle* árva-alapítványt 250.000 koronával, *Szabó Lipót* aradi tagtársunk gyermekei egy *Szabó Lipótné—Bienenstok Augenia* árvaalapítványt 50.000 koronával, *Klein Árninné*, elhalt tagtársunk özvegye egy *Klein Ármin* nevét viselő segélyalapítványt 200.000 koronával, *Weisz Lipót* miskolci tagtársunk korán elhunyt Irén leánya emlékére 1 millió kiházasítási alapítványt, *Ujvári Adolf* püspökladányi tagtársunk a maga és nejének nevét viselő 100.000 koronás kiháza-

sitási alapítványt, özv. *Spronc* Dávidné, elhalt férjének emlékére 20.000 — *Faragó* Irén hajduböszörményi tagtársnő egy 50.000 koronás Főiskolai otthon-alapítványt és a *makói izr. tantestület* egy újabb 200.000 koronás alapítványt, melynek rendeltetését később fogja megállapítani.

Főlemelő érzéssel tölthet el bennünket az a tudat, hogy a mai szűkös megélhetési viszonyok mellett miként áldoz a zsidó tanítóság közösségünk céljaira és mily nemes ambícióval igyekszik biztosítani a különböző irányú humanisztikus tevékenységünk lehetőségét. Régi alapítványozóink is egymásra növelik a már létesített alapítványok tőkeösszegét és hódolnak a *keren kajemesz leaulom hábó*-alapítás nemes erényének.

Kiadási rovatunk szerint a főiskolai hallgatók segélyezésére fordított 1,540.000 koronával együtt 7,531.050 koronát adtunk ki jótékonycélokra. Támogattuk az özvegyeket, árvákat, segélyeztük a rendes és nem tag tanítókat kisebb-nagyobb összegekkel, amint azt a viszonyok szükségessé tették. Meg kell jegyeznünk, hogy ezen jótékonyági tevékenységünket kifejező fenti 7 és fél milliót meghaladó összeg pénzértékét nem a mai mértékkel szabad mérnünk, mert az 1924. év elején folyósított segélyösszegek vásárló ereje legalább is 100 százalékkal nagyobb volt a mainál.

A *tisztviselők fizetésére* fordított 8,965.000 korona, a titkár és a június végéig működő segédtitkár fizetését jelenti.

A *kezelési költségek* tétele alatt kiadott 1,698.354·54 korona a mai viszonyok mellett oly minimális összeg, mely a legtakarékosabb gazdálkodásra enged következtetni, különösen ha számba vesszük a portókölségek nagy emelkedését és azon körülményt, hogy tagjaink legnagyobb része a választ igénylő levelezésénél a mindig megismétlődő figyelmeztetés ellenére sem mellékel megfelelő postabélyeget.

Tekintettel arra, hogy a nyáron megtartandó közgyűlésre készítendő titkári jelentésben a lefolyt 3 évi gazdálkodásunknak összefoglaló képét kívánjuk adni, amelyben alkalmunk lesz egyesületünk háztartásában mutatkozó jelenségekre és azok tanulságaira rámutatnunk, ezuttal csak azon kívánsággal zárjuk e jelentésünket, vajha a magyar zsidó tanítóság minden vonatkozású ténykedésében beállana mielőbb az a boldog békebeli állapot, amikor acélozott erővel, kitartó energiával és nemes idealizmustól áthatolt lélekkel, zavartalanul munkálkodhatunk a nemzeti kultúra és felekezeti oktatásügyünk előbbrevitelében.

Pintér Ignác.

Pályám kezdete.

Irta: **Munkácsi Bernát.**

II.

Goldziher reichenhalli levele nyomán első utam dr. *Kohn* Sámuel főrabbihoz vezetett, kivel ez alkalommal beszéltem először. A nagytekintélyű egyházfő kitüntető szívességgel fogadott, érdeklődött vallási tanulmányaim iránt s kellemesen volt meglepve, hogy nemcsak az ő tudományos munkásságában voltam tájékozott, hanem gyakori templomjárásom révén ismertem beszédeit is, melyek akkortájt sorozatosan foglalkoztak a zsidó vallás főbb eszméivel (mint Izrael kiválasztottsága, hivatása stb.) s engem ezért is különösen vonzottak. Ő is bátorított az állás elfogadására s végül elővett egy rakás egybecsomagolt (többnyire elemi) tankönyvet s megmutatta, hogy melyeket használják iskoláinkban, illetve a vallásoktatás terén. Hogy mily őszinte és komoly volt dr. *Kohn* Sámuelnek irántam való jóindulata s munkásságomhoz fűzött előzetes bizalma, jellemzőn mutatja a pesti izr. hitközség oktatási ügyosztályának 1890. augusztus 27-iki üléséről szóló jegyzőkönyv, mely szerint dr. *Kohn* a tanfelügyelői állás betöltésére vonatkozó indítványá-

ban egyéb ajánló körülmények mellett „arról is biztosítja az ügyosztályt, hogy a jelölttel folytatott érintkezése azon meggyőződést nyújtotta neki, hogy a héber irodalomban és vallásunk történetében is az állás igényeinek megfelelő jártassággal és tudományos készültséggel bír“.

Ezután meglátogattam a külföldi útból hazatért oktatásügyi előljárót, *Schweiger Márton* bankigazgatót, ki egyszersmind az Orsz. Izr. Irodának elnöke volt. Hálával s elismeréssel gondolok gyakran e derék férfiúra, kinél előljárói tisztében mindenkor jóindulatot, megértést és igazi úri modort tapasztaltam. Vallási ismeretek dolgában nem állott ő sem magasabb, sem alacsonyabb színvonalon, mint több utódja; de volt egy jeles tulajdonsága ezek fölött, hogy t. i. semmit önfejlően nem cselekedett, hanem minden fontosabb ügyben dr. Kohn és Goldziher tanácsát követte. A tudományos törekvést nagyrabecsülte s többször voltam szemtanuja, hogy Goldziher iránt tanúsított tisztelete közel járt a megalázkodáshoz. Szerette emlegetni, hogy midőn *Wahrman Mór* elnök néha méltatlanul érezte hatalmát Goldziherrel, ő ily szavakkal szokta inteni „Móric barátját“: „Rég nem leszünk mi már s feledve lesz nevünk, mikor ennek az embernek neve még dicsőségben élni fog“.

Gyakorlati tanácsai során az előljáró különösen hangoztatta az erélyt és szigorúságot. Sok visszaélés dívott akkortájt a hitközségi vallásoktatás terén: közönséges eset volt az osztályzat- és bizonyítványadás pénzért komoly tanítás és vizsgálat nélkül, a módosabb szülők zsarolása, a kötelek órák igazolatlan mulasztása* s több hasonló. Ezért ajánlgatta az egyébként áldottlelkű *Tenczer Pál*, az oktatási ügyosztály másodelnöke is kormányzati elvül a rendőri jelszót: „Fest mit der Knutte hineinhauen!“ De ilyesmire én éppen séggel nem voltam teremtve, fiatal és tapasztalatlan voltomhoz sem illett a rendcsinálás e módszere. Szerencsére csakhamar meggyőződtem róla, hogy a kitűzött célhoz más uton — a jobb elemek összefogása s erkölcsi hatása révén — is eljuthatok. Örömmel tapasztaltam mindjárt hivatalos munkásságom kezdetén, hogy a jelesebb vallásoktatók, köztük különösen az elemi és polgári iskolákban működők (mint *Győri Adolf*, *Weber Soma*, *Kondor Ignác*, *Révai Miksa*, *Engel Adolf*, *Goldberg Meyer* és *Schlesinger Sámuel*) szíves készséggel támogatnak törekvéseimben s ha akadt köztük olyan is, ki eleinte fölényes magatartást tanúsított, a kötelek udvariasságot s a tantestületi munkásságban való közreműködést az sem tagadta meg. Jó hatással volt munkásságom sikeres megindulására *Neumann Antal*, dr. *Farkas Emil* és dr. *Klein Fülöp* lelkes iskolaszéki elnököknek pártfogása is, kik a hitközségi üléseken s a tanítókkal való érintkezésben terjesztették felőlem kedvező véleményüket.

Csak a hitközségi vezetésen kívül egy kis köre számottevő férfiaknak, kik egyebekben sem értvén egyet Goldziherrel, nem szívesen látták — mint ők mondták — „a *facér tanároknak*“ térfoglalását az ifjabb rabbikat megillető állásokban. Ennek a körnek köszönhettem utóbb, hogy a zsidó vallás-

* Mikor a vallásoktatók beosztásával 1890. szeptember elején elkészültem, Goldziher főtitkár arra figyelmeztetett, hogy kocsit fogadva, végig kell járnom az összes iskolákat, annak megvizsgálása céljából, hogy megkezdődött-e mindenütt a vallásoktatás. Mert az előző években több helyen még szeptember végén sem indult meg a tanítás; sőt volt oly eset is, hogy egy vallásoktató a hitközségnél bejelentett órájára egy magánintézetben is vállalt megbízást, az időbeli összeütközést pedig olyképp rendezte el, hogy az egyik héten az egyik intézetben, a másik héten a másik intézetben tartotta meg óráját. A pénzért adott „kitűnő“, vagyis „egyes“ osztályzatok divatát találóan jellemzi az a *Friedmann* főkántornak tulajdonított anekdóta, mely szerint midőn egyizben K. rabbi a hitközség emeleti helyiségében őt egy ötforintos bankó felváltására kérte, a szellemességéről híres főkantor ezt felelte volna: „Gehen Sie herunter zu dem Religionsprofessor N., der gibt für Fünfer *Einser*“. Goldziher mondása egy ily vallásoktatóról: „Was er von dem Chumesch herausklappen hat können, hat er herausgeklappt“.

oktatást szervező munkásságom a pesti hitközség határain túl is érvényesülhetett.¹

A hitközségi választmány 1890. szeptember hó 18-ikán tartott ülésén határozta el kinevezésemet. Az erről szóló jegyzőkönyv 45. pontja szerint „napirenden lévén a tanfelügyelői állás újbóli betöltése, elnök ur jelenti, hogy az előjáróság az eddigi tapasztalatok alapján nem tartotta célszerűnek, hogy az állás pályázat útján való betöltését indítványozza; hanem hozzájárult az oktatási ügyosztály f. é. augusztus hó 27-ikén kelt azon előterjesztéséhez, hogy a pályázathirdetés kikerülésével tanfelügyelőül dr. *Munkácsi* Bernát oklev. tanárt, a M. Tud. Akadémia tagját, mint oly férfiut hozza javaslatba, kinek tudományos jelleme, felekezeti buzgalma, a multban kifejtett törekvései és elért sikerei minden tekintetben reményt nyújtanak arra nézve, hogy vele tanügyünk lelkes vezért nyer és aki hivatásában tanügyünkre ébresztő befolyást fog gyakorolni.“ Kinevezésemet az előjáróság egyelőre két évi ideiglenességgel javasolta² s a választmány „egyhangulag hozzájárult az előjáróság előterjesztéséhez“ azzal, hogy a megválasztott tanfelügyelőnek az e hivatallal összekötött és 1888-ban kidolgozott utasítások mihez tartásul kiadandók.

Amire az utóbbi záradék céloz, az a „*Hivatalos utasítás az iskolai felügyelő számára*,“ a pesti izr. hitközség legsajátosabb intézményének, a hitközségi *tanfelügyelőségnek* alapokmánya, melyre mint „magna charta“-ra utaltam többször évtizedek múlva, midőn a hitközségi vezetés személyeinek és szellemének változával az állás eredeti hatáskörét és tekintélyét kellett megvédenem. A hitközségi oktatásügy ujabbkori története szempontjából³

¹ A „világi“ tárgyakra képesített tanárok alkalmazása a vallásoktatás terén egyébként sem volt ártalmára vallásoktatásunk fejlődésének. Egy ilyen tanárnak, *Stern* Ábrahám-nak előadásaihoz járogattak éveken át a vallásoktatás módszerét és didaktikai gyakorlatát tanulni a rabbiképző intézet vallástanár-növendékei, mivelhogy e tárgyakra őket sehohsem oktatták. Ma is egy világi tárgyakra képesített tanár vallásoktató működése szerez általános elismerést és becsülést a pesti hitközség reálgimnáziumának. Tárgytalan volt az ily tanerők terjeszkedése miatt való aggodalom azért is, mivel utánam ezek a vallásoktatáshoz már nem jelentkeztek. Ellenben kevesen vannak a hazai ifjabb rabbinemzedékből kongresszusi hitközségekben, kik több-kevesebb ideig ne működtek volna a pesti hitközség vallásoktatásának szolgálatában s ne ennek tanterve és tankönyvei nyomán készültek volna jövő hivatásuknak egyik legfontosabb feladatára, az ifjuságnak vallásos ismeretekben való képzésére és nevelésére. Az első ily rabbiképzőt végzett pesti vallástanárok voltak az 1890/91-ik iskolaévben: dr. *Venetianer* Lajos, ki a Klauzál-utcai gimnáziumban tanított, továbbá dr. *Krishaber* Béla (Kazinczy-u. polg. fiuisk.) és dr. *Ungár* Simon (Dob-u. elemi isk.); az 1891/92-ik iskolaévben: dr. *Bernstein* Béla (VIII. ker. főreál), dr. *Büchler* Adolf (kegyesrendi és ref. gimn.) és dr. *Diamant* Gyula (Kazinczy-u. polg.); az 1892/93-ik iskolaévben: dr. *Schreiner* Márton (kegyesr. és ref. gimn.), dr. *Weiszbürg* Gyula (uo.), dr. *Lenke* Manó (Vadász-u. polg. leányisk.) és dr. *Löwy* Ferenc (Kazinczy-u. polg. fiuisk.). Az 1893/94-ik iskolaévben rendszeresítették dr. *Krausz* Sámuel személyében az első rabbiképzőt s egyetemet végzett vallástanárt; ugyanekkor óradíjas minőségben működtek a hitközségnél dr. *Klein* Arnold, dr. *Rubinstein* Mátyás és dr. *Goldberger* Zsigmond. Az 1894/95-ik iskolaévben rendszeresítették dr. *Fényes* Mór ez idő szerint is működő érdemes vallástanárt, ki után a következő iskolaévben dr. *Dékány* Géza, dr. *Horvát* Dezső és dr. *Heves* Kornél vallástanárok következtek.

² E határozat ellenére az oktatási ügyosztály az elért eredményekre való hivatkozással már 1891. április hó 16-ikán tartott ülésén javaslatba hozta véglegesítésemet s a választmány 1891. május hó 11-ikén tartott ülésében ezt az előterjesztést el is fogadta.

³ A hitközségi tanfelügyelőség eszméjének első irodalmi említése a Magyar Zsidó Szemle 1884-ben megjelent I. kötetében található, hol *Győri* Adolf vallástanár „A zsidó hitoktatás a fővárosi elemi és polgári iskolákban“ c. közleményében (656. l.) az *egységes tanterv* hiányát panaszolva előadja, hogy a hitközség egy intézményt szándékozik életbe léptetni, mely e bajon segíteni hivatva van. „Tervben van ugyanis — így folytatja — hogy a zsidó hitközség az izr. hitoktatók sorából egy *felügyelőt* (inspektort) *fog kinevezni*, kinek tiszte lenne a hitoktatást úgy az elemi, mint a polgári iskolákban egyöntetűvé tenni, arra némi felügyeletet gyakorolni s az adminisztratív ügyeket rendezni.“ Ki is fejté véleményét a „hitoktatási felügyelőnek“ megállapítandó munkakörére nézve, mely „*intellektuális*“ és „*adminisztratív*“ ügyekre terjedne, úgy, hogy kötelességeihez tartoznának a testületi tanácskozások alapján tantervek készítése, tananyag beosztása, ellenőrzés, a tanulók statisztikájának beszerzése és kimutatása, tanerők beosztása stb.! csupa olyan feladatok, melyeket a később szerkesztett hivatalos utasítás is megszabott.

helyénvalónak tartom itt ennek a központi ügyvezetést szabályozó okiratnak főbb pontjaiban való közlését. Tartalma két fejezetre oszlik; az elsőben az „általános“, a másodikban a „részletes utasításokat“ sorolja elő. Az első fejezetbeli pontok a következők:

1. Az iskolaügyi felügyelő kötelessége a hitközségtől ellátott összes oktatást minden tekintetben ellenőrizni. Ez ellenőrzést leginkább a tanórák sűrű látogatása által teljesíti; a haladás és fegyelem tekintetében tapasztalatról iskolánként be rendezett látogatási naplót vezet, mely az ügyosztály minden egyes tagja által megtekinthető.

2. A szerzett tapasztalatok alapján tartozik a hitközségi tanügy minden ágának állásáról havonként kimerítő jelentést terjeszteni az oktatási ügyosztály elnöke elé*), ugyiszintén az évi vizsgák befejezése után az oktatásügy általános állásáról és a befolyt év eredményeiről összefoglaló jelentésben nyilatkozni.

3. Az előjáróság a felügyelőtől várja a hitközségi oktatásügy és a vele kapcsolatos intézmények (ifjúsági istentisztelet stb.) tekintetében netalán szükséges intézkedéseket, változtatásokat, akár személyi, akár pedig anyagi kérdéseket illető javaslatokat. Minden az oktatásügy és a vele kapcsolatos intézmények körében észlelt hiányokról s mulasztásokról, az alkalmazott személyzet körül tapasztalt fogyatkozásokról tartozik az oktatási ügyosztály elnökének haladéktalanul jelentést tenni.

4. Az oktatásüggyel összefüggő kérdésekben az előjáróság és az ügyosztály őt szólítja fel véleményadásra és jelentéstételre, melyeket írásban tartozik betervezni.

5. A tanítószemélyzettel és a közönséggel való hivatalos érintkezés céljára egy hivatalos helyiség bocsáttatik rendelkezésére, melyben minden nap hivatalos órát tart.

6. Az iskolaügyi felügyelő érintkezik a fővárosi iskolák igazgatóival a hitközségi iskolaügy terén fennforgó kérdésekben. Az iskolai, közigazgatási és állami hatóságokhoz intézendő iratokra nézve ő teszi meg a javaslatot, az átiratokat az előjáróság írja alá.

7. Az iskolaügyi felügyelő tagja az oktatási ügyosztálynak és ülésein helyet és votum consultativummal bír. Az ügyosztály és a belőle folyó albizottságok összes üléseire meghívandó.

A „részletes utasítások“ fejezetében külön vannak csoportosítva a „Hitközségi elemi iskolákra“ s külön a „Hitoktatásra“ vonatkozók. Az előbbi szakasznak ezek a pontjai:

„1. Az iskolaév kezdetét megelőzőleg az iskolaügyi felügyelőnek az iskolák igazgatóival tartandó értekezletén az egyes iskolákban használandó tankönyvek, úgymint az általános tanrend állapotát meg.

2. Az igazgatók a vezetésük alatt álló iskolák tanító személyzetének beosztása, valamint az iskolák belső ügyeire nézve ezen kívül is teljes rendelkezési joggal bírnak. Az iskolaügyi felügyelő az e téren szükségesnek talált változtatásokra nézve az előbbi szakasz 3. pontja szerint jár el.

3. A tantestületi konferenciák jegyzőkönyvei az iskolaügyi felügyelőnek bemutatandók, ki azokat az oktatási ügyosztály elé terjeszti. Ezen jegyzőkönyvek lényegesebb tartalmát is havi jelentéseiben tekintetbe veszi.

4. Az igazgatók tartoznak az iskolaügyi felügyelő által tőlük bekérendő jelentéseket és kimutatásokat neki átszolgáltatni.

5. Az évi beiratkozások s a záró vizsgák határidői, úgymint az ezek körül szükséges intézkedésekre nézve tartozik a felügyelő az iskolaigazgatókkal egyetértőleg megállapított javaslatait idejekorán az oktatási ügyosztály elé terjeszteni; a vizsgákon pedig személyesen jelen van.

A „Hitoktatás“ szakaszának tárgyai a hitoktatási órák, a tanulók s a tanórák beosztása, a tanügyi értesítő sokszorosítása s szétküldése, helyettesítés, tandíjmentességi folyamodványok s a vizsgabiztosok. A tantestület veze-

*) Ez az utasítás kezdettől fogva nem volt megvalósítható s akkép módosult, hogy a tanfelügyelő hetenként élő szóval tett jelentést a folyó ügyekről s tapasztalatairól, írásban pedig csak az évenként többször egybehívott ügyosztályi üléseken terjesztette elő összefoglaló jelentését.

tésére, továbbá a tantervi és tankönyvi munkálatokra s az iskolaszékekre nézve a következő pontok intézkednek:

„6. Az iskolaügyi felügyelő *vezeti* az előjáróság 1886. március 21-ikén kelt szabályzattal a hitközségi előjáróság által szervezett *hittanítói testület munkálatait*, mint *a testületnek az előjáróság által kiküldött elnöke*.

7. A hittanításnál használandó *tankönyvek*, úgyszintén a fennálló *tanterveket* illető mindennemű módosítások a tanítótestület értekezletén állapíttatnak meg és az oktatási ügyosztály elé véghatározás céljából terjesztendők. Amennyiben az iskolaügyi felügyelő az értekezlet megállapodásait nem helyesli, erről az oktatási ügyosztálynak a jegyzőkönyv előterjesztése mellett indokolt jelentést tesz.

8. Az iskolaügyi felügyelő a *hittani iskolaszékek* üléseiben részt vesz, ezek figyelniét a szükséges teendőkre irányítja és a felmerülő ügyekben a szükséges felvilágosításokat szolgáltatja.“

Átvevén a hitközségi elnöknek megválasztatásomról értesítő s meleg hangon üdvözlő irata kapcsán e hivatalos utasításokat, haladéktalanul hozzáláttam az iskolák rendszeres látogatásához. Csak most nyílt valójában alkalmam közeli megfigyelni a vallásoktatás terén mutatkozó sok bajt és fogyatékoskosságot.* De már első észleletem nyomán tisztában voltam azzal, hogy a viszonyok gyökeres javulását másképp nem remélhetem, mint ha felhasználván az évek óta folyó, de egyelőre csak a keretek megállapításáig jutott tantervi kísérletek és módszertani munkálatok** anyagát, most már a tantestület közreműködésével egységes irányelvek szerint s összefüggően kidolgozom az egész hitközségi vallásoktatás általános és részletes tantervét a tanítás minden ágára a legalsó foktól a legfelsőig; azután pedig késedelem nélkül elkészíttetem minden osztály számára a maga tantervének megfelelő tankönyvet. E feladatra irányul tehát legelsőben minden gondom és igyekezetem. E végből megalkítom a szakosztályok kebelében a tantervi bizottságokat (külön-külön az

* Különösen megdöbbenő volt az eredménytelenség a héber tárgyak oktatásában. A művelt zsidó társadalom irtózott a zsidó betűtől, mint általában a vallásoktatástól s a hitközségi választmányban is voltak hivei a jelszónak: „A héber oktatás az elemi iskolába még nem való, a középiskolába már nem való“. Így nem csoda, hogy a lipótvárosi gyermekek elemi iskoláiban még a jó tanítók sem tudtak a héber olvasás tanításában kedvező eredményt elérni s hogy egyebütt is e tárgyban éppen azok a tanulók voltak leggyöngébbek, kik más tárgyakban kitűntek. A középiskolákban Goldziher buzdítására Schön Dávid és Stern Ábrahám vallásstanárok 1885 tájt kezdték meghonosítani a héber bibliai oktatást: eleinte szerény mértékben. A Schöntől 1886-ban közölt hitoktató testületi tantervben (M. Zs. Szemle III, 572) ez a szó „héber“ elő nem fordul, úgy hogy e tantervnek az is megfelelehetett, ki a biblia eredeti szövegéből semmit sem tanított. Az e tanároktól szerkesztett „Szemelvények a zsoltárokból“ (1887) és „Olvasmányok a bibliából. II. Próféták“ (1889) című tankönyvek héber szöveg nélkül nyujtanak bibliai szemelvényeket. Az első középiskolai tankönyv, mely a módszer követelményei mellett a héber oktatás anyagát is kellő figyelemben részesíti: dr. Bárány József és Stern Ábrahám „*Izrael története*“ (1890) c. tankönyve. Az elemi iskolai vallásoktatás számára a hitközség „*A zsidó hitoktatás vezérfonala*“ címen 1877 óta maga adott ki három füzetet, melyeknek tartalmával azonban — úgylátszik — az oktatásügy intézői nem sokat törődtek. Mert különben érthetetlen volna, hogy mint foglalhatnak helyet egy IV. elemi osztályos tankönyvben Aházjahu, Jóram, Jéhu, Ászá, Ataljah, Jóas s több más jelentéktelen király s ezek rémes gyilkosságai lapokon át. Egy másik szertelenség kiküszöbölésének történetét Goldziher a következőkép adta elő: Esedékes lévén az elemi iskolai valláskönyvek új kiadása, feltűnt az egyikben az ünnepek sorában ez az „örömnep“: *Jom tevar maggol* („a fejsze eltörésének napja“ Áb hó 15-ikén). Ezt minden elemi iskolai III. osztályos tanulónak tudni kellett, ha a rossz osztályzat veszedelmének kitenni magát nem akarta. Beállítok — így beszélt G. — dr. Kohn Sámuel főrabbihoz s kértem tőle: „Herr Oberrabbiner, wann haben wir heuer *Jom tevar maggol*?“ „Wa-a-as!“ felel a főpap meglepődve. „J. t. m. — ismétlem — schauen Sie nach im Religionsbuch der III. Elementarklasse“. Ezt a talmudi adatot (Taanit 31) a polgári fiúiskolák I. osztályának tankönyvében találom, de talán megvolt eredetileg az elemi iskolai tankönyvben is.

** Ezek: Schön Dávid: A középiskolai hitoktatás (M. Zs. Szemle III., 1886), Stern Ábrahám: A történelem tanításáról a vallásoktatás keretében (u. o. IV., 1887) és Csukási Fülöp: A héber nyelvoktatás jelentősége (u. o. VII., 1890).

elemi, polgári és középiskolák részére), kijelölöm az előadókat, magam vezetem a tanácskozásokat s dolgozom fel a határozmányokat és fölmerült eszméket. Az így elkészült munkát, kiegészítve a szükséges bevezető fejezetekkel, viszem az oktatási ügyosztály szakbizottsága — dr. Kohn Sámuel és Goldziher — elé, kik velem együtt heteken át minden egyes pontra kiterjedő részletességgel vizsgálják át a javaslatot s nem egy helyen figyelmeztetnek a szükséges javításokra és pótlásokra.* Már 1891. április 16-ikán az oktatási ügyosztály foglalkozhatik az előzetesen kézirat gyanánt kinyomatott „A pesti izr. hitközség vallásoktatásának egyetemes tanterve és ifjusági istentiszteletének szabályzata“ című 5 íves munkával, melyre vonatkozólag az illető ülés jegyzőkönyve a következőket írja:

„Főtiszt. dr. Kohn Sámuel rabbi ur nem a rabbinatus nevében szól, hanem a saját meggyőződését, mint rabbi nyilvánítja. Figyelemmel olvasta a tantervet és azt nemcsak paedagogiai szempontból legnagyobb tapintattal irottnak mondhatja, de egyszersmind *a modern tudományos felfogásnak a régi zsidóság szellemével és mély vallásos érzésével való szerencsés egyesülésének*, úgy hogy az elfogulatlan orthodoxia is elfogadhatja. Ha a tanterv jól és tapintatosan lesz a tankönyvekben kidolgozva, mire nézve a tankönyvszerzők tudománya és vallásossága a legjobb garancia, akkor kitűnően alkalmas eszközök fogunk nyerni a fölserdülő magyar-zsidó nemzedék vallásos nevelésére. Ajánlja, hogy fogadja el a bizottság dr. Goldziher ur indítványához képest a tantervet általánosságban és bizza a részleteket egy ezeknek megállapítására hivatott albizottságra.“

„Dr. Goldziher Ignác ur kifejti, hogy pusztán félreértések** által lehetne

* Dr. Kohn Sámuelről származik pl. az a szép és értékes paedagogiai gondolat, hogy a frigysátor építésének történeténél (elemi III. és középiskolai I. osztály) azt a tanulságot emeljük ki, hogy „Isten szent frigysátrát izr. kézművesek és művészek készítették; tiszteljük tehát és becsüljük az ipart és művészetet!“ Utaljunk egyszersmind „Izrael nagy tanítóira, kik szintén kézművesek voltak“. A tanterv alapeszméiben Goldziher tanításait igyekeztem érvényesíteni.

** Hogy dr. Kohn S. az „elfogulatlan orthodoxyát“ és Goldziher a „félreértéseket“ emlegette, annak jó oka volt abban, hogy a tanterv megjelenésekor (ugylátszik nem jóindulattal) elhíresztelték rólam, hogy veszedelmes szabadgondolkodó és hitujító vagyok. Erre a nézetre ürügyet az szolgáltatott, hogy a tanterv bevezetésében vallásoktatásunk célját akkép határoztam meg, hogy ez „az ifjúságnak jámbor életre való nevelése és kiképzése *a művelt zsidó köztudatnak megfelelőleg*“ s az alapelvek kifejtésében ezt írom: „Mi benső vallásos meggyőződést akarunk; *a tőlünk hirdetett vallásos igazság nem állhat ellentétben egyéb pozitív tudatunkkal s a tudományos igazsággal*“. Erre Keleti Vilmos, a tantestület egyik legműveltebb, de vallásos gondolkodásban nem éppen konzervatív tagja, a tanácskozásokban ismételve idézte Göthe mondását: „Du sprichst ein grosses Wort gelassen aus“ (Iphigenia auf Tauris) s azt magyarázgatta, hogy vallásos hit és tudományos meggyőződés két össze nem férő dolog. Nagyobb baj volt ennél Szabolcsi Miksának, az Egyenlőség szerkesztőjének kedvezőtlen véleménye. Ő felfáradt a Dohány-utcai templom toronyépületének harmadik emeletén volt hivatalos helyiségembe s ott nagy haraggal és hanggal, lábával is toppantva, követelte tőlem, hogy kertelés nélkül válaszoljak arra a kérdésre, hogy hiszem-e a Szentírás szavait: „*És szállott az Örökkévaló a Szinaj hegyére*“ (Sábuóth ünnep táján volt). Én meglepetve feleltem, hogy bölcseink tanítása szerint „a Tóra nyelve olyan, mint az emberek nyelve“ s hogy (mint Goldziher nem rég olvasott értekezéséből tanultam) Maimuni is tiltakozik az anthropomorfizmus ellen sőt megköveteli, hogy ezt a felfogást már a *gyermekoktatásban* érvényesítsük. (Mózes I., 35; I. M. Zsidó Szemle, V, 402). Azt is mondtam, hogy mint szakbeli folklore-kutató, meg tudom érteni a Szentírás ily elbeszéléseit s csak méltányolhatjuk, hogy a vallás igazságait nem rideg tételekben és fejtegetésekben, hanem az egyszerű ember elméjét is meggyőző és szívet meghódító történetekkel szemlélteti. Mindez nem elégitette ki Szabolcsit és sokáig tapasztaltam, hogy nem állok kegyében. Azután következett, hogy Weisz Berthold, a hitközség egyik legelőkelőbb tagja kérdezősködött Goldzihernél aggodalmasan törekvéseim irányáról; végül még ad audiendum verbum *Wahrmann* Mór hitközségi elnökhöz is föl kellett mennem svábhegyi villájába egyenes felszólításra. Ekkor már azt hittem, hogy vége hivatásomhoz fűzött sok szép reményemnek, de a nagyúr inkább csak tájékoztatást kért tőlem egyik-másik ügyre nézve, nyilván, hogy felelhessen azoknak,

a iantervből oly mozzanatokat kikeresni, melyek az öröklött vallással ellentétben állnak. Fejtegeti, hogy épp az ifjuság vallásos föllendítését és zsidóságban való meggyökerezését célozza a tanterv iránya“.

„Az ügyosztály egyhangulag elfogadja a tantervet általánosságban. Köszönetét és elismerését nyilvánítja a tanfelügyelőnek, dr. *Goldziher* Ignác urnak, az elnöknek és a tanterv létesítésénél közreműködött tanároknak.“

A hitközségi választmány július 15-ikén tartott ülésén erősítette meg az ügyosztály határozatát s már a következő iskolaévben megjelent dr. *Schreiner* Mártonnak, az Orsz. Izr. Tanítóképző tanárának a tanterv alapján készített „*Bibliai Szemelvények I. Zsoltárok és régibb próféták*“ című tankönyve a középiskolák IV. és V. osztálya számára, továbbá *Halász* Nátán és *Schlesinger* Sámuel „*Zsidó vallástani vezérfonal I.*“ című ugyancsak a tanterv alapján a polgári iskolák I. osztálya számára írt tankönyve.

Ez volt „pályám kezdete“ — a tavasz korszaka.

Utazás a jubiláris szám körül.

Írta : dr. *Bolgár* Ferenc, a pesti izr. hitk. polgári iskoláinak tanára.

Beatus ille . . .! A horatiusi óda ünnepi nyugalma, a beérkezés és elcsöndesülés meleg lirája tart hangulatában, ahogy a tiz lustrum történetét olvasom. Szerencsés volt a gondolat, mely a beavatottak számára összefoglalást, az ujon jötteknek pedig tájékoztatást adott abból a történetből, mely a mi tágabb családi közösségünk multját jelenti. És szerencsés volt a mód, amely ebben az egyesületi breviáriumban felvonultatta a jelesek, a zászlóvivők gondolatait.

Amikor végigkisérem a kellemesen terjedelmes szám tartalmában is széles területű gondolathalmazát, nem leszek ünneprontó, ha eltökéllem az elismerés szavainak keresése mellett a hézagokat is megtalálni és néhány következtetéssel kiegészíteni.

A források alapos ismeretének birtokában szerves egységbe foglalta *Pintér* Ignác szerkesztő az Egyesület s vele párhuzamosan a lap 50 évét. Amilyen szívesen olvastam a sokaknak ismeretlen kulturhistóriai vonatkozású eseményeket, nélkülöztem azokat a részleteket, amelyek a nagy alapítók és továbbépítők alakjának megismerését, egy-egy intimitásuk révén pedig szellemviláguk megértését is közelebb hozták volna.

Ősök kultusza legjobb út az elvek és irányok következetes megbecsüléséhez. Ezért szenteljen néhány hasábot az *Értesítő* a *nagy zsidó tanítók Arcképcsarnokának ciklusos közlésére*. Nem a tömjénezés túlzottságával, de a hála és követés gondolatában értékes missziója lesz lapunknak. Ha helye van, úgy magasztaljunk . . . Nem félek, hogy utólérjük a Notre-Dame székesegyház fővikáriusát, ki Napoleont nyilvánosan a Gondviselés megtestesülésének jelentette ki. (Ismeretes, hogy maga Napoleon is megelégette a sok magasztalást s egyik miniszteréhez 1808-ban írott levelében ezt írja: „Elengedem Önnek azt, hogy Istenhez hasonlítson.“) A szellemi élet táplálásához épúgy szükségünk van hitre, mint a gyomornak a táplálékra, anyagi életünk fentartásáért. Elődeink (kik részben kortársaink) hitét, célkitűzéseit kicsinyelnünk hiba volna. Ha sokszor illúzióknak bizonyultak is, a mostani jubileum igazolja providenciális tehetségüket. Ebben az őszinte elismerésben nem fogjuk kritikálatlanul másolni őket, mert veszedelmes kísérlet volna

kik nála — úgylátszik — bevádoltak. A tanterv érdemét illetőleg nem vélte magát illetékesnek ez ítéletre: „meg kell bízni — úgymond — a hitközség rabbijában, titkárában s oktatásügyosztályában“. *Goldziher* tanácsára ezt a sok kellemetlenséget okozó bevezetést a tanterv második kiadásában (midőn a VI. izr. községkerület tantervévé vált) kihagytam.

*

Önmagunk irányítására letűnt korszak vágányain boldogulásunk utját keresni. Gusztave Le Bon mondja: „Eltűnt korszakok koncepcióit nem lehet egy új korra alkalmazni.“ Ősi mitológia lázadó kovácsainak heroikus küzdelmeire emlékeztet az a harc, melyet megdicsőült tanítóvezéreink közélet-teremtő magános kísérleteikben vívtak a célkitűzés híján vergődő elődeink közönyével. Vajjon amikor mindegyik külön élte a maga elvonult sívár életét, amikor organikus magasabbrendűségbe tömörülő ösztöne nem sejdített ki egy kitágult kollektív érdeklődésbe — vajjon milyen ígéretetek, milyen biztatások szuggesztív utját mutatták azok a kovácsok?! Milyen izgalmasan érdekes lehetett az az úttörés a tájékozatlanság és gyanakvó tudatlanság tanítódsungeljében! Ennek a felszabadulásnak vannak hősei, ütközetei és karakterisztikus epizódjai. A jubiláris megemlékezés hasábjain hiába kerestem ilyet, pedig köztünk vannak még teljes frissességben azok, kik a nagy idők tanuitól közvetlen tudnák azokat a jövő számára átmenteni. Szerkesztő Ur! Amikor oly nagy körültekintéssel szólaltatott meg egy sereg illetékest, miért nem gondolt arra a nagyszerű emlékforrásra, melynek szerencsés és hivatásos kútja pl. a mi kifogyhatatlan közlésű alelnökünk? Ismételten kérem az Arcképcsarnok részére a néhány hasábot.

Hiányzik a nagy hitközségi iskolapolitika hivatalos vezéreinek részvétele az ünnepi meditatálók között. Véletlen válasz volna arra az érdemetlen és tapintatlan negációra, mellyel a zsidó közéleti nagyságok legutóbbi tanácskozásán Egyesületünket mellőzték?

Üdítő elmerülés volt felekezeteink néhány tehetségének fluoreszkáló gondolatait olvashatni. Külön hálás köszönetet kell tolmácsolnom a szerkesztőnek, amiért módot adott Munkácsi Bernátnak, az összehasonlító és történeti nyelvtudomány európai büszkeségének, hogy érdekes pályájának döntő mozzanatait publikálhassa. Egy darab korrajz az, ahol elhangozhatott a fájdalmas szellemesség: „Ülése van, de állása nincs!“ Milyen keserű tudata zsidó tragédiáknak, az örök Ananké . . . Ugylátszik nem csupán mai átok.

Nem célozom reflexiókat fűzni a többi válogatotthoz, de szeretnék megjegyzéseket tenni egyes azokból kibontakozó gondolathoz, melyek az Értesítő, Egyesület és Utánpótlás kérdéseiben keresik megoldásukat. Bárd Rezső és Szabó Adolf eleven tollal, a hosszú mult hozzáértésével és a kari érdek szerelmeseinek tüzevel sürgetik az egyesületi vezetés utánpótlását. Ne vegyék tiszteletlenségnek, ha teljesen nem teszem magamévá argumentumaikat. Szabad-e az Egyesületet ugró deszkául dobni néhány ambiciótól túlfűtött fiatalnak épen a mai súlyos krízisben? Egy új garnitúrát sürget, holott a mai kor lázas, új igazságokat termelő és igazságokat temető, hatalmaskodásban tobzódó, lelketlen, multat vájkáló idejében kockázat volna.

A mai vezetőség okos alkalmazkodásának próbáját akkor adta, amikor átmentette a zsidó tanítóság józan és opportunus mentalitását. Bárd fenntart ugyan néhány vezetőségi helyet, hogy azok a bevált tradíciók őrei legyenek. De — ismétlem — nem volna ez *ma* a salto mortale kockázata? A régi vezető nem tudná magától megtagadni, a más felfogások természetesen szigorubb kritikáját, az új garnitúra pedig annak elutasítását . . . Az ifjuság a plátói ideák szép fikcióinak hitében tanulja a higgadt mérlegelés erényét, a jövőre való előkészülés fegyelmezettségét. „Non bene imperit nisi, qui paruerit imperio!“ (Nem jól uralkodik, ki maga nem tud engedelmeskedni.) Az emberről mondja az utolérhetetlenül szellemes Ignótus, hogy nincs élete, mert születése után már megkezdte a Halál. Nem így a mi kezdettől jövőre elhivatott Egyesületünk, mely félszázados életével nyer lendületet a további fejlődésre.

Amilyen existenciálisnak ítélem, ma a vezetésben kipróbált irányelvek

konzervatív folytonosságát, oly meleg megértéssel fogadom Bárdnak, az Értesítő régi fényének, régi propagáló erejének feltámasztására vonatkozó felhívását.

Kétségtelen, hogy egy a mainál rendszeresebben megjelenő lapra, mint a szolidaritást létesítő érdekek gyűjtőjére, megszólaltatójára szükség van. Vannak, kiknek gondolatuk tolmácsolására szokatlan a szóbeliség fóruma. Mindnyájan tartogatunk pedig egy-két gondolatot, mely a lap nélkül sohasem jutna a nyilvánosság elé. Ismerjük a paedagógia történetéből a Bell-Lancaster-féle kölcsönös oktatás módszerét, mely per analógiam alkalmazásban az iskolák munkásai közé bevihető. A megismeréshez a megfigyelés és kísérletezés tövises útja vezet. Mennyi tévedés, mily sok csalódás az utjelzők! Megvallom, mindig érzem szükségét a tanítás munkájának célszerűbb módszereit keresni s e törekvésemben hálás és mohó kutatója vagyok a különböző paedagógiai lapok írásainak. Helyet kell adni a tapasztalatok által kibontakozott jelenségek közlésére. Minden jelenség összefügg valamely nagy általános törvényben és sokszor egynek ismerete lépcső több másnak megértése. Cuvier írja, hogy egy hasított körmű láb nyoma a megfigyelőnek megadja a fogak, álkapcsok, csigolyák, lábszárak és vállak csontjainak formáját. Áldoznunk kell, hogy kiérdemeljük a paedagógia nagy mesterének Dittesnek — egyébként fukar dicséretét, mikor történeti vezérfonalában a zsidókról azt írja, hogy az intellektuális munka iránt mindig kiváló tehetséget s élénk érdeklődést tanusítottak . . .

A lap programját nálam hivatottabbak fogják elevenné, multjához s jelenéhez méltóvá fejleszteni. De a hajó útjához már most kérek alkalmat kedves Szerkesztő Urtól egy-két evezőcsapással járulni.

Legnagyobb részünk az Orsz. Izr. Tanítóképzőből bocsáttatott a nagy birkózásra, gyökérszálaink végső találkozóhelye ez a mindnyájunknak kedves Alma Mater — és ha Ignotus azt mondhatta, hogy nem képzelhető el bába vagy végrehajtó, ki embert tisztelhet: az egyik, mert születni, másik, mert megalázkodni látta, — úgy nem tudom elképzelni a tanítót, ki hálás szeretettel ne keresné az intímus falak közt ifjúmagát, sugárzó reményeinek fészket. Elszakadtunk onnan, de hányszor lágyulunk el emlékező elmélyülésre s szétszóródásunk Babylon vizeinél, mint időben, térben elveszett hazát érezzük. Azt szeretném, ha az Értesítő időnként kapcsolatot teremtene a Képzővel *ismertetések, jelentések* révén. Minden mozzanat érdekelne és a folytonos eleven kapcsolat morális visszahatása értékes volna magára az intézetre is. „Ex nihilo nihil fit!“ A jelentésekből fogjuk méltányolni a roppant fejlődést a zsidó iskolák dilluviális korszakából, amikor a törött existenciájú, diploma nélküli, vagy legjobb esetben pedáns dilettánsok működtek. El kell ismernünk, hogy e fejlődés kettős dinamikus forrása a megnyitott tanítóképző és az innen kikerülteket továbbirányító Értesítő.

— „A tudománynak szüksége van téglahordókra és máltérkeverőkre“ mondja Maculay. Legyen az Értesítő heroldja a zsidó kultúra e drága műhelyének!

De Trianon árnya még egy kötelezettséget ró lapunkra. Ahogy elszakadtunk — Bánóczival élve „az élet ellenőrzése alá“ — anyaintézetünktől, egy drámaibb elszakadáson rémült át tanítótestvéreink egész légiója. Még megközelíthetőleg sem ismerjük ezek és még kevésbé elveszett iskoláink sorsát. A magyar kultúra geniuszának útján megtorpant eme társainkról szeretnék olvasni néhány tacitusi tudósítást. Keressen a lap kapcsolatot elveszett centrumok zsidó kulturintézményeinek vezetőivel s *tájékoztasson* — ha lehetne rendszeresen — *azok szociális, politikai és anyagi helyzetéről*, parallel az ottműködők személyi viszonyairól. Sőt talán meg lehetne őket nyerni régi publicisztikai tevékenységüknek Értesítőnkben való restituálására.

Ciceró bölcs mondása: „legnehezebb röviden beszélni“ jut eszembe, midőn tanácsaimmal rohamozom a mi kedves Szerkesztőnk türelmét. De még csak egyet! Propagálná a lap egy szerény keretű *zsidó tanítók Otthonának* létesítését. Nem utalok egyéb felekezetek és szervezetek hasonló intézményeire. Hiszen nagyobb megterhelésről szó sem lehet. Csak egy Schöberl szisztémájú könyvtárszobára gondolok, hol a bennünket érdeklő és mai viszonyok közt be nem szerezhető folyóiratok és könyvek társaságában jöhetnek össze és ahol egy-két éjszakára fedelet találnának ügyes-bajos dolgaik miatt a fővárosba jövő vidéki társaink. A nyári közgyűlés módját találhat egy ily irányú akció levezetésére. Talán a pesti hitk. egyik iskolájában e célra átadandó helyiséggel megvalósíthatónak is tekinthető az első pillanatban ábrándos tervnek feltűnt gondolat.

A jubiláris szám körüli utazással végeztem. Hiszek a jövőben. Az új fejlődés perspektívája kitarja lehetőségeit s hittel lépünk a centennárium felé vivő útra.

*

Szerkesztői megjegyzés. Kedves cikkíró barátunknak megszívlelendő javaslataival ezuttal külön nem foglalkozunk. A nyáron megtartandó közgyűlésünk egyik témájaként *Egyesületünk jövője* című tétel van kitűzve. Annak előadója fejtegetéseiben bizonyára rá fog térni mindezen óhajokra, melyeknek megvalósítása sok más törekvéssel együtt a megválasztandó vezetőségnek lesz a feladata.

A legújabb német pedagógia főirányai.

(Dr. Rudolf Lehmann, *Die pädagogische Bewegung der Gegenwart.*)

(I. Ihre Ursprünge und Charakter. München, 1922. — II. Die Entwicklung der Theorie. München, 1923.)

A nevelés terve szoros kapcsolatban van azzal az iránnyal, amelyet követünk. Minden irány ugyanis nemcsak más és más célt akar elérni a neveléssel, hanem a kitűzött céltől függ igen sok esetben a nevelés módja, a szervezete és a tanítás anyaga is.

Az újabb német pedagógiai irányok nevelési tervét állította össze ezen legújabb művében R. Lehmann, a boroszlói egyetem tanára, aki már eddig is sok értékes munkával gyarapította a pedagógiai irodalmat.¹

Művének első kötetében a pedagógiai mozgalmak eredetére megy vissza, s megállapítja ezen törekvések jellegét, a második kötetben pedig az elmélet fejlődését mutatja ki. Munkájában kizárólag *csak* a német pedagógiai irodalomra van tekintettel, úgyhogy a jelenkori pedagógiai törekvéseken tulajdonképpen csak a *német* pedagógiai áramlatokat érti.

Míg az első rész könnyen olvasható, addig a második természeténél fogva feszült figyelmet kíván.

I. Lehmann szerint a jelenkori, azaz a huszadik század összes pedagógiai törekvései *egy* jellemvonásra *mind* megegyeznek: valamennyi küzd a XIX. század végén még mindig uralkodó intellektualizmus ellen, amelynek szellemes rendszere Herbart pedagógiája.

Az értelmi nevelés mellett az érzelmi és akarati nevelés is kellő tanulmányok tárgyává lesznek.

¹ V. ö. különösen: *Erziehung und Unterricht. Grundzüge einer praktischen Pädagogik.* (Erziehung und Erzieher c. munkájának második és harmadik kiadása.) Berlin 1912. — *Die grossen Erzieher (Ihre Persönlichkeit und ihre Systeme.)* c. gyűjteményes mű kiadója; ugyanebben a gyűjteményben ő írta a *Die deutschen Klassiker* (Herder, Schiller, Goethe) c. kötetet, Leipzig, 1921. — *Die Prinzipien der Erziehungsgeschichte (Die Geisteswissenschaften c. folyóiratban.* Leipzig 1913—14.) — Kitűnő tankönyve: *Lehrbuch der philosophischen Propädeutik.* Berlin. 1907.

Már 1902-ben megjelenik a napjainkban 75-ik életévét ünneplő és különösen Rousseau és Fröbel hatása alatt álló *Ellen Key* svéd író nő *A gyermek százada c. könyvének* német fordítása, amely szélső radikálizmussal kovászként hat az *individualista* irányzatra. E munka főerőssége a gyermek iránti határtalan szeretet, amely szabad utat kíván a gyermek egyénisége kifejlődésének. Hangsúlyozza az érzelmi élet fontosságát s a jelenkori iskolák szervezetéről azt tartja, hogy nem javításra, hanem teljes elpusztításra szorul. Amíg negatív javaslatai valóságos iskolai bolsevizmust hirdetnek, addig pozitív javaslatai is teljesen utópisztikusak, mert nem veszi tekintetbe, hogy a nevelésnek a társadalomra is tekintettel kell lennie. E munka hatása leginkább *Ludwig Gurlitt*, *Arthur Bonus* és *Berthold Otto* műveiben mutatkozik.

Az új mozgalom következtében azonban nemcsak a fegyelmezésben kívánnak a növendék számára nagyobb szabadságot, hanem a tanításban is. Minthogy az iskolában elvégzendő tananyag úgy van megválasztva, hogy azt az átlagostehetségű tanuló is elsajátíthassa, a tehetségesebbre ez a nivelláló rendszer nyomasztólag hat. Megfosztja őket a tanulással járó örömtől. Új irányt jelölnek *Matthias*, *Paulsen* és a könyv szerzője, *Lehmann* ezen *nivelláló rendszer elleni törekvései*. *Matthias*, aki a porosz oktatásügyi miniszteriumban teljesített szolgálatot, továbbfejlesztette és kötelezővé tette az eddig inkább csak az érettségi vizsgálatokon alkalmazott és bevált ú. n. *kompensációs szisztémát*. Ugyanis egy tárgyban való hiányos előmenetelt a többi tárgyban elért eredmény kipótol. Tehát most már nemcsak az érettségi vizsgálatokon kvalifikálnak és osztályoznak ezen szempont szerint, amely nem kegyelem a tantestület részéről, hanem a tanuló egyéniségével is számoló megítélés. *Paulsen* oly órabeosztást szeretne, amely megengedné, hogy a tanuló egyéniségének megfelelően, ugyanabban az osztályban több, vagy kevesebb óraszámában tanulhat egy bizonyos tárgyat. (pl.: több órában nyelveket, kevesebb órában matematikát és fizikát, vagy megfordítva több órában matematikát és fizikát és kevesebb órában nyelveket.) Ily tan szabadságra való törekvés keresztülvitele azonban igen sok nehézségbe ütközik. *Lehmann* a kompenzációs szisztémát az írásbeli dolgozatokra akarja korlátozni, még pedig úgy, hogy a *házi* feladatokat a tehetségesebbek szélesebb mederben fejthetik ki.

A fegyelmezés és tanítás előbb jelzett reformjai nem kívánják az iskola külső életének megváltoztatását, mint a mindkettő egyesítésére törekvő *intézetek*. (*Landerziehungsheime*.) *Lietz* és *Wyneken* ilyen intézetei a minták s a vidéki környék, a nagyváros zajától való távolság, a természettel való közvetlen érintkezés, a tanítók és növendékek közti meghitt viszony hozzájárulnak ahhoz, hogy kellő vezetés mellett *Fichte*, *Pestalozzi* és *Fellenberg* ideái testet öltsenek. A felnőttébb ifjuság maga is igyekszik különböző ifjúsági mozgalomban, amelyek közül legfontosabb a cserkészlet, az új és az eddigi iskola által nem nyújtott ideálok elérésére.

Az egyéniség tekintetbevételével mellett *a szociális szempont* az uralkodó, melynek elméletét legmélyebben a múlt évben elhunyt *Paul Natorp* marburgi egyetemi tanár és híres filozófus fejtette ki *Sozialpädagogikjában*. A munka még a múlt század végén, 1899-ben jelent meg. *Natorp* szerint minden nevelés a közösségben, a közösség által a közösség számára történik. *Friedrich Wilhelm Foerster* pedig, akit nálunk is eléggé ismernek, mély vallásos érzést tartalmazó műveiben, amelyek közül a legfontosabb az *Iskola és jellem*, az önzés legyőzésére akar nevelni. Az amerikai *schoolcity*ket tartva szembe előtt, hiva a tanulók önkormányzatának. Súlyt helyez arra is, hogy a tanuló szexuális életét is kell a tanítónak ismernie. *Morálpedagógiája* szoros kapcsolatban van az állampolgári neveléssel is: arra kell törekedni, hogy

a növendékben a jogra való törekvés (Wille zum Recht), nem pedig a hatalomra való akarat (Wille zur Macht) verjen gyökeret.

Az állampolgári nevelés gondolatát fejti ki nagy tudással és mély alapon *Georg Kerschensteiner* is munkáiban. Szerinte a nevelésnek arra kell törekednie, hogy nemcsak a köz javáért lelkesedő állampolgárokat képezzen, hanem arra is, hogy bizonyos praktikus kézügyességet is sajátítsanak el a növendékek. Mint iskolatanácsos Münchenben meghonosította a közös műhelyi munkát, ami a jellemnevelésre volt jótékony hatással.

Az állampolgári nevelés átvezet a munkaiskola problémájához, amely mint nevelési principium tulajdonképpen Pestalozzira megy vissza. A jelen törekvések azonban tulajdonképpen a Fröbel elvei alapján tanító kisdédóvóval állítják helyre a kapcsolatot.¹ Így sokan nemcsak mint általános elvként hangoztatják a munkaiskolát, hanem az iskolák oly szervezeti átalakítására is törekszenek, amely a technikai műveltség szolgálatában áll.

A kézügyesség kifejlesztése vezet a művészi izlésre való törekvésekhez. *K. Lange* és *A. Lichtwark* munkái és a művészi nevelési napok következményeképpen első sorban a rajztanításban érvényesítették ezt az elvet. Az irodalmi tanítás is kezdi, ha lassú lépésekben is, abban hagyni a moralizálást és a filologizálást s a műélvezetre veti a súlyt. A testgyakorlat, tánc, zene és ének is kifejleszthetik a szépérzékünket.

Mélyen belevág a nevelés organizációjába az *egységes iskolamozgalom* (Einheitsschule) és a *tehetségesek kiválasztása*. Még a múlt századra mennek vissza azok a törekvések, amelyek a középiskolákat — nálunk is — az egységes képesítés által egyenjogúvá tették. Amíg azonban nálunk az elemi népiskola csak egy típust ismer, addig az egységes és középiskolai felvételre képesítő elemi népiskola (Grundschule) Németországban új vívmány és a demokratikus eszmének keresztülvitelével függ össze. Németországban voltak eddig oly elemi iskolák is, amelyek a középiskolába való felvételre nem képesítettek — a szegényebb emberek, a nép gyermekei számára. Mint nevelési principium ezen elv az egész közoktatásügy egységes célja által való összefüggését és a demokratikus eszmének az egész vonalon való keresztülvitelét jelenti.

Az egységes iskolamozgalommal, mint a demokratikus eszmének a közoktatásügyben való keresztülvitelében szoros kapcsolatban van *tanítóképzés* problémája is. Azokban az államokban, ahol baloldali kormányok vannak, a tanítóképzőket megszüntették s az elemi iskolai tanítóképzést a középiskolaihoz hasonlóan főiskolai végzettséghez kötötték.² Ezen kísérletekről értékeléseket mondani még nem lehet, annyi azonban bizonyos, hogy a tanítói műveltség emelésére mindenütt szükség van. Épen ezen gondolat hatása következtében lettek a mi tanítóképzőink is ötévfolyamuak.

Teljesen utópisztikusak a *feltétlen iskolareformmozgalom* (Die entschiedene Schulreform) törekvései. Ezen irány vezére *Paul Österreich*, berlini iskolatanácsos, s hirdetői közül kiválnak *F. Karsen* és *S. Kawerau*. Ezen mozgalom tanait hirdeti a „*Die neue Erziehung*“ c. folyóirat, szövetségének pedig *Bund* a neve. Ezen irány a politikai forradalom szülötte. Követelménye: a tanítás legyen valóságos élmény a tanuló lelkében, épen ezért az intellektuális, technikai és művészi elemek mellett praktikus ismeretek is nyújtandók (pl. földművelés, kertészet, háztartásvezetés stb.) Mint intézeti nevelés a school-cytiket veszi mintául, s a tanulók tartják fenn produktív munkájukkal ezen intézményeket. Österreich a differenciált egységes iskola hive: alsó fokón egy-

¹ Az olasz *Maria Montessori* hatása alatt világszerte alakultak és alakulnak ily iskolák, v. ö. Dr. M. Montessori, *Selbsttätige Erziehung im frühen Kindesalter*, Stuttgart. 1913. — és *Mein Handbuch*, Stuttgart 1922.

² v. ö. *Quint József*, A müncheni pedagógiai kongresszus. (Néptanítók Lapja 1924. december 20.)

séges alapiskolát követel, mely után — elvetvén az osztályrendszert — az összes fontos tudnivalók köréből szabadon választható kurzusokat végeznek a növendékek. A munkaközösséget a koedukáció is jellemzi. A politikai demokrácia elvei alapján a tanítótestület is kollegiális, s az igazgató csak bizonyos ideig vezeti az ügyeket, de akkor is csak primus inter pares.

II. Az *elmélet* kifejlődésében is a hagyomány első sorban *Herbartra* megy vissza, aki a XIX. század végéig nemcsak él, hanem úgyszólván egyeduralomra tett szert. Herbart követői azonban nem mélyítették ki mesterük gondolatait, hanem egyoldaluan folytatták a rendszer kifejlesztését. Így *Ziller* és *Stoy* csak a tanításra vetik a súlyt s csak az egyéni nevelést tartják szem előtt. Önállóbb követői közül kiválnak *Otto Willmann*, kinek katolikus színezetű Didaktikája a kulturát fejlődéstörténeti szempontból vizsgálja s Herbart individuális álláspontját a szocialethikai principiummal cseréli föl. Herbart iskolájához tartozik a különösen a protestáns iskolaügyre nagy hatással bíró *Wilhelm Rein* is. Kiválnak még *Paul Barth*, aki az újabb pszichológiai és szociológiai kutatások eredményét is felhasználja munkáiban és *Ernst Sallwürk* is, aki különösen Herbart szkematizáló tendenciája ellen kelt ki és a nevelésben az akarat fontosságát hangoztatja.

Új irányt jelöl *Paul Natorp szocialpedagógiája*, aki Herbarttal és Rein-
nal szemben hangsúlyozza, hogy a nevelés összes problémáit a közösség szempontjából kell vizsgálni. Pedagógiája idealisztikus, deduktív és normatív. Az egyoldalú individualista pedagógiától távol áll, de a Natorp-féle szociológiai irányt sem vallja *Rudolf Eucken*, az új idealista vagy aktivista filozófia megteremtője. Ennek a különösen Fichte és Schiller tanain felépülő filozófiának vezérgondolata az, hogy az ember alkotó munkája által jut a természetes állapotból a szellemi élethez: személyiséggé alakul, azaz az egyén egyénfölkötti javak hordozójává lesz. Gondolatait a pedagógiára alkalmazták: *O. Kästner*, *G. Budde*, *K. Kessler* és *H. Gaudig*, akik azt hirdetik, hogy az ember a kultúra által emelkedik ki az őállapotból.

Ami a *pedagógia megalapozását* illeti, deduktíve a pedagógia céljából vezetik le tanaikat — Herbarthoz hasonlóan — *Paul Natorp* és *R. Hönlwald*, akikkel szemben *Paul Bergemann* szocialpedagógiáját induktíve építi fel, — *J. B. Kretschmar* a pedagógiát függetleníteni akarja a filozófiától, *J. Cohn* pedig, különösen Schleiermacher hatása következtében, a növendékeket a történelmi kulturaközösség autonóm tagjává akarja képezni, amint azt *Dilthey* is hirdette. — Dilthey hatása mutatkozik *E. Vowinkel*, *M. Frischeisen-Köhler*, *E. Spranger*, *Th. Litt*, *G. Kerschensteiner*, *E. Kriek* és *J. Prüfer* műveiben is.

A *pedagógia és pszichológia egymáshoz való viszonyát* is új munkák tárgyalják. A növendék lelkével legrészletesebben foglalkozott *K. Bühler* és igen értékes adalékokkal gazdagították e tárgykört *Clara* és *William Stern* és *K. Groos* is, *W. A. Lay*, és különösen *E. Meumann* munkái a kísérleti pszichológia eredményeit a tanítástanban értékesítik. Különösen fontosak Meumann felolvasásai és Stern differenciális pszichológiája és az ifjúkort tanulmányozó *Jugendkunde*-je. Már nemcsak a tanuló pszichéjét, hanem a *tanító* lelkét is vizsgálat tárgyává teszik. *E. Spranger* Életformáiban 6-féle lelki típust állapít meg: 1. elméleti, 2. gazdasági, 3. esztétikai, 4. szociális, 5. hatalmi, 6. vallásos életformát. A valóságban ezen típusok sohasem fordulnak tisztán elő, hanem kombinálódnak. A nevelő a szociális tipushoz tartozik. Ugyanis másért áldozza fel magát, s ezen önfeláldozás a növendék iránt érzett eroszból és karitászból alakul. Spranger hatása alatt foglalkozik *E. Kerschensteiner* is a nevelő pszichológiájával, s kutatja a nevelő jellegzetes lelki diszpozícióit.

A *neveléstörténetre* a múlt századból különösen két munka érezteti hatását: *Lorenz v. Stein* Das Bildungsweisen-je és *O. Willmann* Didaktikája.

Míg az előbbi a szociológiai szempontot domborította ki, addig az utóbbi a kultúra anyagának és módszereinek a fejlődéseit is nyújtja s hatásuk első sorban *Heumann*, *Spranger* és *Barth* munkáiban mutatkozik. Méltóan csatlakozik előbbieik munkájához az épen R. Lehmann szerkesztésében megjelenő *Die grossen Erzieher* c. vállalkozás kitűnő monografiájával, amelyek közül bennünket különösen *G. Kvačala Comeniusa* érdekel közelebbről. Értékes *H. Walther Herbart* biografiája is.

A *politika* is érezteti hatását. Míg Natorp szocialidealizmusa távol áll minden pártpolitikától, addig *S. Kawerau* a történelmi materializmus alapján állva a kapitalista társadalmi rend ellen küzd. *Fr. W Foerster* Politikai ethika és politikai pedagógia c. művében a szociális gondolatot a nemzeti gondolattal kapcsolja egybe. Szerinte a politikának az állam életére alkalmazott ethikának kell lennie, azonban élesen megkülönbözteti a jogos nemzeti öntudatot (Nationalbewusstsein) a károshatású nemzeti egoizmustól (Nationalegoismus). Ugyancsak a nemzeti ideálokért lelkesedik *H. Richert* is.

A *gyakorlati pedagógia* az elérhető eredményt mutatja, s így az elérendő célok kitűzésére is nagy hatással van. Az ilyen irányú munkák közül kiválnak *Fr. Paulsen* posthumus pedagógiája és *Adolf Matthias* Praktische Pädagogik-ja. *Münch*, *Cauer* és *Lehmann* is értékes művekkel gazdagították a pedagógia ezen ágát. A múlt évben meghalt *Jerusalemnek*, az ismert bécsi filozófusnak és pszichológusnak pedagógiai munkássága is e területhez tartozik. Lehmann műve hasonló célokat tűzött ki maga elé, mint Herget ily irányú azonban régebben megjelent munkája.¹ A legújabb pedagógiai mozgalmakat kimerítően ismerteti *Weszely Bevezetése*² is.

A hézagpótló mű nemcsak sok új adatot nyújt, hanem igen jól tájékoztat az újabb mozgalmakról: valóságos kalauza a mai német pedagógiai irányok labirintusában.

Dr. Cseh Arnold.

Uj eszközök a hitoktatás szolgálatában.

Meresovszky mondja Dosztojevszkij regényalakjaival kapcsolatban, hogy nincs az az elvetemült, az erkölcstelenség fenekéig sülyedt ember, kinek lelke mélyén ott ne fészkelne e rövid imádság: jöjjön el a Te országod (uralmad)!

Ebben a megnyugtató létektani megállapításba kell belevetnünk a középiskolai hitoktatás horgonyát. Mert, ha mi nem is Istentől elrugaszkodott alanyokkal állunk szemben, hanem jól nevelt tanulókkal, viszont a disztíngvált morál, mit magukkal hoznak a vallás számára, szintén csak egy pontnyi területet tart fenn, csak egy rövid sóhajszerű imádságot: Legyen a világ jobba, jöjjön el Isten közvetlen uralma.

Mi ujat és táplálót is nyújthatunk a mai gyermeknek, mikor ránézve a tiz parancsolat is egy meghaladott erkölcsi fok? hisz a báiványimádásra nem is gondol, szüleit sokkal jobban tiszteli, mint a hogy a vallástanár a vallásgyakorlat nélküli ostromozásával előidézhetné, hogy nem szabad gyilkolni, lopni, házasságtörni tulajdonkép csak kihivhatja a Pál apostol-féle kritikát a törvényt szemben.

A legkevésbé akadunk Scyllákra és Charibdisekre az imádság tanításában és még klasszicitás szempontjából az imakönyv csaknem annyi gyöngyét tartalmazza a bibliai irodalomnak, amennyit mi a rövidre szabott

¹ A. Herget, Die wichtigsten Strömungen im pädagogischen Leben der Gegenwart, Prag, 1914.

² Weszely Ö, Bevezetés a neveléstudományba, Budapest, 1923. 316—403. old. (v. ö. róla referátumomat: I. T. É. 1924. okt.—dec. szám: A neveléstudomány mint a kultúra tudománya.)

időben nyújthatnak. Hogy az imádságnak az életben való folytonos gyakorlása és ismétlése megbecsülhetetlen előny, mondanom sem kell.

De még az imaanyag tanítása körül is művészi fogásokkal kell élnünk, hogy azt meg is kedveltesük, emlékezetbe is vessük és a benne rejlő vallási erőforrást kiaknázzuk Isten uralmának szolgálatában.

Hadd mondjak itt el olyan fogást, melyet már új tanítási eszköz beiktatásául ajánlanék kartársaim figyelmébe. Ez a *vallási est* rendezése.

Míg a zsidó felekezeti iskola a maga ura az ideális ifjusági istentisztelet megteremtésében és elég bőven rendelkezik a hozzávaló eszközök fölött, nekünk, külső hitoktatóknak nélkülöznünk kell még az elsőrendű szónokok és kántorok közreműködését is és így ifjúsági istentiszteletünk inkább robottá válik mint épülés forrásává. Ezért kell legalább évenként egyszer ilyen vallásos estét rendeznünk, főleg az alsóbb osztályok számára.

Legtanácsosabb egyelőre péntek estére ez ünnepséget kitűzni, hogy egyben egy péntek esti ünnepség élményét nyújtsák az ifjúságnak. Nálam ez így megy végbe.

A tanulók már az est beállta előtt legalább egy órával gyűlnek össze egy megfelelően feldíszített templomszerűen berendezett teremben. A hitközségi és chevrai tóraszekrény-kárpitok, menórák és kandelaberek, kiddus kelyhek adják meg a stílust és hangulatot. A tanulók előbb levizsgáznak — természetesen fesztelenebb modorban, osztályzat jegyzés és megpirongatás veszélye nélkül — a liturgiai ismeretekből: imarendszerek összefoglalásából, imák folyékony olvasásából, templomi kezeléséből, fordításából, egyes helyek, bibliai imaidézetek vallásértéki méltatásából, könyv nélküli elmondásából, templomszerű elénekléséből.

Az ünnepség második pontja: a péntek esti teljes liturgia elvégzése még pedig tanulók váltakozó előimádkozása mellett. Az egyes előimádkozói és kisebb felmerülő egyéb tisztségeket a tanulók még a liturgiai vizsga előtt hétköznapi órában, amerikai és más hagyományossá vált árverés útján nyerik el. A tisztségek utalványozására szolgáló héberül írott lapokat (mincha, kabbolasz sabbosz, máriv, kiddus, móci, birchasz hamozon) egyes tanulók előre készítik. A befolyt összegből jutalomkönyveket veszünk.

A hitszónoklat helyét egy vallásos tartalmu költemény vagy előadás foglalja el. Így p. o. egy ízben Frugnak a Samesz leánya c. Kiss Arnold e célra kérésemre készült magyar fordítását adtam elő, előzetes esztétikai és tárgyi magyarázat előrebocsátásával, egy másik alkalommal pedig a Kol Nidrének Lenau gyönyörű zenei méltatását olvastam fel ugyancsak a legszükségesebb tárgyi magyarázatokkal.

Következik a harmadik pont: hagyományos liturgiai énekek bemutatása (Kolnitré, Neszane tókef stb.) gramofonon vagy kántorok előadásában, sőt egyes zeneileg képzett és előzetesen elkészült tanulók előadásában, kik e célra a hangjegyet maguk veszik meg. Ez hézagot pótló pont különösen nagyvárosokban, ahol a tanulók zöme még nagyünnepeken sem jutnak be a templomba és így a zsidó istentisztelet legvonzóbb, leghatásosabb részével soha sincs alkalmuk megismerkedni. Nem átalom bevallani, hogy ettől a kedélyi motivumtól több nevelő hatást remélek, mint bármily tudományos anyagtól. Ha számot vetek a magam zsidó érzületének elemeivel, azok között domináló helyzetet foglal el a vidéki zsinagógai ének és előadási mód és be kell vallanom, hogy sokkal inkább voltak kántorok az én vallási nevelőim, mint tudós biblia és talmud filológusok és archaeológusok. Csak az ének teszi a vallásos gondolatok igazi nyelvét, még pedig irrevesilis nyelvét, ami a világosság mellett a miszticizmus varázsát is magában rejti. Képzeljük csak el, hogy a muszaf előtti kaddisnak ünnepi zenei változatai helyett azok fordítását kapnók a templomban, mily sokat veszítenénk illúzióinkból.

A melódia az a kő, melyet az építőmesterek eddig semmibe vettek, melyet azonban sarokkővé kell tennünk.

A péntek est varázsát, kedélyi melegét nyújtja aztán a negyedik pont: a kiddus és kalácsszelés körüli imádságok. Ezek az egyetlen elemét képezik a mi vallásunk nevelésének, melyben a tanár és tanuló között bensőségesebb, atyai és testvéribb érzés fűződhetik, amit más vallásu hitoktatók a cserkész kirándulásokon elérhetnek és ami az egész évi hitoktatásnál a jövő szempontjából gyümölcsözőbb, azt nekünk evvel a csekély, negyedórai együttlevéssel kell elérnünk (Széderestére egyelőre nem gondolok). A gyermekek mohón kapnak a bor és kalács után, még a megjelent szülők kíséretében levő kisebb gyermekeket is kínálják belőle és ha kis kalácskát süttetnénk e célra, szebbet és izesebbet a piacnál, boldogak volnának, ha haza is vihetnének egyet mutatóba és mily kellemes viszonyt teremtene ez a családi ház és a hitoktatás eddig lekicsinyelt intézménye között.

Itt-ott elértem, hogy a barmicva avatottak a délutáni gratuláció uzsonnán, melyre a meghívott társak az ifjúsági istentisztelet aluli fölmentést élvezik, a lakomát a mőcival és a rövidített asztali imával, karban mezumanszerűen kísérik.

Egyéb új fogásokról más alkalommal.

Dr. Fényes Mór.

Tudósítás.

A közp. választmány 1925. március 19-én ülést tartott, melyről a következőket jelentjük:

Elnök: *Dr. Málnai Mihály.*

Jegyző: *Pintér Ignác.*

Jelen vannak: Ábrányi Aladár, Bárd Rezső, Bárd Vilmos, Billes Ármin, Biró Samu, Dr. Braun Salamon, Erdős József, Dr. Fényes Mór, Herczeg Ármin, Herczka Gusztáv, Mandl Bernát, Révai Miksa, Schichtancz Ármin, Szabó Jakab, Tauber Emil és Wirth Henrik.

Távollétüket kimentik: Balla Bernát, Bányai Leó, Dr. Frisch Ármin, Kornfeld Gyula és Tolnai J. Béla.

1. Elnök megnyitja az ülést, felolvastatja a múlt ülés jegyzőkönyvét, melyet a választmány hitelesít.

2. Elnök a következőket jelenti:

a) *Láng Izidor*, abaujszántói áll. iskolai igazgató, január 30-án 66 éves korában meghalt. A megboldogott hosszú emberöltőn át nagy odaadással szolgálta a magyar iskolaügyet, melynek derék, képzett és hivatott munkása volt. Egyesületünk életében is élénk tevékenységet fejtett ki.

A választmány fájdalommal vesz tudomást *Láng Izidor* tagtársnak elhunytáról, részvétének a mai ülés jegyzőkönyvében ad kifejezést, özvegyéhez részvétiratot intéz és kiutalja részére az özvegyi segélyt.

b) *Dr. Pfeiffer Fülöp* győri orvos, az ottani iskolaszéknek évtizedeken át nagyérdemű elnöke, egyesületünk tiszteletbeli és alapító tagja, f. hó 12-én töltötte be munkás életének 80-ik évét, mely alkalommal az elnökség üdvözlő iratával kereste fel és ennek átadására *Breuer Gyula* igazgatót, ottani tagtársunkat kérte fel. *Dr. Pfeiffer Fülöp* szép levélben köszönte meg e figyelmünket. Tudomásul szolgál.

c) *Alapító tagul* belépett *Dr. Váradi Jenő* orvos Porcsalma, Váradi József gyöngyösi tagtársunk fia. Örvendetes tudomásul szolgál.

d) *Weisz I. Lipót*, miskolci tagtársunk, az Északkeleti fiókkör elnöke, *Hauer Bertalan* tagtársunkkal egyetemben a Miskolcon szerzett 195 pártoló tag befizetéseképen 8 millió 90.000 koronát gyűjtött, melynek utolsó részletét, 1 millió 90.000 koronát most küldte be.

A választmány elismeréssel és hálás köszönettel fogadja *Weisz I. Lipót* és *Hauer Bertalan* lelkes buzgalmának e szép eredményét azzal a kivánsággal, vajha e mintaszerű példa sok követőre találna.

e) Egyesületünk f. hó 8-án tagtársaink és a tanügybarátok nagy sokaságának részvételével *Jókai emlékünnepe*lyt rendezett, melynek magas színvonalát, emelkedettségét *Schichtancz Ármin* ügyvezető alelnök magasszárnyalásu megnyitó beszéde, Dr. *Szegő Arnold* tagtársunk tartalmas és értékes ünnepi beszéde, *Fehér Artur* színművész mesteri szavalatai és az Orsz. Izr. Tanítóképző énekkarának *Sztroke Henrik* vezetése mellett előadott énekszámai tették élvezetessé.

A választmány örömmel vesz tudomást a Jókai ünnepély szép lefolyásáról, a közreműködőknek köszönetét és elismerését fejezi ki.

f) Egyesületünk közlönye: Az *Izr. Tanügyi Értesítő* a f. évben 50-dik évfolyamába lépett, mely alkalommal terjedelmesebb ünnepi számot adtunk ki. A magyar oktatásügy előkelőségein és vezető férfiain kívül felekezeti országos nevű nagyjai közül is többen keresték fel írásaikkal lapunkat és a régi munkatársak dolgozataival együtt gazdagították ez ünnepi szám tartalmát. Megjelenése után több előkelő helyről érkeztek be üdvözlő iratok, melyek arról tanuskodnak, hogy egyesületünk ez organumát hivatott helyen és körökben méltányolják és értékelik.

A választmány örvendetes tudomást vesz a jelentésről, köszönetet mond mindazoknak, kik az ünnepi szám tartalmának emeléséhez dolgozataikkal hozzájárultak.

g) A *pesti Chevra Kadisa* az ez idei tagfelvétel alkalmával befolyt adományokból egyesületünk humanisztikus céljainak megvalósíthatását előmozdítandó, 3 milliót juttatott egyesületünknek.

Hálás köszönettel tudomásul szolgál.

h) *Csukási Fülöp*, egyesületünknek négy évtizeden át vezető tagja, azon alkalomból, hogy március 6-án múlt 50 éve annak, hogy a tanítói pályára lépett, 1 millió koronával *Csukási Fülöp és neje Sohr Katalin* nevét viselő Főiskolai Otthon-alapítványt létesít, melynek kamatai, mindaddig, míg a numerus clausus név alatt ismert megszorító intézkedés érvényben van, külföldi főiskolát látogató tanítógyermek segélyezésére fordítandók és csak akkor ítéltetők oda hazai egyetem látogató tanítógyermeknek ösztöndíj, ha a magyar főiskolák kapui minden honpolgár gyermeke számára — felekezeti különbség nélkül ismét megnyitvatnak.

A választmány mély meghatottsággal vesz tudomást *Csukási Fülöp*nek e tárgyban az elnökséghez intézett leveléről, az alapítványt az abban kifejtett kikötésekkel köszönettel elfogadja és elrendeli a megfelelő alapítólevél kiállítását és e levélnek lapunkban egész terjedelmében való közlését.

i) *Fehér Sámuel* kiskunlacházi tagtársunk azon alkalomból, hogy 42 évi tanítóskodás után nyugalomba vonult, egyesületünknel 1 millió tőkeösszeggel *Fehér Samuel és neje, született Dorner Netti* nevét viselő árvaalapítványt létesít azon kikötéssel, hogy haláluk után, nem lévén fiugyermekük, az alapítvány kamatai évenként oly 13 éven felüli fiuárvának ítéltetők oda, aki az alapítványozók elhalálozásának évfordulóján a szokásos *kaddis imát* a templomban este és reggel elmondja. Addig pedig a választmány az évi kamatokat bármely tanítóárvának ítélteti oda.

A választmány köszönettel és elismeréssel fogadja *Fehér Sámuel* tagtársnak az alapítványát és elrendeli, hogy az alapítólevél ily értelemben állittassék ki.

j) *Gross Salamon* bácsalmási tagtársunk 300.000 koronát küldött be egyesületünknek egy *Gross Salamon és neje Rosenfeld Janka* nevét viselő árvaalapítványra, melynek közelebbi rendeltetését és kezelésének módját akkor

fogja meghatározni, mikor az alapítvány tőkeösszege az általa történő növelése folytán 1 millió koronára fog emelkedni.

A választmány köszönettel vesz tudomást ezen újabb árvaalapítványokról.

k) Régi alapítványok tőkeösszegének növelésére a következő összegek folytak be:

Dr. Alpár Jánostól az Alpár Mór és neje Weisz Szerafin árvaalapítványra 100.000 korona.

Dr. Kuthi Sándortól a Kuthi Zsigmond Főiskolai Otthon alapítványra 100.000 korona.

Kuttner Miklóstól a Kuttner Miksa üdülőházi alapítványra 100.000 kor.

Beregi Nátán móri tagtárstól a Dr. Bánóczi József ösztöndíjalapítványra 25.000 korona.

Biedermann Adolftól a Biedermann Adolf és egri izr. tantestület Főiskolai Otthon alapítványra 467.720 korona

Biedermann Adolftól a Halász Samu Főiskolai Otthon alapítványra 477.860 korona.

Biedermann Adolftól az Egri izr. tantestület üdülőházi alapítványra 467.860 korona.

Weisz Pinkásztól a Weisz Pinkász alapítványra 10.000 korona.

Szabó Jakabtól a Szabó Jakab segélyalapítványra 200.000 korona.

A sátoraljaujhelyi orth. izr. tantestülettől a Gruber Jenő Főiskolai Otthon alapítványra 200.000 korona.

Bun Samutól a Bun Samuné, szül. Stöszl Berta árvaalapítványra 230.000 korona.

Grünwald Lajostól a kisvárdai izr. tantestület árvaalapítványra 200.000 korona.

Schlesinger Ármintól a Schlesinger Armin és neje alapítványra 100.000 korona.

l) A legutóbbi választmányi ülés óta a következő adományok folytak be:

1. Egyesületi célokra	---	---	---	3,650.000 K
2. Árvaalapra	---	---	---	2,431.900 „
3. Az özvegyi segélyalapra	---	---	---	785.000 „
4. A tanítói segélyalapra	---	---	---	700.000 „
5. A főiskolai otthon alapra	---	---	---	205.000 „

összesen: 7,771.900 K

A választmány köszönettel fogadja úgy az alapítványok növelésére, valamint egyesületünk jótékony céljaira beküldött összegeket, az adományozóknak, valamint a gyűjtő tagtársaknak elismerését fejezi ki.

3. Az elnökség beterjeszti a f. évben megtartandó közgyűlés előkészítése céljából kiküldött bizottság javaslatát, mely szerint a teljes választmányi és közgyűlés megtartását július 6- és 7-dikére tervezi.

A bizottságnak az elnökség által jóváhagyott javaslatai alapján a választmány a következő programpontokat állapította meg:

Július 6-án d. u. teljes választmányi ülés.

Július 7-én rendes közgyűlés a következő napirenddel:

1. Elnöki megnyitó.

2. A biblia fordítás paedagógiája kapcsolatban a héber nyelvtanítással.

3. Egyesületünk jelen helyzete és jövője.

4. Tiszteletbeli tagok választása.

5. Az adminisztrációs teendők elvégzése és jelentések.

Előadókul a következőket kéri fel a választmány: A közgyűlést megelőzőleg július 6-án a *Léderer Ábrahám-féle* sirlátogatásnál d. e. 10 órakor

tartandó beszédre *Szabó* Adolfot, a d. u. fél 3-kor történő *Wechselmann*-féle sirlátogatásnál tartandó beszédre egy ezután kiszemelendő tagtársat, a *Szántó* Eleázár-féle sirlátogatásnál tartandó beszédre *Mandl* Bernátot.

A közgyűlés 2. számú tételének előadására *Biedermann* Adolfot, a 3. számú tétel előadására *Bárd* Rezsőt, az alapszabályszerű jelentések megtételére *Ábrányi* Aladárt.

A választmány felkéri az elnökséget, hogy ezen kereten belül a részletek megállapítása tekintetében a szükséges intézkedéseket tegye meg.

4. *Pintér* Ignác titkár beterjeszti az 1924. évről szóló zárószámadásokat, melyeket az elnökség a reviziós bizottsággal egyetemben felülvizsgált.

A választmány a beterjesztett zárószámadásokat egyhangulag jóváhagyja és a felmentvényt úgy az elnökségnek, mint a könyvelést végző titkárnak megadja. Egyben köszönetet mond *Sebestyén* Manó felsőkeresk. nyug. igazgatónak, ki a zárószámadások felülvizsgálása alkalmával, mint szakértő közreműködött.

5. *Pintér* Ignác titkár bemutatja az árvasegélyekre kiirt pályázat folytán beérkezett kérvényeket. Jelenti, hogy az elnökség javaslata szerint minden folyamodó részesíthető árvasegélyben és pedig az alapítványi kamatokon felül jelentékenyen nagyobb összegben, ami azáltal vált lehetővé, hogy a segélyek növelése céljából *Dr. Málnai* Mihály elnök intézete által rendezett színelőadás jövedelméből 500000, *Somos* Péter budapesti tagtárs gyűjtéséből 819.000, a *debreceni status quo izr. tantestület* adományából 300000 koronát és több tagtársnak és jótékony adakozónak lapunk megfelelő rovatában kimutatott gyűjtéséből kisebb-nagyobb összeget fordíthattunk e célra.

A választmány a 9 folyamodó mindegyikének 300000—300000 korona árvasegélyt, összesen 2,700.000 koronát szavaz meg, mely összegben benn foglaltatnak a névre szóló alapítványok kamatai, valamint a *Dr. Alpár* János tapolcai fogorvosnak az *Alpár* Mór és neje *Weisz* Szerafin árvaalapítvány kamataihoz csatolt 100.000 korona adománya. A segélyezettek a következők: néhai *Feldmár* Jenő ózdi-, *Klein* Ármin nagylaki-, *Klein* Izsák besztercebányai-, *Nádel* Elkán péceli-, *Róna* Ármin kabai-, *Schönfeld* Márk kapuvári-, *Schwarczstein* Dezső budapesti-, *Vajda* Ignác budapesti- és *Zádor* Imre budapesti tagtársak árvái.

6. Titkár jelenti, hogy az ösmeretlenül maradni kívánó jótékony alapítványozónk az általa letéteményezett értékpapírok ez évi kamatai fejében 800.000 koronát bocsátott rendelkezésünkre azon rendelkezéssel, hogy ezen összeg március 25-én, mint szülei házasságának évfordulóján 3 segélyre szoruló tagtárs között osztassék szét. A segélyezendő megállapítására kiküldött bizottság *Dr. Fischer* Gyula főrabbi elnöklete alatt ülést tartott, mely alkalommal *Dr. Fischer* Gyula főrabbi a kiosztandó összeget adományával 900.000 korona egészítette ki. A bizottság 300.000—300.000 koronás tételekben 3 tagtársnak ítélte oda a rendelkezésre álló összeget.

A választmány tudomásul véve a jelentést, hálás köszönetet mond az alapítónak, szülei házassága évfordulóján üdvözlő iratot küld és köszönetet mond *Dr. Fischer* Gyula főrabbinak adományáért.

7. *Pintér* Ignác titkár beterjeszti a néhai *Brett* Mór és neje *Goldschmied* Lina segélyalapítvány kamataira kiirt pályázat folytán beérkezett 4 folyamodványt; egyben jelenti, hogy bold. *Brett* Mór egyik fia: *Somló* Jenő az esedékes segélyt 300.000 koronával növelte.

A választmány az elnökség javaslatára 3 folyamodó közt arányosan felosztva ítéli oda a segélyösszeget, egyben köszönetet mond *Somló* Jenőnek, ki elhunyt szülei iránti kegyeletének ily nemes módon ad évről-évre kifejezést.

8. A választmány az elnökség javaslatára egy elbocsátott fővárosi özvegy tanítónőnek 500.000, egy beteg tagtársnak 300.000 és egy vidéki nem tag

vak tanítónak 200.000 és az Orsz. Izr. Tanítóképző segélyegyletének 250.000 koronát szavaz meg.

9. A választmány a következő új tagokat veszi fel: *Altmann* Manó mándoki tanítót, *Bencze* Lászlót, a bajai izr. polg. iskolánál működő középiskolai tanárt, *Décsi* György nyug. áll. főgimn. tanárt, *Halász* Mózes főv. tanítót, *Köves* Boldizsárt, a pesti orth. izr. polg. fiúiskola tanárát, *Knöpfler* Béla ceglédi tanítót, *Palágyi* Lajos nyug. képezdei tanárt, *Rózsa* Kálmánt, a bajai izr. polg. leányiskola tanárát, *Rónai* Sámuel, a váczi izr. polg. leányiskola tanárát, *Székely* Nándort, a váci izr. polg. leányiskola igazgatóját és *Ungár* Ilonát, a váci izr. polg. leányiskola tanárnőjét.

1925. január 1-től március 31-ig befolyt tagdíjak és adományok kimutatása.

Alapító tagdíjaj fizetett: Dr. *Váradi* Jenő Porcsalma 100 ezer koronát.

Pártoló tagdíjat fizettek: *Bajáról*: *Chevra* Kadisa 50 ezer, *Denneberg* Jenő 25 ezer, *Goldschmied* Zsigmond 20 ezer, Izr. Nőegylet 20 ezer, *Kertész* Lipót 10 ezer, *Milkó* Mátyás 10 ezer, *Ripp* Armin 10 ezer, *Schlesinger* Miksa 10 ezer. *Nyiregyházáról*: *Baruch* Artur 50 ezer, Dr. *Bernstein* Béla 50 ezer, *Bodor* Zsigmond 50 ezer, *Ehrenfeld* Márton 50 ezer, *Fleiner* Lajos 50 ezer, *Geiger* Béla 50 ezer, Dr. *Hartstein* József 50 ezer, Izr. Hitközség 100 ezer, *Silberstein* Ignác 50 ezer. *Miskolcraól*: *Weisz* J. Lipót utján 1 millió 90 ezer, *Hajduböszörményről*: *Angyal* Rezső 10 ezer, *Altmann* Simon 10 ezer, *Adler* Sámuel 5 ezer, *Berger* Abrahám 10 ezer, *Berger* Ármin 30 ezer, *Engel* Samuel 10 ezer, *Freireich* Jakab 10 ezer, *Freireich* Arnold 10 ezer, *Freireich* Sámuel 5 ezer, *Freireich* Mór 10 ezer, *Fischer* Sándor 10 ezer, *Friedmann* Ármin 5 ezer, *Gál* Sámuel 10 ezer, *Goldstein* Hermann 10 ezer, *Goldstein* Ármin 5 ezer, *Grün* Sámuel 10 ezer, *Grünberger* Béla 10 ezer, *Grünfeld* Zsigmond 10 ezer, *Grün* Mór 3 ezer, *Kesztenbaum* Béla 10 ezer, *Klein* Ignác 10 ezer, *Klein* Ignác 10 ezer, ifj. *Klein* Lajos 5 ezer, *Kupferstein* Izidor 5 ezer, *Preisler* Ignác 2 ezer, *Reich* Béla 10 ezer, *Reich* József 10 ezer, *Rubin* Jakab 10 ezer, *Schwarc* Salamon 10 ezer, *Weisz* Izrael 3 ezer. *Debrecenből*: *Brief* Ilona 10 ezer, *Beck* Josefin 10 ezer, *Falk* Antonia 10 ezer, *Friedmann* Berta 10 ezer, *Herskovits* Olga 10 ezer, *Kuthi* Zsigmondné 10 ezer, *Máté* Sándorné 10 ezer, *Moskovitz* Gizella 10 ezer, *Neumann* Margit 10 ezer, *Pilitzer* Irma 10 ezer, *Propperné* Bloch Hermina 10 ezer, *Sebestyén* Dezsőné 10 ezer, *Weinberger* Mórné 10 ezer, Izr. Nőegylet *Olaszliszka* 15 ezer. *Kisujszállásról*: *Dénes* S. 5 ezer, *Goldmann* L. 5 ezer, *Holländer* E. 10 ezer, *Holló* E. 10 ezer, Izr. hitk. 10 ezer, Izr. iskolaszék 10 ezer, *Klein* S. 10 ezer, *Székely* F. 10 ezer, Dr. *Tóth* L. 10 ezer, *Vince* M. 10 ezer koronát.

Rendes tagdíjat fizettek: *I. Budapesti tagok*: *Ábrányi* Aladár 20 ezer, *Balla* Bernát 50 ezer, *Bartók* Jakab 25 ezer, *Berkes* Jakab 10 ezer, *Biró* Samu 100 ezer, özv. *Bleierné* Lustig Emma 10 ezer, Dr. *Braun* Salamon 25 ezer, *Csukási* Fülöp 25 ezer, *Eckstein* Jenő 10 ezer, *Eckstein* Lipót 10 ezer, *Eckstein* Rózsi 10 ezer, *Erdős* József 25 ezer, *Földes* Lipót 20 ezer, *Frankné* Mandl Sári 50 ezer, *Friedmann* Salamon 10 ezer, *Gyenes* Jolán 20 ezer, *Grossmanné* Lévai Paula 10 ezer, *Havas* Henrik 10 ezer, *Kanizsai* Mór 10 ezer, *Kohn* Zoltán 20 ezer, *Kövess* Boldizsár 10 ezer, *Kuttner* Miklós 25 ezer, *László* Simon 10 ezer, *Lendvai* Fülöp 10 ezer, *Lengyel* Kornélia 20 ezer, *Ligeti* Fülöp 20 ezer, *Löwinger* Lipót 10 ezer, *Mandlné* Keleti Eszter 50 ezer, *Mayer* Miksa 10 ezer, *Mérei* Ibolyka 20 ezer, *Neuwirth* József 10 ezer, *Paneth* Jenő 10 ezer, *Paneth* Jenőné 10 ezer, *Reif* Ármin 10 ezer, *Reifné* Schischa Frida 10 ezer, *Remete* Abrahám 30 ezer, *Rudenszkyné* Südfeld Fani 20 ezer, *Salgó* Albert 20 ezer, *Schlésinger* Ármin 15 ezer, *Schwarc* Mór 10 ezer, *Sebestyén* Manó 10 ezer, *Somos* Péter 15 ezer, *Sós* Simon 10 ezer,

Speiser Ignác 10 ezer, Speiser Márton 10 ezer, Szabó Jakab 25 ezer, Szántó Ede 10 ezer, Szántó Sámuel 10 ezer, Szini Márk 10 ezer, Szücs Soma 10 ezer, Timár Izsó 25 ezer, Varga Riza 25 ezer, Weisz Béla 20 ezer koronát.

II. Vidéki tagok: Almási Ignác Pest-Sashalom 20 ezer, Almási Miksa Debrecen 10 ezer, Arday Simon Nagykanizsa 25 ezer, Beregi Náthán Mór 25 ezer, Berger Jenő Szarvas 50 ezer, Biedermann Adolf Eger 10 ezer, Biró Sarolta Ujpest 15 ezer, Brüll Soma Sásd 20 ezer, Dobó Olga Békéscsaba 25 ezer, Donath Dávid Beled 10 ezer, Friedl Hedvig Szikszó 25 ezer, Fried Adolf Debrecen 10 ezer, Friedländer Rafael Nyiregyháza 25 ezer, Friedmann Bertalan Nyiregyháza 25 ezer, Gerő Simon Zalaegerszeg 20 ezer, Grosz Ede Karcag 25 ezer, Grosz Salamon Bácsalmás 25 ezer, Halász Janka Paks 10 ezer, Halász Jenő Nagykanizsa 30 ezer, Halász Mór Nyiregyháza 25 ezer, Halász Mórné Nyiregyháza 25 ezer, Halász Samu Eger 10 ezer, Havas Rezső Nagykanizsa 30 ezer, Hermann Sámuel Büdszentmihály 10 ezer, Hoch József Pécs 25 ezer, Horn Samu Pestujhely 12 ezer, Irsai Mór Debrecen 10 ezer, Jenei Dávid Csepel 20 ezer, Julesz Leó Kiskunfélegyháza 30 ezer, Kampler J. Péter Hajduböszörmény 10 ezer, Kellner Ignác Siklós 30 ezer, Kertész József Nagykanizsa 30 ezer, Kertész Sándor Debrecen 10 ezer, Korányi József Eger 10 ezer, Kun Lajos Baja 10 ezer, Krón Mór Veszprém 50 ezer, Lantos Simon Dunaföldvár 50 ezer, Lebovits Izsák Olaszliszka 10 ezer, Lippe József Debrecen 20 ezer, Löwy Sámuel Derecske 10 ezer, Mannheim Ferenc Békéscsaba 25 ezer, Molnár Dávid Pesterzsébet 10 ezer, Neu Lipót Sárvár 15 ezer, Neumann Albert Nyiregyháza 25 ezer, Neumann Albertné Nyiregyháza 25 ezer, Polgár József Szegszárd 20 ezer, Polgár Jenő Kisújszállás 10 ezer, Preis J. Joachim 10 ezer, Rezső Adolf Kiskunhalas 10 ezer, özv. Róna Árminné Kaba 10 ezer, özv. Rosenberg Nándorné Szeged 30 ezer, Rosenberg Paula Debrecen 10 ezer, Rosenfeld A. József Baja 10 ezer, Roth Armin Nagyhalász 10 ezer, Schäffer Árpád Karcag 10 ezer, Scheer Bernát Baja 10 ezer, Stricker Simon Baja 10 ezer, Szabó Adolf Jászberény 9 ezer, Szabó Klára Orosháza 9 ezer, Ungár Gyula Rákospalota 10 ezer, özv. Vajda Béláné Nagykanizsa 30 ezer, Weinberger Mór Debrecen 10 ezer, Weintraub Eszter Abony 20 ezer, Weisz Pinkász Halas 10 ezer, Wiener Ida Abony 20 ezer, Dr. Winkler Ernő Nagykanizsa 30 ezer korona, V. M. G. 50 szokolt.

Adományok az Izr. Tanügyi Értesítő költségeire: *I. Budapestről:* Balla Bernát 50 ezer, Berkes Jakab 20 ezer, Bartók Jakab 25 ezer, Dr. Braun Salamon 25 ezer, Csukási Fülöp 25 ezer, Eckstein Jenő 10 ezer, Eckstein Lipót 10 ezer, Eckstein Rózsi 10 ezer, Grossmanné Lévai Paula 10 ezer, Kanizsai Mór 10 ezer, Kohn Zoltán 20 ezer, Kuttner Miklós 25 ezer, Lövinger Lipót 20 ezer, Mayer Miksa 15 ezer, Paneth Jenő 5 ezer, Paneth Jenőné 5 ezer, Reif Ármín 10 ezer, Reifné Schischa Frida 10 ezer, Schlesinger Ármín 10 ezer, Sebestyén Manó 15 ezer, Somos Péter 15 ezer, Sós Simon 10 ezer, Speiser Ignác 10 ezer, Speiser Márton 10 ezer, Szabó Jakab 15 ezer, Szántó Ede 5 ezer, Székely Ferenc 200 ezer, Szini Márk 10 ezer, Szücs Soma 10 ezer, Timár Izsó 25 ezer, Varga Riza 25 ezer, Dr. Váradi Jenő Porcsalma 25 ezer koronát.

II. Vidékről: Almási Miksa Debrecen 10 ezer, Beregi Náthán Mór 25 ezer, Berger Jenő Szarvas 50 ezer, Biró Sarolta Ujpest 15 ezer, Bruder Elemér Pápa 20 ezer, Bún Samu Nagykanizsa 8 ezer, Fried Adolf Debrecen 10 ezer, Friedl Hedvig Szikszó 25 ezer, Gerő Simon Zalaegerszeg 20 ezer, Grosz Salamon Bácsalmás 15 ezer, Hermann Sámuel Büdszentmihály 10 ezer, Jenei Dávid Csepel 10 ezer, Kertész Sándor Debrecen 25 ezer, Kun Lajos Baja 10 ezer, Lebovits Izsák Olaszliszka 8 ezer, Lippe József Debrecen 20 ezer, Löwy Sámuel Derecske 10 ezer, Neu Lipót Sárvár 10 ezer, Polgár Jenő Kisújszállás 20 ezer, Preis J. Joachim Vác 10 ezer, Reichmann Mór Kecskemét 50 ezer, özv. Rosenberg Nándorné Szeged 20 ezer, Rosenfeld A. József 5 ezer, Róth Ármín Nagyhalász 10 ezer, Stricker Simon Baja 10 ezer, Szabó Klára Orosháza 12 ezer, Székely Jenő Kecskemét 50 ezer, Ungár Gyula Rákospalota 10 ezer, Weinberger Mór Debrecen 15 ezer koronát.

Adományok egyesületi célokra: Csepregi izr. hitk. templom adománya az „Egyenlőség útján” 200 ezer, Grosz Salamon Bácsalmás 10 ezer, Jenei Dávid Csepel 10 ezer, Lengyel Kornélia Budapest, édesanyja: özv. Löwinger Bertalanné tanítóözvegy 70 éves

születésnapja alkalmából 100 ezer, Pesti Chevra Kadisa 3 millió, Reichmann Mór és Székely Jenő Kecskemét 100 ezer, Scheer Bernát Baja 50 ezer, Székely Ferenc Budapest 200 ezer korona.

Adományok az árvaalapra : Alsógalla és Tatatabányai Izr. Hitk. templomadománya az Egyenlőség útján 250 ezer, Goldhammer Samu Csorna 50 ezer, Grosz Salamon Bácsalmás 10 ezer, Kellner Ignác Siklós 20 ezer, Dr. Málnai Mihály intézete által rendezett ünnepély tiszta jövedelméből 500 ezer, Reichmann Mór és Székely Jenő Kecskemét 100 ezer, Schlesinger Simon nyug. siklósi tanító nejének sírkő-állítása alkalmából 100 ezer, Status quo izr. el. isk. tantestülete Debrecen 300 ezer, Székely Ferenc Budapest 200 ezer, Somos Péter gyűjtése Budapest 819 ezer korona.

Adományok özvegyi segélyalapra : Beregi Náthán Mór 25 ezer, Grosz Salamon Bácsalmás 10 ezer, Dr. Málnai Mihály intézete által rendezett ünnepély tiszta jövedelméből 500 ezer, Rosenberg Nándorné Szeged 60 ezer, Székely Ferenc Budapest 200 ezer korona.

Adományok Főiskolai Otthon alapra : Reichmann Mór és Székely Jenő Kecskemét 20 ezer 500 korona.

Adományok tanítói segélyalapra : Grosz Salamon Bácsalmás 10 ezer, Lonkai Arminné Budapest 100 ezer, Székely Ferenc Budapest 200 ezer, Tihanyi Miksa Kunmadaras purimi gyűjtése 140 ezer, Tolnai Ábrahám Vecsés gyűjtése : Ádám Andorné 20 ezer, özv. Fürst Albertné 5 ezer, Günszler Adolf 10 ezer, Lusztig Andor 5 ezer, N. N., 10 ezer, Nagy Márta és Edit 10 ezer, Salamon Dezső 5 ezer, Steiner Oszkár 10 ezer, Warendorfer Zsigmond 5 ezer, özv. Weisz Sándorné 20 ezer korona.

Alapítványok növelésére befizettek :

Alpár Mór és neje alapra : Dr. Alpár János Tapolca 100 ezer koronát.

Dr. Bánóczi József ösztöndíjalapítványra : Beregi Náthán Mór 25 ezer koronát.

Biedermann Adolf és az egri izr. tantestület árvaalapítványra : 467 ezer 720 koronát.

Brett Mór és neje Goldschmied Lina alapítványra : Somló Jenő Bpest 300 ezer kor.

Bun Samuné szül. Stöszl Berta árvaalapra : Bun Samu Nagykanizsa 230 ezer kor.

Csukási Fülöp és neje Sohr Katalin főisk. otthon alapítványra : Csukási Fülöp Budapest 1 millió koronát.

Egri izr. tantestület üdülőházi alapítványra : Biedermann Adolf Eger 467 ezer 820 koronát.

Erzsébet kiházasítási alapítványra : Grosz Salamon Bácsalmás 10 ezer koronát.

Fehér Sámuel és neje Dorner Netti alapítványra : Fehér Sámuel Laczháza 1 millió koronát.

Gruber Jenő Főiskolai otthon alapra : Orth. izr. tantestület S.-A.-Ujhely 200 ezer koronát.

Grosz Salamon és neje Rosenfeld Janka árvaalapítványra : Grosz Salamon Bácsalmás 300 ezer koronát.

Halász Samu Főiskolai otthon alapítványra : 467 ezer 860 koronát.

Kuthi Zsigmond Főiskolai otthon alapra : Dr. Kuthi Sándor Debrecen 100 ezer koronát.

Kuttner Miksa üdülőházi alapra : Kuttner Miklós Budapest 100 ezer koronát.

Makói izr. tantestületi alapra : Grosz Salamon Bácsalmás 10 ezer koronát.

Miskolci tantestületi árvaalapra : Grosz Salamon Bácsalmás 10 ezer koronát.

N. N. tanítói segélyalapra : Dr. Fischer Gyula főrabbi révén 900 ezer koronát.

Szabó Jakab árvaalapítványra : Szabó Jakab Bpest 200 ezer koronát.

Schlesinger Ármin és neje alapítványra : Schlesinger Ármin Bpest első unokája születése alkalmából 100 ezer koronát.

A kisvárdai izr. tantestületi árvaalapra : Grünwald Lajos Kisvárdá 200 ezer kor.

Vagyonkimutatás az 1924. év végén.

Cselekvő vagyon.

Szenvedő vagyon.

	Korona	fill.		Korona	fill.
1. Pénztárkészlet	1274445	—	1. Egyesületi árvaalap	8055181	57
2. Postatakarékpénztári betét	4078698	—	2. 41 névre szóló árva alapítvány	3903999	40
3. Takarékpénztári betét	353500	—	3. Ferenc József özvegyi segély- alap	6317595	25
4. Folyószámlakövetelés a pesti izr. hitközségnél	5887616	78	4. Tanítói segélyalap	4443274	—
5. Folyószámlakövetelés a pesti Magyar Keresk. Banknál	30000	—	5. 18 névre szóló segélyalapít- vány	891305	40
6. Folyószámlakövetelés a „Her- mes“ banknál	38790000	—	6. 5 kiházasítási segélyalapítvány	1163178	71
7. Értékpapir névérték szerint	975200	—	7. 13 ösztöndíjalapítvány	1142795	96
8. Sziddurlemezek	100	—	8. Főiskolai Otthon-alap	4890169	18
9. Matricák	388	77	9. 31 névre szóló Fiskolai Otthon alapítvány	2349224	19
10. Ingóságok	631	98	10. Üdülőházi alap	599867	20
11. Monográfiák	35	—	11. 7 névre szóló Üdülőházi ala- pítvány	290944	92
12. Ifjusági iratok	276	—	12. 4 különböző alap	3216678	66
13. Fizetési előleg	2400000	—	13. IZR. Tanügyi Értesítő-alap	12100000	—
			14. Tőkeszámla 1923. év végén 1297321.47		
			Bevételi többlet	4426677	09
				<u>3129355.62</u>	
	53790891	53		53790891	53

Eredmény: Szabadvagyon 1924. év végén K 4,426.677.09
 Alapítványi vagyon és az időleges alapok összege az
 1924. év végén K 49,364.214.44
 Összvagyon ... K 53,790.891.53

Alulirottak az eredmény- és mérleg számlákat úgy a könyvekkel, mint kémpróbák útján az eredeti bizonylatokkal összehasonlítottuk és azokat teljesen rendben lévőknek találtuk.

Budapest, 1925. március 16-án.

Dr. Málnai Mihály,
elnök.

Schichtancz Ármin,
ügyv. alelnök.

Pintér Ignác,
titkár.

Adler Simon,
ellenőr.

Dr. Braun Salamon,
ellenőr.

Ábrányi Aladár,
pénztáros.

Bárd Rezső,
számv. biz. tag.

Balla Bernát,
számv. biz. tag.

Szabó Jakab,
számv. biz. tag.

Sebestyén Manó,
szakértő.

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület

Bevételek.

Eredményszámla

	Egyesületi		Alapítványi		Összesen	
	korona	fill.	korona	fill.	korona	fill.
1. Rendes tagdíjak	4928552				4928552	
2. Pártoló tagdíjak	12610800				12610800	
3. Alapítói tagdíjak	200000				200000	
4. Adományok	16749126				16749126	
5. Gyűjtés az árvaalagra... K 6,001.109.07 15 különböző árvaalapítványra K 3.451.488.—			9452597	07	9452597	07
6. Gyűjtés a Tanítói segélyalapra			5199000		5199000	
7. 5 különböző segélyalapítványra befolyt			1430000		1430000	
8. Gyűjtés az Erzsébet kiházasítási alapra...			10000		10000	
9. 2 kiházasítási alapra befolyt			1100000		1100000	
10. 5 különböző ösztöndíjalapra befolyt			1043498		1043498	
11. Gyűjtés a Ferencz József özv. segélyalapra			5093500		5093500	
12. Gyűjtés a Főisk. Otth. alapra K 4,245.000.— 14 különböző Főiskolai ala- pítványra befolyt ... K 1,967.000.—			6212000		6212000	
13. 5 különböző Üdülőházi alapra befolyt			337000		337000	
14. Gyűjtés 2 alapra			3255000		3255000	
15. Gyűjtés az Izr. Tanügyi Értesítő alapra...			10000000		10000000	
16. Az Izr. Tanügyi Értesítő költségeire befolyt	4600000				4600000	
17. Az alapítványok kamatai			927858	84	927858	84
18. Kamatok	7524401				7524401	
19. A könyvkiadványok tiszta jövedelme...	3575790				3575790	
20. Előfizetés	9000				9000	
21. Hirdetési díjak	118000				118000	
	50315669	—	44060453	91	94376122	91

Zárószámadásai az 1924. évről.

1924. december 31-én.

Kiadások.

	Egyesületi		Alapítványi		Összesen	
	korona	fill.	korona	fill.	korona	fill.
a) Segélyezések: (K 5991050)						
1. Özvegyi segély			955000		955000	
2. Árvasegélyek: egyesületi és alapítványi			540000		540000	
3. Betegsegély rendes tagoknak	330000				330000	
4. Nem tagok segélyezése	40000				40000	
5. Segélyezés a Brett Mór és neje alapból			101800		101800	
6. Segélyezés az N. N. tanítói segélyalapról			800000		800000	
7. Segélyezés a Tanítói segélyalapról			3210000		3210000	
8. Ösztöndíj a Dr. Bánóczy József alapból			14250		14250	
b) Egyesületek és intézmények: (1620000)						
9. Főiskolai hallgatók segélyezése			1540000		1540000	
10. A Magyar Tanítók Orsz. Szövetségének	80000				80000	
c) Az Izr. Tanügyi Értesítő kiadása:						
11. Nyomdai és szétküldési költségek	10106750				10106750	
d) Ügyvezetés (K 10701704.54)						
12. Tisztviselők fizetése	8965000				8965000	
13. Kezelési költségek	1698354	54			1698354	54
14. Fiókkörök költségei	38350				38350	
e) Különfélék (K 26118510.81)						
15. Alapítványok kamataira	927858	84			927858	84
16. Beszüntetett 2 alap átírása			20652	07	20652	07
17. Árfolyam különbözeti tartalékalap kiadása			170000		170000	
18. A bevételi többletből:						
a) Az Izr. Tanügyi Értesítő alapra						
K 10000000						
b) Az árvaalpra						
K 4000000						
c) Az özvegyi segélyalpra						
K 4000000						
d) A Tanítói segélyalpra						
K 4000000						
e) A Főiskolai Otthon alapra						
K 3000000	25000000				25000000	
<hr/>						
	47186313	38	7351702	07	54538015	45
Bevételi többlet	3129355	62	36708751	84	39838107	46
<hr/>						
	50315669	—	44060453	91	94376122	91

Az alapítványok és különböző alapok kezelése 1924-ben.

Az alapítvány neve	Vagyonállás az év elején korona	Gyűjtés 1924-ben korona	Bevétel ka- matokban és egyebekben korona	Kiadás segély- ben és egyéb címeken korona	Vagyonállás az év végén korona	Gyarapodás vagy apadás korona
a) Árvaalapítványok:						
1 Egyesületi árvaalap	2345102.50	6001109.07	222000.—	513030.—	8055181.57	+5710079.07
2 lovag Wechselmann Ignác és neje alapítvány	5200.—	—	200.—	200.—	5200.—	—
3 lovag Wechselmann Ignác alapítv.	1300.—	—	50.—	50.—	1300.—	—
4 megyeri Krausz Lajos alapítvány ...	5000.—	—	200.—	200.—	5000.—	—
5 Wahrmann Mór alapítvány	3012.50	—	120.—	120.—	3012.50	—
6 Reif Jakab alapítvány	2700.—	—	150.—	100.—	2750.—	+ 50.—
7 Ózer Zsigmond alapítvány	2500.—	—	150.—	—	2650.—	+ 150.—
8 Singer Izrael alapítvány	2500.—	—	150.—	—	2650.—	+ 150.—
9 Erdős Jakab alapítvány	3016.—	—	180.—	—	3196.—	+ 180.—
10 Kuthi Zsigmond alapítvány	2500.—	—	150.—	—	2650.—	+ 150.—
11 Kohn-Schwerin Ignác alapítvány ...	1226.—	—	74.—	—	1300.—	+ 74.—
12 Váradi Dávid alapítvány	1135.—	—	45.—	45.—	1135.—	—
13 Jónás Bernát alapítvány	2332.16	—	105.—	—	2437.16	+ 105.—
14 Rosenzweigné Saphier Sarolta alapítv.	3305.—	—	192.—	105.—	3392.—	+ 87.—
15 Dr. Bánóczi Józsefné leányárvasegély- alapítvány	7783.20	—	462.—	—	8245.20	+ 462.—
16 Radó Vilmos és neje alapítvány ...	5150.10	45000.—	975.—	150.—	50975.10	+ 45825.—
17 Wertheimer Jakab alapítvány	505.—	—	30.—	—	535.—	+ 30.—
18 Sasvári Czeller Sarolta alapítvány ...	647.—	—	36.—	—	683.—	+ 36.—
19 Klingenberg-Lengyel Johanna alapítv.	1064.—	—	60.—	—	1124.—	+ 60.—
20 Klingenberg Jakab alapítvány	10600.—	—	600.—	600.—	10600.—	—
21 Balassagyarmati izr. tantest. alapítv.	12740.55	—	720.—	360.—	13100.55	+ 360.—
22 Sátoraljaujhelyi st.-quo izr. tantest. alapítvány	6827.89	—	396.—	190.—	7033.89	+ 206.—
23 Szabó Lipót alapítvány	16150.—	33900.—	1135.—	150.—	51035.—	+ 34885.—
24 Szabó Lipótné-Bienenstock Eugenia alapítvány	—	50000.—	1200.—	—	51200.—	+ 51200.—
25 Szabó Regina alapítvány	16125.—	33900.—	975.—	—	51000.—	+ 34885.—
26 Knopfler Sándor és neje alapítvány ...	10500.—	490000.—	600.—	500.—	500600.—	+ 490100.—
27 Klein Ármin alapítvány	5300.—	—	300.—	300.—	5300.—	—
28 Alpár Mór és neje Weisz Szerafin alapítvány	55212.—	269688.—	34400.—	19300.—	340000.—	+ 284788.—
29 Klein Adolf alapítvány	1060.—	49000.—	3000.—	60.—	53000.—	+ 51940.—
30 Weisz Samu alapítvány	1615.—	—	90.—	90.—	1615.—	—
31 Lövy Mór alapítvány	2650.—	25000.—	1620.—	150.—	29120.—	+ 26470.—
32 Elfer Dávid és neje alapítvány	52500.—	—	3000.—	2500.—	53000.—	+ 500.—
33 Weisz Mór és neje alapítvány	11000.—	200000.—	600.—	1000.—	210600.—	+ 199600.—
34 Lichtenstein Simon és neje Müncz Róza alapítvány	18500.—	—	1080.—	500.—	19080.—	+ 580.—
35 Örfi József alapítvány	10300.—	—	600.—	300.—	10600.—	+ 300.—
36 Weisz Farkas és neje alapítvány ...	2600.—	—	150.—	—	2750.—	+ 150.—
37 Bun Samunészül. Stöszl Berta alapítv.	20800.—	—	1200.—	—	22000.—	+ 1200.—
38 Schlesinger Ármin és neje árvalapítv.	50500.—	—	3030.—	—	53530.—	+ 3030.—
39 Schönbrunn Márk és Kuthy Piroska	15000.—	—	900.—	—	15900.—	+ 900.—
40 Kun Lajos alapítvány	—	250000.—	5000.—	—	255000.—	+ 255000.—
41 Kisvárdai izr. tantest.	20000.—	805000.—	12700.—	—	837700.—	+ 817700.—
42 Budapesti aut. orth. izr. tantest.	—	1200000.—	12000.—	—	1212000.—	+ 1212000.—
	2735958.90	9452597.07	310625.—	540000.—	11959180.97	+9223222.07
b) Segélyalapítványok.						
43 megyeri Krausz Lajos betegs.-alapítv.	5150.—	—	206.—	—	5356.—	+ 206.—
44 Lederer Bernát betegsegély-alapítv.	26670.—	—	1560.—	—	28230.—	+ 1560.—
45 Pollák Jakab fürdősegély-alapítvány	3337.50	—	148.—	—	3485.50	+ 148.—
46 hatvani Deutsch Bernát segélyalapítv.	2210.—	—	130.—	—	2340.—	+ 130.—
47 Temesvári Adolf segélyalapítvány ...	1105.—	—	45.—	—	1150.—	+ 45.—
48 Gans Dávid segélyalapítvány	832.—	—	35.—	—	867.—	+ 35.—
49 Wahrmann József segélyalapítvány ...	520.—	—	20.—	—	540.—	+ 20.—
50 Kuffler Lipót segélyalapítvány	493.80	—	19.20	—	513.—	+ 19.20
51 Kohn Bernát segélyalapítvány	527.50	—	32.50	—	560.—	+ 32.50
Átvitel ...	40845.80	—	2195.70	—	43041.50	+ 2195.70

Az alapítványok és különböző alapok kezelése 1924-ben.

Az alapítvány neve	Vagyonállás az év elején korona	Gyűjtés 1924-ben korona	Bevétel ka- matokban és egyebekben korona	Kiadás segély- ben és egyéb címeken korona	Vagyonállás az év végén korona	Gyarapodás vagy apadás korona
Áthozat ...	40845.80	—	2195.70	—	43041.50	+ 2195.70
52 Brett Mór és neje Goldschmied Lujza segélyalapítvány	41799.90	100000.—	1800.—	101800.—	41799.90	—
53 Szabó Jakab segélyalapítvány	126302.—	300000.—	11200.—	—	437502.—	+ 311200.—
54 Barta Fülöp segélyalapítvány	1075.—	—	60.—	—	1135.—	+ 60.—
55 Tolnai Blanka segélyalapítvány	4075.—	10000.—	540.—	—	14615.—	+ 10540.—
56 Herzfeld Zsigmond segélyalapítvány	10582.—	—	500.—	—	11082.—	+ 500.—
57 Friedmann Ödön segélyalapítvány	52750.—	—	3120.—	—	55870.—	+ 3120.—
58 Sichermann Henrik és neje alapítv.	21000.—	—	1260.—	—	22260.—	+ 1260.—
59 N. N. tanítói segélyalapítvány	40000.—	820000.—	—	800000.—	60000.—	+ 20000.—
60 Klein Ármin segélyalapítvány	—	200000.—	4000.—	—	204000.—	+ 204000.—
61 Tanítói segélyalapítvány	2394274.—	5199000.—	60000.—	3210000.—	4443274.—	+ 2049000.—
	2732703.70	6629000.—	84675.70	4111800.—	5334579.40	+ 2601875.70
c) Kiházasítási alapítványok:						
62 Erzsébet kiházasítási segélyalapítv.	26478.71	10000.—	1500.—	—	37978.71	+ 11500.—
63 Kornfeld Gyula kiházas. segélyalapítv.	5000.—	—	200.—	—	5200.—	+ 200.—
64 Győri Adolf kiházasítási alapítvány	946.—	—	54.—	—	1000.—	+ 54.—
65 Weisz Lipót kiház. segélyalapítvány Iren leánya emlékére	—	1000000.—	15000.—	—	1015000.—	+ 1015000.—
66 Ujvári Adolf és neje szül. Fleischer Róza kiházasítási segélyalapítvány	—	100000.—	4000.—	—	104000.—	+ 104000.—
	32424.71	1110000.—	20754.—	—	1163178.71	+ 1130754.—
d) Ösztöndíjalapítványok:						
67 Léderer Ábrahám ösztöndíjalapítv.	4300.42	5700.—	330.—	—	10330.42	+ 6030.—
68 Léderer Ábrahám irodalmi ösztöndíj alapítvány	1082.—	—	60.—	—	1142.—	+ 60.—
69 Dr. Kármán Mór irodalmi ösztöndíj alapítvány	2836.50	—	168.50	—	3005.—	+ 168.50
70 Bárány Eötvös József irodalmi ösztöndíj	3365.36	—	200.64	—	3566.—	+ 200.64
71 Ferenc József Tanítók Háza ösztöndíj alapítvány	3000.—	—	180.—	—	3180.—	+ 180.—
72 Dr. Jókai Mór ösztöndíj alapítvány	2863.—	—	168.—	—	3031.—	+ 168.—
73 Deutsch Henrik ösztöndíj alapítvány	1602.69	8398.—	336.—	—	10336.69	+ 8734.—
74 Herzmann Bertalan és neje ösztöndíj alapítvány	6875.83	400.—	408.—	—	7683.83	+ 808.—
75 Szántó Eleázár ösztöndíj alapítvány	1260.02	—	75.—	—	1335.02	+ 75.—
76 Löw Lipót ösztöndíj alapítvány	1060.—	—	63.—	—	1123.—	+ 63.—
77 Dr. Bánóczi József ösztöndíj alapítv.	53205.—	1026000.—	17500.—	14250.—	1082455.—	+ 1029250.—
78 Lengyel Samu és neje ösztöndíj alapítvány	10607.—	—	636.—	—	11243.—	+ 636.—
79 Alexander Vilmos Talmud-tóra öszt.- díj alapítvány	1160.—	3000.—	205.—	—	4365.—	+ 3205.—
	93217.82	1043498.—	20330.14	14250.—	1142795.96	+ 1049578.14
80 e) Ferenc József özvegyi segély- alapítvány	2059095.25	5093500.—	120000.—	955000.—	6317595.25	+ 4258500.—
f) Főiskolai Otthon alapítványok:						
81 Főiskolai Otthon alap	2085169.18	4245000.—	100000.—	1540000.—	4890169.18	+ 2805000.—
82 Singer és Wolfner Főisk. Otth. alapítv.	11650.—	—	660.—	—	12310.—	+ 660.—
83 Stern Ábrahám Főisk. Otth. alapítv.	5848.—	—	348.—	—	6196.—	+ 348.—
84 Kuthi Zsigmond Főisk. Otth. alapítv.	23438.—	25000.—	2700.—	—	51138.—	+ 27700.—
85 Kuthi Imre Főiskolai Otth. alapítv.	1125.—	—	66.—	—	1191.—	+ 66.—
86 Somló A. Henrik Főisk. Otth. alapítv.	10605.—	—	636.—	—	11241.—	+ 636.—
87 Dr. Salgó József Főisk. Otth. alapítv.	1155.50	—	66.—	—	1211.50	+ 66.—
88 Dr. Stiller Mór Főisk. Otth. alapítv.	1140.—	—	66.—	—	2206.—	+ 66.—
89 Kramer Rezső Főisk. Otth. alapítv.	1136.—	—	66.—	—	1202.—	+ 66.—
90 Nagy József Főiskolai Otth. alapítv.	2521.49	—	150.—	—	2671.49	+ 150.—
91 Gruber Jenő Főisk. Otth. alapítvány	4471.—	100000.—	3240.—	—	107711.—	+ 103240.—
Átvitel ...	2148259.17	4370000.—	107998.—	1540000.—	5087247.17	2937998.—

Az alapítványok és különböző alapok kezelése 1924-ben.

Az alapítvány neve	Vagyonállás az év elején korona	Gyűjtés 1924-ben korona	Bevétel ka- matokhan és egyebekben korona	Kiadás segély- ben és egyéb címeken korona	Vagyonállás az év végén korona	Gyarapodás vagy apadás korona
Áthozat	2148259.17	4370000.—	107998.—	1540000.—	5087247.17	2937998.—
92 Makói izr. tantestület Gerő Hermin Főiskolai Otthon-alapítvány	13618.20	—	780.—	—	14398.20	+ 780.—
93 Nyiregyházi izr. tanit. Főisk. Otthon- alapítvány	7838.—	50000.—	1640.—	—	59478.—	+ 51640.—
94 Büdösközi izr. tant. Főiskolai Otthon-alapítvány	971.—	—	54.—	—	1025.—	+ 54.—
95 Győri izr. tantestület Főiskolai Otthon-alapítvány	16068.—	—	960.—	—	17028.—	+ 960.—
96 Miskolci izr. tantestület Főiskolai Otthon-alapítvány	552.—	—	30.—	—	582.—	+ 30.—
97 Pápai orth. izr. tantestület Főiskolai Otthon-alapítvány	26160.50	350000.—	8060.—	—	384220.50	+ 358060.—
98 Nagykanizsai izr. tantestület Főisk. Otthon-alapítvány	1080.—	279000.—	2850.—	—	282930.—	+ 281850.—
99 Sátoraljaujhelyi st. quo izr. tantest. Főisk. Otthon-alapítvány	14169.—	—	840.—	—	15009.—	+ 840.—
100 Biedermann Adolf és az egri izr. tantestület Főiskolai Otthon-alapítv.	30450.—	—	1800.—	—	32250.—	+ 1800.—
101 Maislis Ferenc Főisk. Otth.-alapítv.	797.50	250000.—	2542.—	—	253339.50	+ 252542.—
102 Lusztig Lajos Főisk. Otth.-alapítv.	212.—	50000.—	1012.—	—	51224.—	+ 51012.—
103 Krausz Vilmos debreceni főrabbi Főiskolai Otthon-alapítvány	4290.—	—	252.—	—	4542.—	+ 252.—
104 Horovitz-Teitelbaum Főiskolai Otth.- alapítvány	16060.—	60000.—	1460.—	—	77520.—	+ 61460.—
105 Dr. Fejér Ferenc Főisk. Otth.-alap.	10550.—	90000.—	5000.—	—	105550.—	+ 95000.—
106 Szabó Adolf és neje Főiskolai Otthon-alapítvány	10270.—	110000.—	4050.—	—	124320.—	+ 114050.—
107 Halász Samu Főisk. Otth.-alapítv.	30320.—	—	1800.—	—	32120.—	+ 1800.—
108 Wurmfeld Ignác és Szilárd Berta Főiskolai Otthon alapítvány	5215.—	485000.—	2000.—	—	492215.—	+ 487000.—
109 Dr. Lasz Samu Főiskolai Otthon- alapítványa	72935.—	48000.—	7200.—	—	128135.—	+ 55200.—
110 Gang Lajos és neje Főisk. Otth.-al.	5200.—	—	300.—	—	5500.—	+ 300.—
111 Sproncz Dávid Főisk. Otth.-alapítv.	—	20000.—	750.—	—	20750.—	+ 20750.—
112 Faragó Irén Főisk. Otth.-alapítvány	—	50000.—	1000.—	—	51000.—	+ 51000.—
g) Üdülőházi alapítványok:	2415015.37	6212000.—	152378.—	1540000.—	7239393.37	+4834378.—
113 Üdülőházi alap	424367.20	150000.—	25500.—	—	599867.20	+ 175500.—
114 Kuttner Miksa üdülőházi alapítvány	3185.—	77000.—	1192.—	—	81377.—	+ 78192.—
115 Makói izr. tantestület Székely Lipót üdülőházi alapítvány	1732.42	—	140.—	—	1872.42	+ 140.—
116 Scheer Bernát üdülőházi alapítvány	1150.—	10000.—	260.—	—	11410.—	+ 10260.—
117 Egri izr. tantest. üdülőházi alapítv.	30360.—	—	1800.—	—	32160.—	+ 1800.—
118 Nyiregyházi izr. tantestület üdülő- házi alapítvány	4584.—	50000.—	1770.—	—	56354.—	+ 51770.—
119 Csukási Fülöp üdülőházi alapítvány	53091.50	—	3180.—	—	56271.50	+ 3180.—
120 Sujhelyi st. quo izr. tant. alapítvány	—	50000.—	1500.—	—	51500.—	+ 51500.—
h) Különböző alapok:	518470.12	337000.—	35342.—	—	890812.12	+ 372342.—
121 Árfolyamkülönbözeti tartalépalap	23541.39	3155000.—	81380.—	170000.—	3089921.39	+3066380.—
122 A nagymartoni izr. tantest. Breuer Salamon alapja	652.07	—	—	652.07	—	652.07
123 Weisz Pinkász-alapítvány	2959.27	—	174.—	—	3133.27	+ 174.—
124 hermányi Herzman Jenő alap	21424.—	—	1200.—	—	22624.—	+ 1200.—
125 Kisvárdai izr. tantestületi alap	20000.—	—	—	20000.—	—	20000.—
126 Izr. Tanügyi Értesítő alap	2000000.—	10000000.—	100000.—	—	12100000.—	+ 10100000.—
127 Makói izr. tantestületi alap	—	100000.—	1000.—	—	101000.—	+ 101000.—
	2068576.73	13255000.—	183754.—	190652.07	15316678.66	+ 13248101.93
Összesen	12655462.60	43132595.07	927858.84	7351702.07	49364214.44	+ 36708751.84

Levelezés.

Országos Izralita Patronázs Egyesület.

Az Országos Izr. Tanügyi Értesítő Tekintetes Szerkesztőségének

Budapest.

Tekintetes Szerkesztőség!

Ünnepi számukból megilletődve értesülünk róla, hogy a szerkesztőségük alatt megjelenő folyóirat most töltötte be fennállásának 50. évét.

Annál az érzelmi közösségnél fogva, melyet a célkitözések rokon volta táplál, örömmel és büszkeséggel köszöntjük a lap nagyérdemű szerkesztőségét és munkatársait ez ünnep alkalmából és abbéli reményünknek adunk kifejezést, hogy a megkezdett uton a szokott elszántsággal és lelkesedéssel méltóztatnak folytatni felekezetünknek és hazánknak egyaránt szükséges és fontos emberbaráti működésüket.

Fogadja nagyrabecsülésünk kifejezését.

Budapest, 1925. február 25.

Maradtunk kiváló tisztelettel készsleges hiveik

Dr. Hevesi Simon társelnök.

Székely Ferenc elnök.

*

Mélyen Tisztelt Elnök Ur!

Hálás köszönettel tartozom azért a kitüntető figyelemért, hogy az Izr. Tanügyi Értesítő szerkesztősége megküldötte nekem a lap ünnepi számát, mely egyformán fölkellette érdeklődésemet értékes és gazdag tartalmával, valamint annak a különös kis világnak az érdekességénél fogva, melyben tanítóságunk él, küzd és munkálkodik. Ebben a szegény, küzdő és a jövő generációt nevelő tanítóságban látom én a zsidóság egyik legkarakterisztikusabb képviselőjét, hiszen Izrael maga is a népek tanítómestere.

De egy kellemetlen érzést mégis keltett bennem a T. É. olvasása: azt, hogy én ettől az érdekes munkától eddigelé ugyszólván teljesen távol állok. Ezt a hibát kívánom helyrehozni, amidőn idecsatolok egy millió koronát azzal a kéréssel, hogy ebből az összegből egyenként 200.000 koronát az Értesítő költségeire, egyesületi célokra, az árva-alapra, az özvegyi segélyalapra és a tanítói segélyalapra méltóztassék fordítani.

Budapest, 1925. február 11-én.

Maradtam mélyen tisztelt Elnök urnak őszinte tisztelője

Székely Ferenc

*

Az Országos Izraelita Tanítóegyesület tekintetes Elnökségének

Budapest.

Mélyen tisztelt Elnökség!

Kedves Kartársaim és Hüséges Barátaim!

A mai nap fordulópontot jelent életemben. A mai napon mult 50 éve, hogy mint fiatal 23 éves tanító a szigetvári zsidó iskolához kerültem. Életemnek e fordulópontja alkalmával, lelki szükségét érzem annak, hogy felkeressem soraimmal azokat, akik a zsidó tanítóság egyetemességének ezidőszerinti képviselői, régi fegyvertársaimat és hüséges barátaimat.

Életem alkonyán, a végállomás rohamos közeledését érezve, rokkant testtel és megtört lélekkel, lelkivilágom legértékesebb szervétől megfosztva, a társadalmi életből kikapcsolva, végigrajzanak agyamban azok a gondolatok és szívemben azok a nemes érzések, melyek félszázados tanítói munkám ideje alatt tűzoszlopként világítottak utamon, acélozták erőmet, tette serkentették szívemet, erőt és kitartást sugaltak lelkemnek.

Hazám és nemzetem iránt táplált rendületlen hűségem, a magyar kulturügy iránt viseltető rajongó lelkesedésem, felekezetem és fajom iránt érzett bibliai hűségű ragaszkodásom, a zsidó tanítóság irányában táplált forró testvéri szeretetem, a zsidó tanítóság egyetemessége érdekében dolgozó testületünk erkölcsi intézményeinek fejlesztése: ezek voltak félszázados munkásságom alatt vezércsillagjaim és ezek hevitik lelkemet halálom napjáig.

Mély fájdalommal tölti el szívemet az a tudat, hogy életem utolsó 7 esztendeje alatt nem tehettem semmit ideáljaim megvalósítása érdekében. Szemem világtól megfosztva, az írást és olvasást szinte elfelejtve, ugyszólván az analfabéták sorába süllyedtem.

Mélyen tisztelt Elnökség, tisztelettel és szeretettel közlöm, hogy a mai napon elhatároztam, hogy az Országos Izraelita Tanítóegyesület vezetőségének, félszázados munkásságom alatt megtakarított filléreimből 1.000.000, azaz egymillió koronát bocsátok rendelkezésre, a következő feltételek mellett:

Az általam felajánlott tőkeösszegnek a kamatja ösztöndíjul szolgáljon azoknak az ifjaknak, akik a sötét középkori szellemtől elűzve, nyomorogva és éhezve kénytelenek, a magyar kultúra forrása helyett a külföldön új forrásokat keresni.

Kivánom, hogy az általam felajánlott tőkeösszeg örök időkre ösztöndíjalapul Csukási Fülöp és neje Sohr Katalin név alatt szerepeljen. A tőkeösszeg kamatait minden évben, a mélyen tisztelt Elnökség által meghatározott időben nyílt pályázat útján odaitéleendőleg, a magyar zsidó iskolában működő bármely tanítónak vagy más jellegű iskolákban, mint hivatásos zsidó hitoktatónak, főiskolát látogató gyermeke élvezze. Az alapítvány évi kamatait, mint egységes ösztöndíjat, csak egy tanuló élvezheti, de ez ki nem zárja azt, hogy egy és ugyanazon tanuló 8 fél éven át részesüljön az ösztöndíj élvezetében.

Fenntartom a jogot, hogy ez az alapítványi összeg időnkint gyarapítható legyen.

Kikötöm: mindaddig, míg a numerus klausus törvény érvényben van, az ösztöndíj kizárólag külföldi főiskolát látogató tanulónak itélendő oda.

A tőkeösszeg örök időkre az Országos Izraelita Tanító-egyesület birtokában és kezelésében marad. Az Egyesület feloszlása esetén az általam tett alapítvány a kitűzött cél fentartása mellett a Pesti Izraelita Hitközség tulajdonába száll.

Lesz még magyar nyár!

Szent hitem és meggyőződéseim, hogy ez a sötét felhő a magyar szemhátárról a legközelebbi időben eltűnik és nemsokára bekövetkezik az az időpont, amikor a magyar kultúra egén a magyar nemzet tradicionális szellemének ragyogó napja ismét felekezeti különbség nélkül szórja éltető sugarait szeretett hazánk minden fiára. Ha ez a várva-várt idő bekövetkezik, ennek az ösztöndíjalapnak kamatait, kizárólag csak hazai főiskolát látogató tanulók élvezhetik.

Kedves Kartársaim, amennyiben az általam bejelentett alapítvány, s annak feltételei a Tanító Egyesület tradícióinak és a vezetőség intencióinak megfelelnek, az esetben várom szíves értesítésüket, annak kézbesítése után nyomban szíves rendelkezésükre bocsátom az általam felajánlott összeget.

Szent meggyőződésem, hogy a jelenkor mai sötét napjaiban minden igaz és hű zsidó léleknek tehetségéhez mérten részt kell vennie, abban az erkölcsi munkában, melyet hitrokonaim legnemesebbjei, a zsidó kultúra megmentése érdekében kifejtének.

Érzem és tudom, hogy a kultúra oltárára helyezett áldozatom nagyon csekély, de vegyék tekintetbe, hogy ezt az áldozatot nem a Hitelbank vezérigazgatója, hanem egy magával tehetetlen agg, szemevilágától megfosztott, nyugdíjas tanító hozza. A Mória hegyén elhelyezett oltáron, nemcsak a gazdagoknak tulkait, hanem a szegényemberek által hozott kis galambokat és maréknyi lisztáldozatait is szívesen fogadták.

Kedves barátaim! Fogadják az általam hozott csekély összeget olyan szívesen, mint amilyen szívesen adom. Legyenek szívesek soha el nem múló hálámat és a zsidó tanítóság iránt érzett szeretetemet a központi választmány tagjaival is közölni.

Ezek után maradtam a mélyen tisztelt Elnökségnek és a központi Választmánynak mély tiszteletem és hálás köszönetem nyilvánítása mellett

Budapest, 1925. márc. 6.

rendületlen hive
Csukási Fülöp.

*

Nagyságos *Dr. Málnai Mihály* úrnak az „Orsz. Izr. tanítóegyesület“ Elnökének
Budapesten.

Nagyságos Elnök úr!

Negyvenkétévi működésem egész ideje alatt volt alkalmam meggyőződni arról, hogy az Orsz. Izr. Tanítóegyesület nemcsak az iskolai ügyek vezetését és irányítását tűzte ki céljául, hanem beteg tagjainak segélyezésére, a tanítóözvegyek és árvák gyámolítására, a tanítók főiskolán tanuló gyermekeinek gondozására és élelmezésére alakult humánus és jótékony egyesület is egyszersmint.

1924. évi november hó 9-én rendezett tanítói jubileumom alkalmával ígéretet tettem arra nézve, hogy Egyesületünket, hálám, ragaszkodásom, mély tiszteletem és elismerésem jeléül ezután még fokozottabb mértékben mint eddig, anyagilag támogatni fogom.

Ígéretemet tehát be is akarom váltani és mély tisztelettel értesitem az „Orsz. Izr. Tanítóegyesület“ Nagyságos Elnökségét és Választmányát, hogy a mai napon befizetési lappal 1,000.000 azaz Egymillió korona összeget az izr. tanítói árvák részére alapítványként küldtem be az Egyesület becses címére.

Az „Orsz. Izr. Tanítóegyesület“ Tekintetes Vezetőségét arra kérem, legyen kegyes a fenti összeget *Fehér Sámuel* kiskúnlaczházai nyugalmazott izr. elemi iskolai tanító és neje született *Dorner Netti* néven az izraelita tanítói árvák részére tett alapítványként elfogadni és kezelni. Amíg én és nőm életben vagyunk, az évenkénti utólagos kamatösszeg mindenkori odaitélését a Tekintetes Központi-választmány bölcs belátására bízom. Halálunk után azonban, miután a Mindenható fiúgyermekkel nem áldott meg bennünket, azt kötjük ki, hogy alapítványunk kamata évenként olyan 13 éven felüli fiúárvának ítéltesse oda, aki mint az én, mint pedig nőm elhalálzásának évfordulóján a szokásos és az árvák részére előírt „Kaddis“ imát a templomban este és reggel elmondja.

Ilyen értelemben kérem mély tisztelettel a Tekintetes Vezetőséget az alapító levelet kiállítani és részemre megküldeni.

Amidőn jubileumomra küldött szives meleg üdvözlőket újból, hálás szívből eredő szavakkal megköszönöm. Maradtam az „Országos Izraelita Tanítóegyesület“ Nagyságos Elnökségének és Választmányának

Kiskúnlaczházán, 1925. évi február hó 4-én.

igaz nagyrabecsülője és mély tisztelője:

Fehér Sámuel nyug. izr. tanító.

Major J. Gyula

1858 - 1925.

„Sokan vannak a hivatottak, de kevesen a kiválasztottak.“ A szellemi életben talán egy téren sem érvényes annyira ez a mondás, mint a zenében. Minden kornak megvannak a maga népszerű zeneművészei, komponistái, az utókor számára a legtöbben csak egy száraz zenetörténeti nevet jelentenek, sokszor még annyit sem.

A magyar zsidóság a zenében is, ép úgy, mint a művészetek minden ágában, a tehetségek egész sorával ajándékozta meg hazánkat és a világot. Karmesterek, zenészek diadalaitól hangos a világ azóta, hogy a zsidóság az elnyomtatás alól felszabadulva, szabadon fejlesztette ki tehetségét. De nagy zeneszerző kevés akadt köztük. Annál inkább kötelességünk megemlékezni arról, ha e kevés közül egy, Major J. Gyula, távozott el az élők sorából. Hiszen — sub specie aeternitatis — az egész magyar zenei élet is kevés olyan zeneszerzővel dicsekedhetik, aki halála után is hatékony tényező marad műveivel. A magyar zsidóságnak pedig eltekintve Goldmarktól, aki csak születésére nézve volt magyar és Rózsavölgyitől, kinek ma inkább csak zenetörténeti fontossága van — Major J. Gyula volt a reprezentáns zeneszerzője, annál is inkább, mert nem csupán születése, hanem egész működési köre is ide kötötte őt.

1858-ban született Kassán Major J. Gyula, zongorázó s zeneszerzői tehetsége már gyermekkorában feltűnt s csakhamar családjával együtt Budapestre került. Itt családi körülményei már korán kenyérkeresetre kényszerítették. Egyidejűleg azonban elvégezte középiskolai-, majd a zeneakadémián zongora- és zeneszerzői tanulmányait is. Itt Erkel, Liszt és Volkmann tanítványa volt, s különösen ez utóbbi gyakorolt reá nagy hatást és fogadta egyszersmind legkedvesebb növendékévé, aminek külső jele az is, hogy még külföldi utazásaira is magával vitte. Tanulmányai befejeztével csakhamar szépen ívelt felfelé a fiatal művész pályája. Középpontjában volt a pesti társadalmi életnek, zeneművei szép sikerrel szerepeltek a műsoron, keresett előadó művész s zongoratanár lett. Ennek tudható be az is, hogy az országos izraelita tanítóképző meghívta őt zenetanárának s ő barátai unszolására elvállalva az állást; 35 évig tanított törhetetlen buzgalommal ez intézetben.

Sajnos itt nincs terünk arra, hogy zeneszerzői- és művészi tevékenységét kellőképen, részletesen méltassuk (megtettük ezt a „Zene“ c. folyóirat f. évi 2. számában s felhívjuk az elhunyt barátainak figyelmét e cikke, annál is inkább, mert ez az egyetlen cikk, mely vele mindeddig behatóbban foglalkozott). Csak röviden soroljuk fel tehát legjelentősebb műveit:

5. szimfónia. Köztük a II. (magyar) a Műbarátok körének pályadíját nyerte

el s a legkülönben a IV. és az V. „Balaton“ szimfonikus költemény, legnépszerűbb s talán legkiválóbb műve: magyar, egyéni és modern. Vonós szerenád, Concert symphonique, 2 zongoraverseny, Koncertfantáziák, hegedü- és gordonkaverseny. Mindezek nagy zenekarra irt szimfonikus művek (aminthogy Major J Gyula par excellence szimfonikus szerző volt) s egészen a 900-as évek közepéig a külföldön legtöbbet játszott darabok közé tartoztak.

Fontosabb instrumentális művei: Magyar szonáta (millenáris pályadíjat nyert), második zongora szonátája (legjobb zongoraműve), három hegedűszonáta, kamazazeneművek. Vokális művei közül — bár ezek nem tartoznak legjava alkotásai közé — sok vált ismertté, így pl. a Falu végén kurta kocsmá, vagy a Niels Finn, mely szintén pályadíjat nyert külföldön, de a díjat formai okokból még sem szerezte meg a szerzőnek . . . és még igen sok más kompozíció. Hiszen Major J. Gyula egyike volt a legtermékenyebb zeneszerzőknek, s nagyobb műveinek száma kb. 80-at tesz ki. Így 4 opera, melyeknek csupán egyike került Budapesten színre, egy másik pedig vidéken, kettő sehol.

Mindez a zenetörténetre tartozik. E helyen még közelebbről tárgyaljuk Major J. Gyula viszonyát a zsidósághoz. Hogy az izr. tanítóképzőintézet tanára volt, már említettük, erről még csak annyit, hogy ő művészi ambíciói mellett legkevésbé sem hanyagolta el tanári kötelességeit, ellenkezőleg, ereje fogytáig lelkesedéssel tanított és oktatott. Így vált lehetségessé az, hogy az ő működése alatt házi zenekara és nyilvános előadásokra érett énekkara is volt az intézetnek. Zsidó iskolák számára irta Módszeres énekkönyvét és Vallásos énekkönyvét. Ezekkel nagy szolgálatot tett az énektanítás ügyének s az egész országban el is terjedtek. Meg kell itt említenünk Kiss József „Ünnepnapok“ c. vallásos költeményeire szerzett énekeit; továbbá zsidó témájú dalait, melyeket ma is sokszor énekelnek hangversenyeken, valamint azt, hogy a szombatosok énekeit előhozza a feledés homályából s mindezzel rövid vázlatát adtuk egy oly sokirányú és eredményes tevékenységnek, melyhez hasonlót a magyar zene történelme alig, a magyar zsidó zene pedig egyáltalán nem mutat fel.

De az eredmények csak a zeneművészetre vonatkoznak, ő reá nem! Mint Fischer főrabbi temetési beszédében mondotta: értett hozzá, hogy megszólaltassa a sipot, dobot és harsonát. Ma még korai volna felkutatni annak a szokatlan balszerencsének okát, mely működése minden terén üldözte — korai és fájdalmas. Rámutatunk arra, hogy operáit a budapesti Opera elő nem adatta s ugyanugy bánt el zenekari műveivel a filharmonikus társaság. Ő aki egyik megteremtője volt a hazai felső iskolai zeneoktatásnak, nem érte el azt a fizetési fokot, amelyet ma kivétel nélkül minden tanár elérhet. Azokba a zenei pozíciókba, melyekre ő tartott volna igényt, mások kerültek. Az egyletek, melyeket megalapított, szétoszlottak — de infandum renovare dolores! Kétszeresen fájdalmas, hogy e végzet még halálában sem hagyta el őt. Agyonhallgatás a hírlapokban és a hivatalos körök részéről — pedig sok „jóbarátja“ volt e helyeken — és részvétlenség a zenevilágban.

És sokszorosan fájdalmas, hogy a zsidóság sem bánt különben e reprezentatív művészeivel. A felekezeti sajtóorgánumok közül az egyik sem emlékezett meg róla, a másik, mellyel pedig életében személyi nexusban is állt, egy pár rideg sorban méltatta, a harmadik rövid hirdetésben ígérte, hogy legközelebb méltóbban fog vele foglalkozni — de időközben erről ugylátszik megfeledkezett. A hitközség kulturfórumai nem képviseltették magukat a temetésen. És

végül, minthogy a sok zenész, jóbarát, kollega között nem akadt senki, aki elmélyedt volna az ő életébe és megemlékezett volna róla, fiáé a szomorú kötelesség, hogy pótolja az elmulasztottakat. Mi hisszük, hogy a jövő igazságot szolgáltat majd Major J. Gyulának és reméljük, hogy ebből a magyar zsidóság is kiveszi a maga részét.

Major Róbert.

Miniszteri rendelet a tanítót megillető gabellamentesség, ingyenes husvétli liszt kiszolgáltatására és templomi megfelelő imaszék biztosítására nézve.

Utóbbi időben több tagtárs fordul hozzánk azon megkereséssel, hogy közöljük velük azon miniszteri rendeletet, mely a tanító számára fenti kedvezményeket biztosítja. Tájékoztatásul értesítjük tagtársainkat, hogy a következő miniszteri rendelet, mely mint elvi jelentőségű döntvény jelenleg is érvényben van, minden kétséget kizárólag megállapítja a tanítónak mindezen járandóságokhoz való elvitázhatlan jogát:

„Vallás- és közoktatásügyi magyar királyi Miniszter. 61.071. szám. Gömör-Kishont vármegye kir. tanfelügyelőségének Rimaszombatban Folyó évi augusztus hó 17-én 1523. sz. a. kelt felterjesztése mellől, Groszmann Péter tanítónak a tornallyai izr. hitközség elleni panaszos ügyében, a következők kíséretében küldöm vissza a tanfelügyelőségnek az összes iratokat: A kongresszusi szervezet szabályzata 14. §-a szerint a tanítók, ugymint a hitközségnek más fizetéses hivatalnokai (rabbi, kántor stb.) a hitközség tagjainak tekintendők, a közvetlen illetékek fizetése alól azonban felmentvék, az izr. hitközségek tulnyomó részben a tagokra kivetett közvetlen adóval fedezik szükségleteiket és tudtommal nem történt meg, hogy egy felekezeti tanító panaszt emelt volna a miatt, hogy a hitközség őt, bárminő adóval megróttá. Az izr. hitközségek továbbá gondoskodnak arról is, hogy a tanuló ifjúság a tanító vezetése mellett az isteni tiszteletben részt vegyen és tudtommal még nem fordult elő, hogy a hitközség a templomban megfelelő helyet ki nem jelölt volna, vagy azért a helyért a tanítótól díjat szedett volna. A mi Groszmann Péter tanítónak a megadóztatás elleni panaszait illeti, azok nem „közvetlen“, hanem „közvetett“ gabella adóra vonatkoznak, a melyek azonban nagyon magasaknak tünnek fel és arra engednek következtetni, hogy a tornallyai izr. hitközségben nem is létezik közvetlen kultuszadó, hanem hogy ez a hitközség a gabella-jövedelemből fedezi szükségleteit, ha ez a feltevés valónak bizonyulna: akkor jogtalanságnak kell jeleznem a hitközségnek azon eljárását, hogy tanítójától a gabella-díjat követeli. De ettől eltekintve, akkor sem követelheti a hitközség a tanítótól a gabella-díjat, ha ez alól a hitközségnek többi alkalmazottja, mint a rabbi, a kántor stb. fel volna mentve, *mert a tanító e tekintetben hason elbánás alá esik, mint a többi hitközségi alkalmazott. Ugyanez áll a husvétli liszt kiszolgáltatására nézve is, amely a tanítót csak akkor illeti meg, ha abban a többi hitközségi alkalmazott is részesül. Mindenesetre köteles azonban a hitközség tanítójának a templomában állásának megfelelő helyet adni, amelyért a tanítótól semmiféle díjat nem követelhet.* Ha a hitközség a taní-

tótól e javadalmakat megvonja, ez által ezt megkárosítja, akkor a tanítót kárpótlás illeti meg, melynek megállapítása a fennforgó esetben a közigazgatási hatóságok fokozatos elbírálása alá tartozik. Budapest, 1897. október hó 1-én. A miniszter meghagyásából Gömörly Oszkár sk. miniszteri tanácsos. A másolat hitelül Józsa Antal kir. tanfelügyelő“.

VEGYESEK.

Nyomatékosan felkérjük tagtársainkat, hogy úgy a mult évre járó hátralékos, valamint a f. tagdíjaikat és lapunk költségeihez való hozzájárulásukat küldjék be. Az évi tagdíjat a központi választmány 10.000 korona minimális összegben állapította meg, de elvárja, hogy kiki az érvényben levő szorzószám alkalmazásával igyekezni fog a békebeli járulékait megközelíteni. Figyelmeztetjük azon kartársakat, akik az 1924. évben 10.000 koronával kevesebbet fizettek be tagdíj címén, hogy ezt lehetőleg minél előbb egészítsék ki, nehogy kényetelenek legyünk őket a rendes tagok sorából törölni. Az ezidei közgyűlésen az alapszabályaink értelmében csak az gyakorolhatja szavazati jogát, aki ebbeli kötelességének eleget tett.

Kérjük továbbá a tagtársakat, hogy az általuk szerzett pártoló-tagoknak díjait a jelenlegi pénzürtéknek megfelelő összegben szedjék be.

Választ igénylő levelekhez kérünk megfelelő postabélyeget mellékelni.

A titkárság hivatalos órája : szombat és vasárnap kivételével naponta d. u. 3—5-ig. Helyiség : a dohány-utcai templomépületben, VII. Síp-utca 12.

Sírköavatás. *Dr. Zsengeri Samu* elhunyt tagtársunk sírdombjára hátramaradt családja díszes síremléket emelt, melyet a rákoskereszturi temetőben nagyszámu közönség jelenlétében avattak fel. A kiterjedt rokonságon kívül megjelent az érdeemes tanférúú számos barátja és tisztelője. Ott láttuk *Dr. Bánóczi József* vezetése mellett a tanítóképző tanárikarát és növendékeinek küldöttségét, a rabbiszeminárium képviselőjében *Dr. Heller Bernát* professzort, *Deutsch Adolf* igazgató vezetése mellett a pesti orth. izr. iskolák tantestületét és egyesületünknek több tagból álló képviselőjét. *Dr. Weisz Mór* rabbi tartalmas és megható beszédben méltatta a kiváló pedagógus érdemeit, utána egyik fia megindító szavakkal búcsuzott az elköltözött családfőtől, aki szeretetteljes odaadással nevelte gyermekeit.

Halálozás. Mély fájdalommal értesülünk lapzártakor *Hajnal Ignác* székesfővárosi polg. iskolai tanárnak márc. 29-én 56 éves korában rövid szenvedés után bekövetkezett elhalálozásáról. *30 évig tanároskodott.* A Wesselényi-utcai közs. polg. iskola tanári testülete gyászjelentésében a következőket mondja az elhúnytról; „Mi elvesztettük legkedvesebb barátunkat, legjobb kartársunkat, ki példaképe volt a kötelességtudó, lelkes munkának; Székesfővárosunk tanügye legfáradhatatlanabb harcosát vesztette el benne“.

Az elhunytban *Bun Samu* tagtársunk, a nagykanizsai izr. felső keresk. iskola nyugalmazott igazgatója egyik vejét gyászolja.

Egyesületünk Jókai-émlékünnepélye. Emelkedettségével és magas színvonalával vált emlékezetessé a március 8-án megtartott Jókai-émlékünnepélyünk. A pesti izr. hitközség előljárósága összes iskoláiban e napra iskolai szünnapot engedélye-

zett, úgy hogy budapesti tagtársaink majdnem teljes számmal vehettek részt azon. A kívülők megjelent előkelő közönség zsúfolásig megtöltötte a hitközségi leányiskola több száz ember befogadására alkalmas imatermét. Ott volt Dr. *Bánóczy* József, a tanítóképző tanári karával, a pesti hitközség előjáróságának képviselőjében Dr. *Kecskeméti* Adolf előjáró, Dr. *Munkácsi* Bernát tanfelügyelő, Dr. *Gábor* Gyula főtitkár, Dr. *Blum* Ödön miniszteri tanácsos és még számosan közéletünk előkelőségei közül. *Rákosi* Jenő, a Jókai centennáriumi bizottság elnöke, a tudományos akadémia hasonló ünnepélyén való elfoglaltságával mentette ki távollétét. *Schichtancz* Ármin ügyvezető alelnök nyitotta meg a díszülést és magas szárnyalású szónoki hévvel előadott beszédében jelezte az ünnepély jelentőségét. Majd Dr. *Szegő* Arnold tagtársunk mondta el tartalmas és értékes ünnepi beszédét, melynek szépsége és gondolatokban való gazdagsága méltán meghihlette a lelkes tapsokban kitörő közönséget. Az ünnepi beszéd egyik fénypontját képezte *Fehér* Arthur színművész mesteri szavallata, aki 3 számból álló művészi előadásával méltán rászolgált a nagy ovációs elismerésre, amellyel a jelenvoltak őt kitüntették. A programban megállapított énekeket az Orsz. Izr. Tanítóképző énekkara adta elő *Stroke* Henrik énektanár vezetése mellett.

Előléptetés a VII. fizetési osztályba. Örömmel értesülünk, hogy a vall. és közokt. miniszter a következő tagtársakat léptette elő a VII. fizetési osztályba: a miskolci izr. iskola tantestületéből *Krausz* Simon igazgatót, *Weisz* S. Lipót és *Zellner* Albertet, a győri izr. iskola tantestületéből *Breuer* Gyula igazgatót és *Biró* Jakabnét.

Tanítóból hitközségi elnök. *Schlesinger* Vilmos villányi nyugdíjas tagtársunkat hitközsége elnökévé választotta. A tanítónak ilyen való megbecsülése dicséretére válik a villányi hitközségnek, mely eltérően sok-kok hitközség felfogásától, a tanítóban — akármily rátermett ember legyen is az — nem a fizetett domesztik-ot látja, hanem az érdekes hittestvért, kit méltónak tart arra, hogy a vezető tisztséget reá ruházza.

Lapunk ünnepi számáról tagtársaink közül sokan nagy elismeréssel emlékeztek meg. Örömmel tölt el bennünket a tudat, hogy az *Értesítő*nek e jubiláris számát nemcsak tanítótestvéreink fogadták szívesen, hanem illetékes felekezeti vezető embereinknél is kellő méltánylásra talált. Legmeghatóbbak azonban a megszállott területekről érkezett elismerő sorok, melyek híven tükrözik vissza azt az érzelmi kapcsolatot, mely az elszakított részeken maradt magyar zsidó tanítót egyesületünkhöz fűzi. Egyik ilyen kiváló tekintélyű tanítótestvérünk, kinek a lapot ez alkalommal megküldtük, a többek közt ezt írja: „Nem találok szavakat, hogy hálámat kellőképp kifejezzem azon kellemes meglepetésért, melyet az *Értesítő* ünnepi számával szereztetek. A lap megpillantása úgy hatott rám, mintha egy régi jó barátot váratlanul láttam volna hosszú távollét után, olvasása közben pedig fájdalmaim megenyhültek jobban, mint bármely orvosság után, melyet harmadfél évi betegségem alatt szedtem. Sok édes, jóleső emlék elevenedett fel bennem a régi és jól ismert nevek olvasásakor — de közben több bús gondolat is az elköltözöttek megemlékezésénél. Hogy hálámat némileg tehetségemhez képest is kifejezzem, 50 szokolt mellékelek a lap költségeire, hogy annak további megjelenését én is előmozdítsam.

Isten áldása kísérje továbbra is az egyesületet és koszoruzza sokoldalú áldásos működését a legfényesebb sikerekkel felekezetünk tanügyének dicsőségére.“

Még több hasonló tartalmu levelet kaptunk az elszakított területeken működő

kartársainktól, melyeknek mindegyike élénken tanuskodik egyesületünk iránti hűségükről és ragaszkodó szeretetükről. Neveiket nem írjuk ki, nehogy ezen hozánk való vonzalmuk miatt kellemetlenségük legyen, ha lapunk véletlenül a nemzeti szempontból való magatartásukat szigorúan ellenőrző hatóságaik kezébe kerülne.

A **Budai Izraelita Hitközség Értesítőjében** lapunk ünnepi számát *Szabó* Jakab nyug. isk. igazgató szép cikkben ismerteti. A többek közt ezt mondja: Örömmel üdvözljük a magunk körében még élő volt elnököket és szerkesztőket, minők *Stern Ábrahám*, *Csukási Fülöp*, *Csajági Béla*, *Kornfeld*, Gyula *Bárd Rezső*, Dr. *Málnai Mihály* jelenlegi elnököt és *Pintér Ignác* jelenlegi titkárt. Mig a régiiek a kezdet nehézségeivel küzdve, szereztek nagy érdemeket, addig az utobbiak valóságos mentési akciót fejtettek ki a háboru és következményei okozta nehéz és küzdelmes időszakban.

Mit köszönhet a zsidó iskolaügy és a zsidó tanító az „Értesítőnek.” Végig kellene lapoznunk az 50 hatalmas kötetet, melyekben a kulturképek egész sorozata tárul elénk. Ha összehasonlítjuk az akkori „chédert” a mai modern iskolával, avagy az akkori „Zman” tanítót vándorbotjával, a mai véglegesített nyugodt életű tanítóval, egy halovány képét nyerünk a „Chaluco”, „úttörők”, és a későbbi vezetők, közöttük Schichtancz Ármin és Tolnai J. Béla munkájáról.

Az Értesítő volt központja, találkozó helye, meleg meghitt otthona a magyar zsidó tanítóságnak. Innen nyert hitet és bizalmat, innen tanácsot és tanítást, „lismor velaaszosz”, megőrizni és becsülni a multakat és hasonlóan cselekedni, „lilmod-ulelamév” tanulni és tanítani, tanulni a régiektől és tanítani a jövőnek. Itt látta a vidéki tanító, hogy a központban egy lelkes önzetlen csoport mint munkálkodik erkölcsi és anyagi érdekeiért. Itt látta a központ vezetősége, minő hatalmas gárda dolgozik különböző periferiákon a hit mélyítése és a magyarosítás érdekében, az állam, társadalom és felekezet elismerése mellett.

Innen nyert a tanító tudomást a hazai és külföldi tanügyi kérdésekről a pedagógia és kultúra újabb vívmányairól, jeles írók, pályatársak tanulságos és érdekes cikkeiről, mint az önképzés hatalmas eszközeiről.

Innen nyert bizalmat és segítséget a megrokkant, elcsüggedt pályatárs, elhagyott özvegye és árvája.

Az „Értesítő” útján tanultuk megbecsülni jeles elődeinket és kegyeletet táplálni irántuk, igyekeztünk nyomdokaikban haladni és innen meritettünk reményt, hogy majdan, ha mi eltávoztunk, egy lelkes, hithű, a tradiciót a haladással egyeztetni tudó utókor veszi át örökségünket. Az elmúlás és megsemmisülés, aggodó és fájó érzetét egyesegyedül a továbbélésben való hit enyhítheti csupán. A tan, az eszme örök fennmaradása biztosít örök életet, amiként az áldásmondat tartja: „Chajé ólám nótáh beszóchénu.”

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület immár 59 éven át gondozza hűséggel és odaadással a világot fenntartó három oszlopot: a tant, a munkát és a jótékonyág gyakorlását, méltán megérdemli a hitközségek, intézmények és egyesek legmesszebbmenő támogatását.

Tarsasösszejövetelünk lapunk jubiláris számának megjelenése alkalmából. Február 7-én ünnepi lapszámunk megjelenése után a fővárosi tagtársak közül körülbelül 80-an jöttek össze ünnepi vacsorára a *Werner*-féle vendéglőben. Többen családtagjaikkal, jelentek meg és élvezték a legkedélyesebb együttlét örömeit. Mintha egy minden irányban szétszórt család tagjai hosszas távollét után ismét összekerültek volna és alig tudtak betelni a viszontlátás örömébe.

A hölgyközönséggel erősen tarkított társaság vidám és kedélyes beszélgetését a Dr. *Málnai* Mihály megnyitó felköszöntőjével megindult tósztok hosszú sora szakította meg, melynek nagyrésze Dr. *Bánóczy* József érdemeinek szóltak, aki legszebb sikerei közé számíthatja, hogy mint a magyar zsidóság *tanító*ság nagy tanítómestere évtizedek óta nevel tanító nemzedékeket, a nemzeti és felekezeti kultúra szolgálatában. Felköszöntőket mondtak: Dr. *Bánóczy* József, *Bun* Samu, *Schichtancz* Ármin, *Palágyi* Lajos, *Bárd* Rezső, *Ábrányi* Aladár, Dr. *Lasz* Samu, *Mandl* Bernát, Dr. *Frisch* Ármin, *Szabó* Jakab, Dr. *Bernát* Miklós, *Ötvös* Károly és *Pintér* Ignác. A kedélyes együttlét vidám hangulatát még fokozták a *Csillag* Lipót, *Schichtancz* Ármin, Dr. *Bernát* Miklós és *Ötvös* Károly által előadott zsidó dalok, melyek a boldogabb idők szép emlékeit elevenítették fel a hállás hallgatóságban. Kivánatos volna, hogy az ily összejövetelek gyakrabban megismétlődnének.

Cserkészfogadalmi ünnepély. A Wesselényi-utcai izr. polgári fiúiskola 252. sz. *Kiss József cserkészcsapata* 1925. március 15-én tartotta meg az idei cserkészfogadalmi ünnepélyét. A Magyar Cserkészszövetség részéről Sándor János elnök, az iskola részéről pedig Stern Ábrahám igazgató, bizottsági elnök, a tanári kar, sok szülő, *Kiss József* családja és cserkészcsapatok jelentek meg.

Az idén 35 új cserkész tette le a fogadalmat és ezzel a csapatlétszám 84-re emelkedett. Kedves volt a csapat bevonulása, a cserkészének. Az ünnepély jelentőségét *Bruck* Leó tanár méltatta, aki kapcsolatba hozta a szabadságünnepét a fogadalom és cserkészlet jelentőségével: Isten, haza és embertársak fogalmával.

Nagyon megható volt, amint az új cserkészek *Billes* Ármin tanár, a csapat parancsnoka kezébe letették a fogadalmat, majd a Cserkészszövetség elnöke őket cserkészekké fogadta.

Cserkészversek, *Kiss József*-versek, ének voltak még a műsoron s a *Hiszek-e*-gyel záródott az igazán szép és kedves ünnepély.

Az ünnepély sikereért melegen gratuláltak úgy a hivatalos kiküldött, valamint a jelenlevő szülők *Billes* Ármin tanárnak, aki a csapat szervezője s máig parancsnoka; az ő fáradozásának köszönhető, hogy ily szépen fejlődött a csapat, amely ma egyike a legjobb cserkészcsapatoknak.

Az Orsz. Izraelita Patronázs-Egyesület gyűjtési akciója. Felhívjuk tagtársaink figyelmét az *Izr. Patronázs-Egyesület* által az idén is megindított gyűjtésére, melynek sikeres eredményéhez a tanítóóság nagyban hozzájárulhat, ha úgy az iskolában, mint környezetében a multban követett gyakorlathoz képest adakozásra buzdítja ezen nemes célu intézmény érdekében az áldozatkész hiveket. Megérdemli ezen humánus célu egyesület a fokozottabb mértékű pártolást, mert ezzel kiki hozzájárul a sok százra rugó elhagyatott gyermeknek megmentéséhez.

Összejövetelünk állandósítása. Kartársainkkal való elevenebb érintkezés szempontjából elnökségünk elhatározta, hogy minden hó 2-dik és 4. csütörtökjén az *Angol kávéházban* (Wesselényi-utca és Erzsébet-körut sarkán) d. u. 6—8 óra közt barátságos beszélgetésre jövünk össze és ez uton kéri a tagtársakat, hogy e találkozáson minél számosabban jelenejnek meg.